

Κεφάλαιο 2

Παγκοσμιοποίηση

Σκοπός του Κεφαλαίου 2

1. Να αναγνωρίσει τα αίτια της παγκοσμιοποίησης.
2. Να αναλύσει τις φάσεις και τις διαστάσεις του παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος.
3. Να ορίσει την έννοια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και να περιγράψει τις συνέπειές της για τις διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες.
4. Να αναλύσει τις θετικές και αρνητικές εκφάνσεις της παγκοσμιοποίησης.
5. Να εξετάσει τους παράγοντες που θα διαδραματίσουν κυρίαρχο ρόλο στην εξέλιξη της πορείας του κόσμου προς υψηλότερα επίπεδα ενοποίησης.

2.1 Ο Επίπεδος, ο Κόσμος Χωρίς Σύνορα και ο Πολυτοπικός Κόσμος

Ο «κόσμος χωρίς σύνορα» είναι μια απεικόνιση που δημιούργησε ο Ιάπωνας ερευνητής Kenichi Ohmae, το 1990, για να περιγράψει τον κόσμο εκείνης της εποχής. Έναν κόσμο, όπου χαρακτηριζόταν από τον «θάνατο της απόστασης» (Cairncross, 1997) και στον οποίο οι διεθνοποιημένες επιχειρήσεις (και ειδικότερα οι παγκόσμιες πολυεθνικές εταιρείες) μεγάλωσαν εντυπωσιακά σε μέγεθος, διέβρυναν τις αγορές τους και διαχωρίστηκαν από τα έθνη-κράτη μέσα στα οποία δημιουργήθηκαν. Παράλληλα, στο διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον παρατηρούσαμε μια τάση για αυξανόμενη παγκόσμια ολοκλήρωση της διεθνούς παραγωγής, στην οποία η διασπορά βασικών επιχειρηματικών λειτουργιών, όπως της τεχνολογικής καινοτομίας στο πλαίσιο των πολυεθνικών οργανισμών, δεν αποτελούσε πλέον την αξιοπρόσεχτη εξαίρεση, αλλά έγινε ο κανόνας. Η μη επαλήθευση όμως όλων των προσδοκιών της υπόθεσης του «κόσμου χωρίς σύνορα» συζητούνται πολύ τα τελευταία χρόνια. Είναι προφανές ότι η σημασία της απόστασης και της γεωγραφίας δεν έχει τελείως εξαφανιστεί στις διεθνείς συναλλαγές και ότι το εμπόριο και οι ροές των επενδύσεων χαρακτηρίζονται ακόμα από κάποια ισχυρά γεωγραφικά μοτίβα. Παρά το γεγονός ότι η απόλυτη αλληλεξάρτηση δεν επιτεύχθηκε όπως οραματιζόταν ο Ohmae, πρέπει να παραδεχτούμε ότι σήμερα ο κόσμος είναι ενοποιημένος και διασυνδεδεμένος περισσότερο από ποτέ.

Στη σημερινή παγκόσμια οικονομία όλοι μας πλέον έχουμε συνηθίσει να αγοράζουμε αγαθά από άλλες χώρες – ρούχα από την Κίνα, ηλεκτρονικά από την Ταϊβάν, λεμόνια από την Αργεντινή, αυτοκίνητα από την Κορέα. Οι περισσότεροι παίρνουμε τις «Made in (a country)» ετικέτες στα προϊόντα μας ως δεδομένες. Πιστεύουμε ότι ανήκουμε σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Πολλοί άνθρωποι θεωρούν την παγκοσμιοποίηση ένα σύγχρονο φαινόμενο, αλλά σύμφωνα με τον Thomas Friedman, στο διάσημο πλέον μπεςτ σέλερ του *Ο Κόσμος είναι Επίπεδος* που κυκλοφόρησε το 2005, αυτό είναι το τρίτο της στάδιο. Το πρώτο στάδιο, που ο Friedman αποκαλεί «Παγκοσμιοποίηση 1.0», ξεκίνησε με την ανακάλυψη του Νέου Κόσμου από τον Κολόμβο και διήρκεσε από το 1492 έως περίπου το 1800. Καθοδηγούμενο από τον εθνικισμό και τη θρησκεία, αυτό το στάδιο χαρακτηρίστηκε από το πόσο πολύ οι χώρες με βιομηχανική ανάπτυξη μπορούσαν να ενισχύσουν και να επεκτείνουν τις παραγωγικές τους δυνατότητες.

Η «Παγκοσμιοποίηση 2.0» κράτησε από το 1800 έως το 2000, διαταράχθηκε από τη Μεγάλη Ύφεση και τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους και διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό από την αναδυόμενη δύναμη των πολυεθνικών εταιρειών. Η δεύτερη φάση της παγκοσμιοποίησης δεν υπήρξε μια περίοδος χωρίς διακυμάνσεις. Μία λεπτομερή ανάλυση για τη φάση αυτή της παγκοσμιοποίησης μας δίνει ο Frederic Mishkin (2006): Μεταξύ 1870-1914 το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ήταν τόσο ελεύθερο όσο είναι και σήμερα. Το φάσμα των χρηματοοικονομικών εργαλείων που μας βοηθούσαν στις διεθνείς συναλλαγές ήταν φυσικά πολύ πιο περιορισμένο εκείνη την εποχή, εντούτοις, η κινητικότητα του κεφαλαίου ήταν εξαιρετικά διαδεδομένη. Ως αποτέλεσμα, το παγκόσμιο εμπόριο αυξανόταν κατά 4% ετησίως, και οι διεθνείς ροές κεφαλαίων κατά 4,8%. Ο John Maynard Keynes εξέφρασε την αίσθηση αυτής της εποχής με το ακόλουθο γνωστό απόσπασμα από το βιβλίο του *The Economic Consequences of the Peace*, που εκδόθηκε το 1919: «...Τι εξαιρετική για την οικονομική εξέλιξη του ανθρώπου ήταν αυτή η εποχή που ήρθε στο τέλος της τον Αύγουστο του 1914! Ένας κάτοικος του Λονδίνου μπορούσε να παραγγείλει από το τηλέφωνό του, πίνοντας το πρωινό του τσάι στο κρεβάτι, διάφορα προϊόντα από όλον τον πλανήτη, σε όποια ποσότητα επιθυμούσε, και να περιμένει την παράδοσή τους μπροστά στο κατώφλι του σπιτιού του. Θα μπορούσε την ίδια ώρα και με τα ίδια μέσα να αυξήσει τον πλούτο του και να επενδύσει χωρίς κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα σε οποιοδήποτε σημείο του κόσμου».

Η περίοδος αυτή συνοδεύτηκε από πρωτοφανή ευημερία και μεγάλη οικονομική ανάπτυξη: Από το 1870 έως το 1914, το παγκόσμιο κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξανόταν με ετήσιο ρυθμό 1,3%, όταν από το 1820

1 Το βιβλίο του Keynes μπορεί να βρεθεί στο: <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3113/keynes/pdf%26filename%3Dpeace3.pdf>

μέχρι το 1870 μεγάλωνε με ρυθμό της τάξης του 0,53%. Το εισοδηματικό χάσμα περιορίστηκε μεταξύ των πλούσιων και των φτωχών κρατών που συμμετείχαν δραστήρια στις διεθνείς αγορές. Η Ιαπωνία αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα. Παραδοσιακά, η Ιαπωνία ήταν αποκομμένη από τις διεθνείς συναλλαγές. Το 1853, ο Matthew Perry έφτασε στις ιαπωνικές ακτές για να αναγκάσει τη χώρα να συνεργαστεί εμπορικά με τις ΗΠΑ. Από αυτή την αφετηρία, η Ιαπωνία ξεκίνησε την εμπορική της εξωστρέφεια και να εντάσσεται πλήρως στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Το 1870, η Ιαπωνία ήταν μια χώρα με μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα λιγότερο από το ένα τέταρτο του αντίστοιχου στο Ηνωμένο Βασίλειο. Από το 1870 έως και το 1913, το κατά κεφαλήν εισόδημά της αυξανόταν με ρυθμό της τάξης του 1,5% σε σύγκριση με τον ρυθμό αύξησης 1,0% στο Ηνωμένο Βασίλειο, μειώνοντας συνεπώς το χάσμα μεταξύ των δύο αυτών χωρών. Η εμπειρία της ανάπτυξης της Αργεντινής κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου είναι ακόμη πιο χαρακτηριστική: Από το 1870, όταν το κατά κεφαλήν εισόδημα της χώρας ήταν λίγο μεγαλύτερο από το 40% από αυτό του Ηνωμένου Βασιλείου, το 1913 έφτασε στο 75%. Τα παραδείγματα της Αργεντινής και της Ιαπωνίας μας δείχνουν τα οφέλη για τις χώρες που εμπλέκονται με θετικό τρόπο στη διαδικασία αυτή της παγκοσμιοποίησης. Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος προκάλεσε μια διαταραχή στη ροή των κεφαλαίων και του εμπορίου μεταξύ των εθνών, που συνεχίστηκε ακόμα και μετά το τέλος των συγκρούσεων.

Από το 1914 μέχρι και το 1929, η μέση συνεισφορά του διεθνούς εμπορίου στο παγκόσμιο ΑΕΠ μειώθηκε από το 22% στο 16%, και οι ροές κεφαλαίου μειώθηκαν από το 20% στο 8%. Το 1929 η Μεγάλη Ύφεση ξεκίνησε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και γρήγορα εξαπλώθηκε και στον υπόλοιπο κόσμο. Η οικονομική και κοινωνική καταστροφή ήταν ανυπολόγιστη. Η ανεργία έφτασε στο 25% στις Ηνωμένες Πολιτείες και το μέσο εισόδημα έπεσε κατά 30%. Η οικονομική κατάρρευση στη Γερμανία και την Ιταλία πυροδότησε όλες τις συνθήκες για τον μεγαλύτερο εφιάλητη που θα μπορούσαμε ποτέ να φανταστούμε: τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Από το 1939 μέχρι το 1945, περισσότεροι από 50 εκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν, η πλειοψηφία εξ αυτών ήταν απλοί πολίτες (Mishkin, 2006).

Ο απόηχος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου σηματοδότησε την έναρξη μιας εξαιρετικά έντονης αναπτυξιακής περιόδου. Ακόμα και πριν τελειώσει ο πόλεμος, οι σύμμαχοι συνειδητοποίησαν ότι τα λάθη του Μεσοπολέμου δεν έπρεπε να επαναληφθούν. Συναντήθηκαν στο Μπρέτον Γουντς το 1944 για να αναπτύξουν ένα νέο παγκόσμιο σύστημα που θα προωθούσε στον κόσμο το εμπόριο και την ευημερία. Δημιουργήθηκαν δύο νέοι παγκόσμιοι οικονομικοί οργανισμοί, οι έδρες των οποίων βρίσκονταν στην Ουάσινγκτον (D.C.), η μία ακριβώς απέναντι από την άλλη: το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), του οποίου αποστολή ήταν να παρακολουθεί τα διεθνή οικονομικά συστήματα και να εξασφαλίζει τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των κρατών, και η Διεθνής Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη, η οποία έγινε γνωστή και ως η «Παγκόσμια Τράπεζα», της οποίας αρμοδιότητα ήταν να παρέχει μακροπρόθεσμα δάνεια στη μεταπολεμική Ευρώπη και στις αναπτυσσόμενες χώρες που θα βοηθήσουν στην οικονομική τους ανάπτυξη. Αυτοί οι νέοι θεσμοί που δημιουργήθηκαν για την προώθηση της παγκοσμιοποίησης αποδείχθηκαν εξαιρετικά επιτυχείς. Άνθρωποι, αγαθά και υπηρεσίες, ακατέργαστα υλικά, χρηματοοικονομικό κεφάλαιο, επιχειρήσεις, τεχνολογία, εμπορικά σήματα, τεχνογνωσία, ιδέες, κουλτούρα και αξίες περνούσαν τα εθνικά σύνορα, περισσότερο εύκολα από κάθε άλλη φορά μετά το ξεκίνημα του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Από το 1973, το παγκόσμιο εμπόριο αυξανόταν κατά 11% σε ετήσια βάση και οι διακρατικές ροές κεφαλαίων αυξήθηκαν από το 5% στο 21% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Εν τω μεταξύ, όσες χώρες (όπως οι περισσότερες στην υποσαχάρια Αφρική) δεν συμμετείχαν στις παγκόσμιες αυτές συναλλαγές έχουν παρουσιάσει ύφεση στην οικονομική ανάπτυξη τους. Το 1960, το μέσο εισόδημα στη Σομαλία ήταν 10% υψηλότερο από εκείνο της Νότιας Κορέας. Εκείνη την περίοδο, η Νότια Κορέα ήταν μια από τις φτωχότερες χώρες στον κόσμο, με πολύ μικρή συμμετοχή σε διακρατικές εμπορικές συναλλαγές και η ροή κεφαλαίων από το εξωτερικό προς τη χώρα ήταν ελάχιστη, ύψους λιγότερου από 400 εκατομμύρια \$ τον χρόνο. Κατά τα επόμενα σαράντα πέντε χρόνια, οι Σομαλοί παρουσίασαν μείωση του εισοδήματός τους και οι Νοτιοκορεάτες αύξηση. Σήμερα, στη Σομαλία το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι λιγότερο από το ένα δέκατο αυτού της Νότιας Κορέας: Το εισόδημα της Σομαλίας ανά άτομο μειώθηκε κατά 33% ενώ της Νότιας Κορέας αυξήθηκε κατά

περισσότερο από 1.000%. Η Νότια Κορέα είναι τώρα σημαντικό μέλος του Οργανισμού Οικονομικής Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης και η ακμάζουσα μητρόπολη της Σεούλ μοιάζει με μια ευημερούσα και παγκοσμίου φήμης πόλη. Το διεθνές εμπόριο είναι το βασικό χαρακτηριστικό της κορεάτικης οικονομίας, με περισσότερο από το ένα τρίτο της οικονομίας να ασχολείται με τις εξαγωγές και η ετήσια καθαρή ροή ξένου κεφαλαίου της Νότιας Κορέας να έχει αυξηθεί στο εικοσαπλάσιο και να ξεπερνάει τα 10 δισ. \$. Τι συνέβη στη Νότια Κορέα που της επέτρεψε να αναπτυχθεί τόσο; Συνέβη η συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή της οικονομίας της στις διεθνείς αγορές.

Η «Παγκοσμιοποίηση 2.0» συνδέθηκε με την ανάγκη των εταιρειών να αναζητήσουν νέες αγορές, φθηνή εργασία και πρώτες ύλες. Η αναζήτηση αυτή υποβοηθήθηκε από την προοδευτική αφαίρεση των περιορισμών (δασμοί, ποσοστώσεις) στο εμπόριο και τις μετακινήσεις εμπορευμάτων, από τον επαναπροσδιορισμό των εμπορικών συνόρων στην περίοδο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, από την αναδιοργάνωση των χρηματιστηριακών και χρηματοοικονομικών αγορών τη δεκαετία του 1980 και από την τεχνολογική επανάσταση που μείωσε δραστικά το κόστος της πρόσβασης σε πληροφόρηση, μεταφορές και επικοινωνία. Συνδυαστικά, οι πιέσεις της αυξημένης κινητικότητας κεφαλαίου, της τεχνολογικής προόδου και του έντονου ανταγωνισμού έφεραν τον κόσμο πιο κοντά και αύξησαν την αλληλεξάρτηση των εθνικών αγορών.

Πίνακα 2.1: Ιστορικά σημεία της παγκοσμιοποίησης

16ος – 18ος αιώνας	19ος αιώνας	20ός αιώνας
Η εποχή των μεγάλων κατακτήσεων (π.χ. 1492 ο Χριστόφορος Κολόμβος στην Αμερική) και η απαρχή της διαμόρφωσης ενός παγκόσμιου συστήματος	Η εποχή της διεθνοποίησης (ελεύθερο εμπόριο μεταξύ Βρετανίας και των αποικιών της) που ανακόπτεται βίαια από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και τη Μεγάλη Ύφεση	Η εποχή ενός ιδιαίτερα έντονου κύματος διεθνοποίησης που συνδυάζεται με τεχνολογία, θεσμικές εξελίξεις και γεωπολιτικές ανακατατάξεις

Η «Παγκοσμιοποίηση 3.0» ξεκίνησε περίπου το 2000, με την πρόοδο στην παγκόσμια ηλεκτρονική διασύνδεση που επιτρέπει στα άτομα να επικοινωνούν και να συναλλάσσονται όπως ποτέ άλλοτε (Friedman, 2005). Στην «Παγκοσμιοποίηση 1.0» τα έθνη κυριάρχησαν της παγκόσμιας επέκτασης. Η «Παγκοσμιοποίηση 2.0» οδηγήθηκε από την άνοδο των πολυεθνικών εταιρειών οι οποίες ώθησαν την παγκόσμια ανάπτυξη. Στην «Παγκοσμιοποίηση 3.0» οι τεχνολογικές εκφάνσεις επέτρεψαν σε έναν πρωτοφανή αριθμό ανθρώπων σε όλο τον κόσμο να συνεργαστούν, δημιουργώντας απεριόριστες δυνατότητες. Τι μορφή έχει πάρει η παγκοσμιοποίηση στο τρίτο της στάδιο; Για να την κατανοήσουμε, ο Friedman ζητάει να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο Αμερικανοί λογιστές ετοιμάζουν τις φορολογικές δηλώσεις των πελατών τους. Μπορούν εύκολα να τις αναθέσουν, μέσω ενός διακομιστή, σε μία ομάδα Ινδών λογιστών στη Βομβάη. Αυτή η όλο και πιο δημοφιλής τάση εξωτερικής ανάθεσης (outsourcing) έχει τα οφέλη της. Όπως επισημαίνει ο Friedman, το 2003 περίπου 25.000 αμερικανικές φορολογικές δηλώσεις έγιναν στην Ινδία. Μέχρι το 2004 ο αριθμός τους έφτασε περίπου τις 100.000 δηλώσεις, με 400.000 να αναμένονταν για το 2005. Αυτή η συνεχιζόμενη αυξητική τάση έδωσε μεγαλύτερες προοπτικές απασχόλησης στους 70.000 φοιτητές λογιστικής που αποφοιτούν κάθε χρόνο από τα ινδικά πανεπιστήμια. Με αρχικό μισθό τα 100 \$ τον μήνα, αυτοί οι λογιστές ανταγωνίζονται με τους Αμερικανούς συναδέλφους τους στη συμπλήρωση των αμερικανικών φορολογικών δηλώσεων. Αυτός ο ανταγωνισμός σε παγκόσμιο επίπεδο δεν περιορίζεται μόνο στους λογιστές. Οι εταιρείες μπορούν να αναθέσουν σε εξωτερικούς συνεργάτες οποιαδήποτε υπηρεσία ή δραστηριότητα που μπορεί να αναλυθεί στα βασικά συστατικά της και να κατατμηθεί σε συγκεκριμένες, εξειδικευμένες λειτουργίες. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τα πάντα: από την κράτηση σε εστιατόρια, την αναφορά εταιρικών κερδών μέχρι και την απεικονιστική εκτίμηση ακτινολογικών εξετάσεων. Και δεν

σταματά μόνο σε αυτά. Με την «παγκοσμιοποίηση της καινοτομίας», οι πολυεθνικές εταιρείες στην Ινδία καταθέτουν όλο και περισσότερες αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας, που κυμαίνονται από σχέδια μηχανών αεροσκαφών έως τσιπ μικροεπεξεργαστών. Ιαπωνόφωνοι Κινέζοι ημεδαποί στο Νταλιάν στην Κίνα, απαντάνε σε ερωτήσεις από Ιάπωνες καταναλωτές στα τηλεφωνικά κέντρα. Λόγω της θέσης της πόλης κοντά στην Ιαπωνία και την Κορέα, καθώς και των πολλών πανεπιστημίων και νοσοκομείων, περίπου 2.800 ιαπωνικές εταιρείες αναθέτουν διάφορες εργασίες τους εκεί. Ενώ πολλές εταιρείες εφαρμόζουν τις εξωτερικές αναθέσεις, άλλες χρησιμοποιούν τις «οικιακές αναθέσεις» (home-sourcing), επιτρέποντας δηλαδή σε ανθρώπους να δουλεύουν από το σπίτι τους. Σήμερα, περίπου το 16% του αμερικανικού εργατικού δυναμικού δουλεύει από το σπίτι. Κατά μία έννοια, το outsourcing και το home sourcing σχετίζονται: και τα δύο επιτρέπουν στους ανθρώπους να δουλεύουν από οπουδήποτε.

Πίνακας 2.2: Πώς ο κόσμος έγινε επίπεδος: Δέκα μεγάλα γεγονότα που βοήθησαν να αναμορφωθεί ο σύγχρονος κόσμος και να γίνει επίπεδος

1. **9/11/89: Όταν τα τείχη έπεσαν και τα παράθυρα ανέβηκαν.** Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου σηματοδότησε το τέλος των κεντρικά σχεδιασμένων οικονομιών. Ο καπιταλισμός υπερίσχυσε.
2. **9/8/95: Όταν η Netscape βγήκε στην αγορά.** Η περιήγηση στο διαδίκτυο και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email) βοήθησαν την προώθηση του διαδικτύου καθιστώντας το εμπορικά βιώσιμο και φιλικό προς τους χρήστες.
3. **Λογισμικό ροής-εργασίας (work flow software): Ας πάμε για μεσημεριανό. Βάλε την αίτησή σου να μιλήσει με την αίτησή μου.** Με πιο ισχυρό, εύκολο στη χρήση λογισμικό και βελτιωμένη συνδεσιμότητα, περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν την εργασία. Έτσι, σύνθετα έργα με πολλά αλληλοεξαρτώμενα στάδια μπορεί να ολοκληρωθούν συνεργατικά από οπουδήποτε.
4. **Open-sourcing: αυτο-οργανωμένες συνεργατικές κοινότητες.** Παρέχοντας δωρεάν online λογισμικό, που δίνει σε όλους δικαιώματα χρήσης στον βασικό κώδικα, επιταχύνεται η συνεργασία και η περαιτέρω ανάπτυξή του.
5. **Outsourcing: Y2K.** Το διαδίκτυο επιτρέπει σε εταιρείες να απασχολούν εργαζόμενους από όλο τον κόσμο και να στέλνουν συγκεκριμένη δουλειά στους πιο εξειδικευμένους, φθηνούς εργάτες, οπουδήποτε κι αν βρίσκονται. Η Ινδία επωφελήθηκε πολύ από τη συγκεκριμένη πρακτική, με μορφωμένους και υψηλά εξειδικευμένους ανθρώπους, οι οποίοι δουλεύουν με ένα μικρό ποσοστό των αμερικανικών ή ευρωπαϊκών μισθών. Οι Ινδοί τεχνικοί και εμπειρογνώμονες λογισμικού απέκτησαν μια διεθνή φήμη στη διάρκεια του ιού της χιλιετίας Y2K. Η επαπειλούμενη βλάβη του συστήματος των υπολογιστών δεν συνέβη ποτέ, αλλά η ινδική βιομηχανία άρχισε το ηλεκτρονικό εμπόριο με όλο τον κόσμο.
6. **Offshoring: Τρέχοντας με τις γαζέλες, τρώγοντας με τα λιοντάρια.** Όταν είναι για μετεγκατάσταση εργοστασίων σε τοποθεσίες με φθηνότερους παραγωγικούς συντελεστές, οι άνθρωποι σκέφτονται συνήθως την Κίνα, τη Μαλαισία, την Ταϊλάνδη, το Μεξικό, την Ιρλανδία, τη Βραζιλία και το Βιετνάμ. Αλλά η μετεγκατάσταση δεν είναι απλά η μετακίνηση μιας παραγωγικής διαδικασίας. Σημαίνει να δημιουργείς ένα καινούργιο επιχειρηματικό μοντέλο για τα περισσότερα αγαθά.
7. **Supply-chaining: Το να τρως σούσι στο Αρκάνσας.** Η Walmart καταδεικνύει ότι οι βελτιωμένες διαδικασίες διανομής μπορούν να μειώσουν το κόστος και να κάνουν τους προμηθευτές να ενισχύσουν την ποιότητα.
8. **Εσωτερική ανάθεση (in sourcing): Τι πραγματικά κάνουν τα παιδιά με τα αστεία σορτς.** Αυτού του είδους η υπηρεσία συμβαίνει όταν εταιρείες σχεδιάζουν νέους συνδυασμούς υπηρεσιών. Πάρτε για παράδειγμα την United Parcel Service (UPS). Η εταιρεία παραδίδει πακέτα παγκοσμίως αλλά, επίσης, επισκευάζει υπολογιστές Toshiba και οργανώνει δρομολόγια παράδοσης για την πιτσαρία Papa John's Pizza. Με την εσωτερική ανάθεση, η UPS χρησιμοποιεί την εξειδίκευσή της στον τομέα της διαχείρισης αποθεμάτων για να βοηθήσει τους πελάτες της να δημιουργήσουν νέες χρήσεις για τις επιχειρήσεις τους.
9. **Ενημέρωση (informing): Google, Yahoo!, MSN Web Search.** Η Google έφερε την επανάσταση στην αναζήτηση πληροφοριών. Οι χρήστες της διεξάγουν περίπου 1 δισ. αναζητήσεις ετησίως. Αυτή η μεθοδολογία έρευνας και η ευρεία πρόσβαση στη γνώση στο Διαδίκτυο μετατρέπει τις πληροφορίες σε εμπόρευμα που οι άνθρωποι μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να φτιάξουν εντελώς καινούριες επιχειρήσεις.

10. Τα στεροειδή: ψηφιακά, κινητά, προσωπικά και εικονικά. Οι τεχνολογικές εξελίξεις κυμαίνονται από την ασύρματη επικοινωνία στην επεξεργασία, με αποτέλεσμα την εξαιρετικά ισχυρή ικανότητα μετάδοσης των υπολογιστών. Ένα καινούριο τσιπ της Intel επεξεργάζεται περίπου 11 εκατομμύρια εντολές το δευτερόλεπτο (MIPS), σε σύγκριση με 60.000 MIPS το 1971.

Αυτοί οι 10 παράγοντες διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στο να κάνουν τον κόσμο «μικρότερο», αλλά ο καθένας λειτουργούσε μεμονωμένα, μέχρι, γράφει ο Friedman, τη σύγκλιση τριών ακόμη πιο ισχυρών δυνάμεων: **(1) το νέο λογισμικό και η αύξηση της εξοικείωσης** μας με το διαδίκτυο, **(2) η ενσωμάτωση αυτής της γνώσης** στην επιχειρηματική και διαπροσωπική επικοινωνία, και **(3) η εισαγωγή στην αγορά δισεκατομμυρίων ανθρώπων** από την Ασία και την πρώην Σοβιετική Ένωση, οι οποίοι θέλουν να γίνουν πολύ γρήγορα επιτυχημένοι. Συνδυαστικά, οι παράγοντες αυτοί δημιούργησαν τη δική τους υπόσταση. Τα οφέλη του κάθε παράγοντα γίνονταν μεγαλύτερα καθώς αυτός συγχωνευόταν με τους άλλους. Η αυξημένη σε παγκόσμιο επίπεδο συνεργασία μεταξύ ανθρώπων που δε λαμβάνουν υπ' όψιν τα γεωγραφικά σύνορα, τη γλώσσα ή τη ζώνη ώρας, δημιούργησαν ευκαιρίες για δισεκατομμύρια ανθρώπους.

Πηγή: Thomas Friedman (2005), *The World Is Flat*.

Σε αυτή την τρίτη φάση της παγκοσμιοποίησης, όλο και περισσότερες οικονομίες, άτομα και καταναλωτές συμμετέχουν σε ένα πιο διασυνδεδεμένο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Στην Αφρική, για παράδειγμα, μόνο 16 εκατομμύρια άνθρωποι είχαν κινητό τηλέφωνο το 2000. Μέχρι το τέλος της προηγούμενης δεκαετίας, αυτός ο αριθμός προσέγγισε τα 500 εκατομμύρια. Η Λατινική Αμερική έχει ήδη φτάσει σε ισοδύναμο επίπεδο χρήσης κινητής τηλεφωνίας με εκείνο της Ευρώπης. Η χρήση της τεχνολογίας και των σύγχρονων τηλεπικοινωνιών θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν κόσμο στον οποίο η γνώση διαμοιράζεται και οι κινήσεις του εμπορίου και του κεφαλαίου είναι απρόσκοπτες.

ΕΚΘΕΜΑ

Τα κρυμμένα κόστη του outsourcing

Αν και η εξοικονόμηση κόστους της εξωτερικής ανάθεσης (outsourcing), όπως το κόστος εργασίας, είναι εύκολο να το δούμε, ορισμένα από τα κρυφά κόστη δεν είναι και τόσο φανερά. Παραδείγματος χάριν, τα προϊόντα υψηλής τεχνολογίας που περνούν μήνες ταξιδεύοντας στον ωκεανό, υποβαθμίζονται καθώς παθαίνουν αλλοιώσεις, φθορές, υπόκεινται σε φορολόγηση και απώλειες που οφείλονται σε κλοπές. Οι απειλές της τρομοκρατίας, οι θρησκευτικές συγκρούσεις και οι ασταθείς οικονομίες αποτελούν περαιτέρω ζητήματα ανησυχίας. Η Stanley Furniture, αμερικανική εταιρεία κατασκευής επίπλων, αποφάσισε να μεταφέρει την υπεράκτια παραγωγή της στην πατρίδα της, μετά την ανάκληση των προϊόντων της (κούνιες), τα έξοδα μεταφοράς και τα ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Όλα αυτά μαζί, υπερέβαιναν τα πλεονεκτήματα των φθηνών πρώτων υλών και εργασίας. Η IBM έχει μικρότερο έλεγχο στην παραγωγή της από ό,τι είχε όταν της άνηκε το εργοστάσιο. Συμβεβλημένες εταιρείες παραγωγής, όπως η Celestica παράγουν τα προϊόντα της IBM, μαζί με τα προϊόντα της Hewlett-Packard (HP) και της Dell. Οι αποδόσεις της Celestica, επηρεάζονται ανάλογα με το πού δίνει προτεραιότητα: στην IBM, την HP ή την Dell; Επηρεάζονται επίσης και από τη βιασύνη της στην κατασκευή. Οι καλύτερες προσπάθειές της θα πάνε σε όποιον πελάτη διαπραγματευτεί τους καλύτερους όρους και την υψηλότερη τιμή. Αυτό κάνει τις επιχειρήσεις πιο ευάλωτες στη μεταβλητότητα. Όλα αυτά τα κρυμμένα έξοδα της εξωτερικής ανάθεσης προστίθενται σε έναν κόσμο που τελικά δεν είναι και τόσο επίπεδος.

Πηγές: (1) Kabourek, S. (September 28, 2009). "Back in the USA," *Fortune*, 30. (2) Sprunger, C. (July 9, 2010). "Quanta Computer Breaks Laptop Shipment Record in June," *Notebooks*, <http://notebooks.com/2010/07/09/quanta-computer-breaks-laptop-shipment-record-in-june>, (3) https://saylordotorg.github.io/text_international-business/index.html

Σε αντίθεση με τη λογική του Friedman, ο καθηγητής διεθνούς επιχειρηματικότητας Pankaj Ghemawat έχει την άποψη ότι ο κόσμος δεν είναι επίπεδος, αλλά θα μπορούσε μάλλον να χαρακτηριστεί ως «ημι-παγκοσμιοποιημένος» και «πολυτοπικός». Αν ο κόσμος ήταν επίπεδος, η διεθνής επιχειρηματικότητα και η παγκόσμια στρατηγική θα ήταν εύκολες. Η άσκησή τους θα ήταν απλά η εφαρμογή της εγχώριας στρατηγικής σε μία ευρύτερη κλίμακα (μεγαλύτερη αγορά). Στον ημι-παγκοσμιοποιημένο όμως και πολυτοπικό κόσμο, οι τοπικές ιδιαιτερότητες έχουν πολύ μεγάλη σημασία. Η διεθνής επιχειρηματικότητα ξεκινάει με την παρατήρηση των εθνικών διαφορών. Η έρευνα του Ghemawat (2001, 2011) υποδηλώνει ότι για την κατανόηση των διασυνωριακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να εξετάζονται ταυτόχρονα τέσσερις βασικές διαστάσεις: ο πολιτισμός, η διοίκηση, η γεωγραφία και η οικονομία (μοντέλο CAGE): Το μοντέλο περιγράφεται ως το αναλυτικό πλαίσιο που χρησιμοποιείται για την κατανόηση τοπικών και περιφερειακών διαφορών. Συγκεκριμένα (Griffin and Pustay, 2015):

1. **Πολιτισμός (culture).** Σε γενικές γραμμές, οι πολιτισμικές διαφορές μεταξύ δύο χωρών μειώνουν τις εμπορικές τους συναλλαγές. Ο πολιτισμός αναφέρεται στα πρότυπα ενός λαού, στις κοινές πεποιθήσεις και τις κοινές πρακτικές που αυτός υιοθετεί (μια πιο ενδελεχής ανάλυση για τον ρόλο του πολιτισμού στις διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητες θα πραγματοποιηθεί στο Κεφάλαιο 6). Η πολιτισμική απόσταση αναφέρεται σε διαφορές που βασίζονται στη γλώσσα, την εθνική ταυτότητα, τα επίπεδα εμπιστοσύνης, την ανεκτικότητα, τον σεβασμό για την επιχειρηματικότητα και τα κοινωνικά δίκτυα, ή σε άλλα, ιδιοσυγκρασιακά για κάθε χώρα χαρακτηριστικά. Μερικά προϊόντα διαθέτουν μια ισχυρή τοπική ταυτότητα, όπως η μπίρα Voll-Damm στην Καταλονία ή ακόμα και εθνική ταυτότητα, όπως η Έψα στην Ελλάδα. Αντίθετα, τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα μπορεί να είναι αποδεκτά στη Βόρεια Αμερική, όχι όμως και στη Δυτική Ευρώπη. Έτσι, γενετικά τροποποιημένο καλαμπόκι θα είναι πολύ εύκολο να πωληθεί στις ΗΠΑ, όχι όμως στη Γερμανία. Πέρα από αυτές τις διαφορές που αγγίζουν και θέματα ευρύτερης φιλοσοφικής προσέγγισης (για παράδειγμα, κατά πόσο ασχολούμαστε με την ποιότητα της διατροφής μας;), μερικές πολιτισμικές διαφορές είναι εντυπωσιακά συγκεκριμένες (όπως η κινεζική αντιπάθεια για τα σκούρα ποτά, την οποία οι έμποροι της Coca-Cola ανακάλυψαν πολύ αργά).
2. **Διοίκηση (administration).** Οι διακρατικές εμπορικές ροές δείχνουν ότι χώρες που χαρακτηρίζονται από παρόμοιες διοικητικές δομές διεξάγουν πολύ περισσότερο εμπόριο μεταξύ τους. Η διοικητική ομοιότητα αναφέρεται σε ιστορικά κοινούς δεσμούς, όπως για παράδειγμα αυτούς μεταξύ της Ινδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Αυτό είναι λογικό. Εξαιτίας της αποικιοκρατίας, οι δύο περιοχές έχουν την ίδια φιλοσοφία στο νομικό τους σύστημα, τα ίδια είδη κανονισμών και πολιτικών παραδόσεων. Αντιστρόφως, όσο μεγαλύτερες είναι οι διοικητικές διαφορές μεταξύ των κρατών, τόσο πιο δύσκολες είναι οι εμπορικές τους σχέσεις – είτε σε εθνικό, είτε σε εταιρικό, είτε σε επίπεδο κλάδου οικονομικής δραστηριότητας.
3. **Γεωγραφία (geography).** Αυτή ίσως είναι η πιο εμφανής διάσταση που επηρεάζει τις τοπικές διαφορές μεταξύ των χωρών. Σε γενικές γραμμές, όσο η απόσταση αυξάνεται, το εμπόριο μειώνεται, μιας και η απόσταση συνήθως αυξάνει το κόστος της μεταφοράς. Στις γεωγραφικές διαφορές περιλαμβάνονται επίσης οι διαφορετικές ζώνες ώρας, η πρόσβαση σε λιμάνια των ωκεανών, τα κοινά σύνορα, η τοπογραφία και το κλίμα.
4. **Οικονομικά (economics).** Η οικονομική απόσταση αναφέρεται σε διαφορές σε δημογραφικές και κοινωνικο-οικονομικές διαστάσεις. Η πιο προφανής οικονομική διαφορά μεταξύ των χωρών είναι η επίδοσή τους, όπως συγκρίνεται με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Μια άλλη διαφορά αφορά το κατά κεφαλήν εισόδημα. Αυτή η διαφορά είναι πιθανό να έχει τη μεγαλύτερη επίδραση όταν η φύση της ζήτησης ποικίλλει ανάλογα με το επίπεδο του εισοδήματος, οι οικονομίες κλίμακας είναι περιορισμένες, οι διαφορές κόστους είναι σημαντικές και τα συστήματα διανομής ή επιχειρηματικότητας είναι διαφορετικά. Παράγοντες όπως το κόστος κεφαλαίου, το ανθρώπινο κεφάλαιο (π.χ. επίπεδο εκπαίδευσης και δεξιότητες), η αξία της γης, οι φθινοί φυσικοί πόροι, τα δίκτυα μεταφορών και οι υποδομές διαφοροποιούν τις χώρες.

Καθεμία από αυτές τις διαστάσεις του μοντέλου CAGE συμμαρξίζει την κοινή έννοια της απόστασης. Οι διαφορές μεταξύ των διαστάσεων που περιγράφει είναι πιθανό να έχουν μεγαλύτερη σημασία όταν η απόσταση είναι μεγάλη. Και αυτό γιατί όταν οι διαφορές μεταξύ των διαστάσεων είναι μικρές θα είναι μεγαλύτερη η πιθανότητα να διεξάγονται επιχειρηματικές δραστηριότητες σε διασυνοριακό επίπεδο. Είναι ίδιες όμως οι συνθήκες για την άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων; Διεύρυνε η απελευθέρωση του εμπορίου και της ροής κεφαλαίων το οικονομικό χάσμα μεταξύ των κρατών; Υπάρχουν χώρες που διοικητικά προστατεύουν τις εγχώριες επιχειρήσεις; Μπορούν τα προϊόντα να επιβιώσουν σε διαφορετικό κλίμα; Οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα εκφράζουν αυτή ακριβώς την πολυτοπικότητα και διαφορετικότητα που υπονοούν οι διαστάσεις του μοντέλου.

Διάγραμμα 2.1: Το μοντέλο CAGE στη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων

	Πολιτισμός	Διοίκηση	Γεωγραφία	Οικονομικά
Η απόσταση μεταξύ δύο χωρών αυξάνεται...	<ul style="list-style-type: none"> • Διαφορετικές γλώσσες, εθνικότητες, θρησκείες, νόρμες • Έλλειψη κοινού εθνικού ή πολιτισμικού δικτύου 	<ul style="list-style-type: none"> • Απουσία κοινών νομισματικών ή πολιτικών δεσμών • Πολιτική αντιπαλότητα • Αδύναμος νομικούς και οικονομικούς θεσμούς 	<ul style="list-style-type: none"> • Απουσία κοινών συνόρων, επαρκών δεσμών μεταφοράς ή επικοινωνίας • Γεωγραφικής απομόνωσης • Διαφορετικών κλιμάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαφορετικό επίπεδο εισοδήματος καταναλωτών • Διαφορετικά κόστη και ποιότητα φυσικών, οικονομικών και ανθρώπινων πόρων
Η απόσταση επηρεάζει περισσότερο κλάδους ή προϊόντα...	<p>Με υψηλό γλωσσικό περιεχόμενο (TV)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Που συνδέονται με την εθνική ταυτότητα (φαγητό) • Που διακρίνονται από συγκεκριμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά σχετικά με την προέλευσή τους (κρασί) 	<ul style="list-style-type: none"> • Όταν η κυβέρνηση τα αντιμετωπίζει ως βασικά αγαθά (ηλεκτρικό ρεύμα), ως δομικό χαρακτηριστικό της εθνικής συνείδησης (αεροναυπηγία) ή ως ζωτικό για την εθνική ασφάλεια (τηλεπικοινωνίες) 	<ul style="list-style-type: none"> • Με υψηλό κόστος μεταφοράς αλλά χαμηλή τιμή • Εύθραυστα ή με σύντομο χρόνο ζωής (γυαλί, φρούτα) • Όταν η τακτική επικοινωνία είναι απαραίτητη (χρηματοοικονομικές υπηρεσίες) 	<ul style="list-style-type: none"> • Όταν η ζήτηση καθορίζεται από το εισόδημα (αυτοκίνητα) • Όταν το κόστος εργασίας και τα υπόλοιπα κόστη διαφέρουν σημαντικά

Πηγή: Ghemawat, P. (2001: 138).

Μελέτη Περίπτωσης

Η Google στην αγορά της Κίνας

Από όλες τις αλλαγές που συμβαίνουν στον κόσμο, το διαδίκτυο είναι ίσως η πιο καθοριστική που ωθεί πολλούς ανθρώπους να θεωρούν ότι ο κόσμος μας είναι ένας μικρότερος χώρος, ότι είναι δηλαδή επίπεδος, όπως υποστηρίζει ο Thomas Friedman, ο βραβευμένος με Πούλιτζερ συγγραφέας του *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century* και του *The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization*. Λόγω αυτού του φαινομένου της επίπεδης διάστασης, δίνεται στις επιχειρήσεις η ευκαιρία να διασχίζουν τα τοπικά σύνορα εύκολα και κερδοφόρα, με ελάχιστους περιορισμούς. Ωστόσο, με λίγες εξαιρέσεις, οι διασυννοριακές επιχειρηματικές δραστηριότητες φαίνεται να αποτελούν πρόκληση ακόμη και για τις πιο ικανές, ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, είτε έχουν ως βάση το διαδίκτυο είτε όχι. Ορισμένες διεθνείς επιχειρήσεις επιτυγχάνουν, ενώ πολλές άλλες αποτυγχάνουν. Αλλά σε κάθε τέτοια ιστορία επιχειρηματικής επέκτασης, τα διευθυντικά στελέχη μπορούν πάντα να μαθαίνουν κάτι καινούργιο. Η ιστορία της Google στην Κίνα είναι ένα τέτοιο παράδειγμα.

Το 2006, η Google ανακοίνωσε πανηγυρικά την έναρξη λειτουργίας του ιστότοπού της στην κινεζική γλώσσα. Ενώ η εταιρεία είχε πρόσβαση στην κινεζική αγορά και προηγουμένως μέσω του Google.com, ο νέος ιστότοπος Google.cn της έδωσε ένα πιο ισχυρό, άμεσο τρόπο για να διεισδύσει περαιτέρω στα περίπου 94 εκατομμύρια νοικοκυριά με πρόσβαση στο διαδίκτυο στην Κίνα. Όπως δήλωσαν τότε οι ιδρυτές της εταιρείας Larry Page και Sergey Brin: «Δυστυχώς, η πρόσβαση των Κινέζων χρηστών στις υπηρεσίες της Google εκτός της Κίνας ήταν αργή και αναξιόπιστη και ένα μέρος του περιεχομένου περιοριζόταν από το πολύπλοκο φιλτράρισμα κάθε ISP στη χώρα. Παραδόξως, δεν καταφέραμε να προσελκύσουμε αρκετά την προσοχή των δημόσιων ή κυβερνητικών φορέων σε αυτό το θέμα. Παρόλο που δεν μας αρέσει να μεταβάλλουμε με οποιονδήποτε τρόπο τα αποτελέσματα αναζήτησης, αποφασίσαμε τελικά ότι η απομάκρυνση από την Κίνα απλώς σήμαινε μείωση των υπηρεσιών και της επιρροής μας εκεί. Η οικοδόμηση μιας πραγματικής επιχείρησης στην Κίνα θα πρέπει να αυξήσει την επιρροή μας στις πρακτικές της αγοράς και σίγουρα θα βελτιώσει την υπηρεσία μας στον κινεζικό λαό».

Μεγάλη Αγορά, Μεγαλύτερες Ανησυχίες

Η μετακίνηση της Google στην Κίνα της επέτρεψε την πρόσβαση σε μια πολύ μεγάλη δεξαμενή καταναλωτών, αλλά έθεσε επίσης και κάποια ηθικά ζητήματα. Οι κινεζικές αρχές είναι διαβόητες για τους κανόνες λογοκρισίας που επιβάλλουν στο διαδίκτυο. Κρατούν αδιάλλακτη στάση εναντίον του ανεπιθύμητου περιεχομένου και μεταξύ άλλων έχουν αντιταχθεί, για παράδειγμα, στο παιχνίδι υπολογιστών *The Sims*², φοβούμενες ότι θα διαφθείρει τη νεολαία του έθνους τους. Οποιοδήποτε περιεχόμενο που θεωρούνταν ότι μπορεί δυνητικά να απειλεί την «κρατική ασφάλεια, καταστρέφει τη δόξα του έθνους, διαταράσσει την κοινωνική τάξη και παραβιάζει τα νόμιμα δικαιώματα», απαγορεύτηκε επίσης. Όταν ρωτήθηκαν τα στελέχη της Google για το πώς η εργασία σε αυτό το περιβάλλον ταιριάζει με τον κώδικα δεοντολογίας της επιχείρησης για την επίτευξη των «υψηλότερων δυνατών προτύπων μίας ηθικής επιχείρησης», τόνισαν ότι η άδεια αφορούσε απλώς τη σύσταση του γραφείου της εταιρείας στο Πεκίνο και τίποτα περισσότερο από αυτό. Όπως αναφέρθηκε στον επιχειρηματικό τύπο: «Προς το παρόν, θα χρησιμοποιούμε το γραφείο της Κίνας ως βάση για να διεξάγουμε έρευνες αγοράς και να μάθουμε περισσότερα για την τοπική αγορά». Η Google παραιτήθηκε, επίσης, από τα ηθικά ζητήματα που προ-

2 Το *The Sims* είναι σειρά βιντεοπαιχνιδιών προσομοίωσης ζωής αναπτυγμένη από τη Maxis και The Sims Studio και δημοσιεύτηκε από την Electronic Arts. Η σειρά έχει πουλήσει σχεδόν 200 εκατομμύρια αντίτυπα παγκοσμίως και είναι μία από τις καλύτερες σε πωλήσεις σειρές βιντεοπαιχνιδιών όλων των εποχών.

κύπτουν από τη λογοκρισία, δηλώνοντας ότι δεν θα μπορούσε να τα αντιμετωπίσει έως ότου να ήταν πλήρως λειτουργική στην Κίνα και να γνώριζε ακριβώς ποια ήταν η κατάσταση.

Έναν Χρόνο Αργότερα

Η Google διόρισε τον Dr. Kai-Fu Lee να ηγηθεί της νέας προσπάθειάς της στην Κίνα. Ο Lee είχε μεγαλώσει στην Ταϊβάν, ήταν κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος στις Επιχειρησιακές Σπουδές και Διδακτωρικών Διπλωμάτων από το Columbia και το Carnegie Mellon, αντίστοιχα, και μιλούσε άπαιστα τόσο την αγγλική όσο και τη μανδαρινική γλώσσα. Πριν από την ένταξή του στην Google το 2005, εργάστηκε για την Apple στην Καλιφόρνια και στη συνέχεια για τη Microsoft στην Κίνα. Ίδρυσε τη Microsoft Research Asia, το εργαστήριο έρευνας και ανάπτυξης της εταιρείας στο Πεκίνο. Όταν ρωτήθηκε από έναν δημοσιογράφο της New York Times για τις πολιτιστικές προκλήσεις της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Κίνα, ο Lee απάντησε: «Τα ιδανικά που υποστηρίζουμε εδώ είναι πραγματικά σημαντικά και ευγενή. Πώς θα μάθετε να φτιάχνετε υλικό που αρέσει στους χρήστες, πώς θα μάθετε να κερδίζετε χρήματα και να «μην κάνετε κακό»³ (αναφερόμενος στο σύνθημα της Google). Όλα αυτά τα πράγματα. Νομίζω ότι πάντα, βαθιά μέσα μου, ήμουν αθεράπευτα ιδεαλιστής».

Παρά την υποστήριξη του Lee στο ουτοπικό σύνθημα της Google, η συμπεριφορά της εταιρείας στην Κίνα κατά το πρώτο έτος της λειτουργίας της απείχε αρκετά από τον ιδεαλισμό. Τον Ιανουάριο, λίγους μήνες αφότου ο Lee άνοιξε το γραφείο του Πεκίνου, η εταιρεία ανακοίνωσε ότι θα εισαγάγει μια νέα έκδοση της μηχανής αναζήτησής της για την κινεζική αγορά. Οι εκπρόσωποι της Google εξήγησαν ότι για να συμμορφωθούν με τους νόμους περί λογοκρισίας στη χώρα, η εταιρεία συμφώνησε να αφαιρέσει τα αποτελέσματα αναζήτησης που θα εμφανίζονταν τους ιστότοπους που δεν εγκρίθηκαν από την κινεζική κυβέρνηση. Για παράδειγμα, οποιοσδήποτε διαδικτυακός ιστοχώρος που προωθούσε το Φάλουν Γκονγκ, ένα κυβερνητικά απαγορευμένο πνευματικό κίνημα, δεν θα εμφανιζόταν. Ομοίως, οι ιστοχώροι που προωθούν την ελευθερία του λόγου στην Κίνα δεν θα εμφανίζονταν και δεν θα υπήρχε καμία αναφορά στα γεγονότα της πλατείας Τιενανμέν το 1989. Όπως δήλωσε ένας δημοσιογράφος από τη Δύση: «Αν ψάχνετε για “Θιβέτ” ή “Φάλουν Γκονγκ” οπουδήποτε στον κόσμο στο google.com, θα βρείτε χιλιάδες καταχωρήσεις στον ιστό, ειδησεογραφικά στοιχεία και αίθουσες συνομιλιών (chat rooms) για την καταπίεση στην Κίνα. Κάντε την ίδια αναζήτηση εντός της Κίνας στο google.cn και οι περισσότεροι, αν όχι όλοι, από αυτούς τους συνδέσμους δεν θα εμφανιστούν. Η Google θα τα έχει εξαφανίσει εντελώς».

Η απόφαση της Google δεν άρεσε στις ΗΠΑ. Τον Φεβρουάριο του 2006, τα στελέχη της εταιρείας κλήθηκαν σε ακρόαση από επιτροπή του Κογκρέσου και συγκρίνονταν με συνεργάτες των ναζί. Οι μετοχές της εταιρείας έπεσαν, και πολλές διαδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν έξω από την έδρα της εταιρείας στο Μάουντεν Βιου της Καλιφόρνιας. Η Google δεν ήταν η μόνη αμερικανική εταιρεία τεχνολογίας που δραστηριοποιούνταν στην Κίνα, ούτε ήταν η χειρότερη. Ωστόσο, τα στελέχη της Google υποτίθεται ότι είναι «διαφορετικά». Δεδομένου του συνθήματός τους, έπρεπε να υπερέχουν των υπολοίπων. Το 2004, οι ιδρυτές της έγραψαν στην επίσημη κατάσταση της εταιρείας για την Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ότι η Google είναι «μια εταιρεία που είναι αξιόπιστη και ενδιαφέρεται για το δημόσιο καλό». Τώρα, οι πολιτικοί και το κοινό αναρωτιόντουσαν πώς η Google θα μπορούσε να το εξισορροπήσει, με δεδομένη τη συμμόρφωση με το καταστατικό κινεζικό καθεστώς και το Κομμουνιστικό Κόμμα πίσω από αυτό.

Το Google τερματίζει τη λογοκρισία στην Κίνα το 2010

Το 2010, η Google ανακοίνωσε ότι δεν ήταν πλέον πρόθυμη να αποσιωπά τα αποτελέσματα αναζήτησης στην κινεζική μηχανή αναζήτησής της. Η κορυφαία μηχανή αναζήτησης στον κόσμο δήλωσε ότι αυτή η απόφαση προκάλεσε μια κυβερνοεπίθεση (cyberattack) που πιστεύεται ότι αποσκοπούσε στη συλλογή πληροφοριών για τους ακτιβιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εναντιώνονται στην Κίνα. Η

3 Το μότο της Google είναι: «Don't be evil».

Google ανέφερε επίσης τους περιορισμούς που είχε θέσει η κινεζική κυβέρνηση στο διαδίκτυο στη χώρα κατά τη διάρκεια του 2009. Η ανακοίνωση της Google οδήγησε σε σκέψεις για το εάν η Google θα κλείσει τα γραφεία της στην Κίνα ή θα τερματίσει τη λειτουργία του Google.cn. Οι ακτιβιστές υπέρ της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξέφρασαν την επιδοκιμασία τους για την κίνηση της Google, ενώ οι οικονομικοί αναλυτές μιλούσαν για την πιθανότητα του τεράστιου οικονομικού κόστους που θα προέκυπτε από την απώλεια της πρόσβασης σε μία από τις μεγαλύτερες και ταχύτερα αναπτυσσόμενες καταναλωτικές αγορές στον κόσμο.

Σε ανακοίνωση που δόθηκε στην Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, οι ιδρυτές της Google συνόψισαν τη στάση τους και τα κίνητρά τους. «Όπως πολλοί άλλοι γνωστοί οργανισμοί, αντιμετωπίζουμε κυβερνοεπιθέσεις διαφορετικής έντασης σε τακτική βάση. Στα μέσα Δεκεμβρίου, εντοπίσαμε μια εξαιρετικά περίπλοκη και στοχευμένη επίθεση στην εταιρική μας υποδομή που προέρχεται από την Κίνα, με στόχο την κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας που ανήκει στην Google. Ωστόσο, σύντομα κατέστη σαφές ότι αυτό που στην αρχή φαινόταν να είναι μόνο ένα περιστατικό ασφάλειας –αν και σημαντικό– ήταν κάτι διαφορετικό:

Πρώτον, αυτή η επίθεση δεν στόχευε μόνο την Google. Στο πλαίσιο της έρευνάς μας, ανακαλύψαμε ότι τουλάχιστον είκοσι άλλες μεγάλες εταιρείες από ένα ευρύ φάσμα κλάδων οικονομικής δραστηριότητας – συμπεριλαμβανομένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο διαδίκτυο, στον τομέα παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, τεχνολογικών υπηρεσιών, μέσων μαζικής ενημέρωσης και της χημικής βιομηχανίας– έχουν επίσης πληγεί. Αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε στη διαδικασία ενημέρωσης αυτών των εταιρειών και επίσης συνεργαζόμαστε με τις αρμόδιες αρχές των ΗΠΑ.

Δεύτερον, έχουμε στοιχεία που δείχνουν ότι ο πρωταρχικός στόχος των εισβολών ήταν η πρόσβαση στους λογαριασμούς Gmail των Κινέζων ακτιβιστών για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με βάση την έρευνά μας μέχρι σήμερα, πιστεύουμε ότι η επίθεσή τους δεν πέτυχε αυτόν τον στόχο. Μόνο σε δύο λογαριασμούς Gmail εμφανίζεται να αποκτήθηκε πρόσβαση, αλλά η δραστηριότητα περιοριζόταν σε πληροφορίες αναφορικά με τη δημιουργία του λογαριασμού (όπως η ημερομηνία ενεργοποίησής του) και στη γραμμή του θέματος (subject title), αντί για το περιεχόμενο των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Τρίτον, στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, και ανεξάρτητα από την επίθεση εναντίον της Google, ανακαλύψαμε ότι η πρόσβαση στους λογαριασμούς δεκάδων χρηστών του Gmail που είναι από τις ΗΠΑ, την Κίνα και την Ευρώπη και υποστηρίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Κίνα, φαίνεται ότι έχουν παραβιαστεί, πιθανότατα μέσω απάτης ηλεκτρονικού «ψαρέματος» (fishing) ή κακόβουλου λογισμικού που έχει τοποθετηθεί στους υπολογιστές των χρηστών.

Έχουμε πάρει την ασυνήθιστη απόφαση να μοιραστούμε πληροφορίες σχετικά με αυτές τις επιθέσεις με το ευρύ κοινό, όχι μόνο εξαιτίας των επιπτώσεων στην ασφάλεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά και επειδή αυτού του είδους οι πληροφορίες βρίσκονται στο επίκεντρο μιας πολύ μεγαλύτερης συζήτησης για την ελευθερία του λόγου σε παγκόσμιο επίπεδο. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, τα προγράμματα οικονομικής μεταρρύθμισης της Κίνας και το επιχειρηματικό πνεύμα των πολιτών της έχουν γλιτώσει εκατοντάδες εκατομμύρια Κινέζους από τη φτώχεια. Πράγματι, αυτό το μεγάλο έθνος βρίσκεται στο επίκεντρο της μεγάλης οικονομικής προόδου και ανάπτυξης στον κόσμο σήμερα.

Η απόφαση να επανεξετάσουμε τις επιχειρηματικές μας δραστηριότητες στην Κίνα ήταν εξαιρετικά δύσκολη και γνωρίζουμε ότι θα έχει δυνητικά σοβαρές αρνητικές συνέπειες. Θέλουμε να καταστήσουμε σαφές ότι αυτή η κίνηση προήλθε από τα στελέχη μας στις Ηνωμένες Πολιτείες, χωρίς τη γνώση ή τη συμμετοχή των εργαζομένων μας στην Κίνα, οι οποίοι εργάστηκαν εξαιρετικά σκληρά για να κάνουν το Google.cn επιτυχημένο. Δεσμευόμαστε να εργαστούμε υπεύθυνα για την επίλυση των πολύ δύσκολων προβλημάτων που τίθενται».

Η πρώτη απάντηση της κινεζικής κυβέρνησης στην ανακοίνωση της Google ήταν ότι απλά «αναζητούσε περισσότερες πληροφορίες». Εν τω μεταξύ, η Google παρείχε μια μηχανή αναζήτησης χωρίς λογοκρισία σε απλοποιημένα κινέζικα, προερχόμενη από τους διακομιστές της στο Χονγκ Κονγκ. Όπως και οι περισσότερες επιχειρήσεις που διεθνοποιούνται, οι εμπειρίες της Google στην Κίνα και άλλες

ξένες αγορές οδήγησαν την εταιρεία να επανεξετάσει τον τρόπο που δραστηριοποιείται σε χώρες με σαφώς διαφορετικούς νόμους.

Πηγές

1. Barboza, D. "Google Makes another Investment in the Internet in China". *The New York Times*. (January 6, 2007).
2. Brin, Sergey, quoted by Hannah Clark. "The Google Guys in Davos." *Forbes.com*. (January 1, 2007).
3. Carpenter, M.A. and Dunung, S.P. (2012). *Challenges and Opportunities in International Business*. Self publication by Creative Commons, διαθέσιμο στο: <http://jsmith.cis.byuh.edu/pdfs>
4. Dickie, M. "Google feels upbeat about China market". *Financial Times* (London, England). (April 30, 2007).
5. Einhorn, B. "The Great Firewall of China". *BusinessWeek*. (September 23, 2002): LexisNexis. Duke University Library.
6. Foreign Policy in Focus. <http://www.fpiif.org/briefs/vol4/v4n38china.html>. Online: http://www.dd-rd.ca/site/_PDF/publications/globalization/CGS_ENG.PDF 11 Chinese Government's Official Web Portal. http://www.gov.cn/english/2005-10/02/content_74192.htm.
7. <http://news.cnet.com/1606-2-6040114.html>
8. Kristof, N.D. "China's Cyberdissidents and the Yahoos at Yahoo". *The New York Times*. (February 19, 2006).
9. Larkin, E. "Google Shareholders Vote Against Anti-Censorship Proposal". *PC World*. (May 10, 2007).
10. Litterick, D. "Google takes a byte out of the Chinese market". *The Daily Telegraph* (London). (August 21, 2007).
11. Liu, John. "Google and China Telecom agree on Internet ad sales deal; Business Asia by Bloomberg". *The International Herald Tribune*. (April 26, 2007).
12. McLaughlin, A. Senior Policy Counsel, Google Inc., "Google in China." *The Official Google Blog*. (January 27, 2006).
13. "Milestones". Available from www.google.com
14. Oliver, C & Shinal, J. "Google will censor new China service". *MarketWatch*. (January 25, 2006).
15. Qiang, X. "Image of Internet police: JingJing and Chacha online - Hong Yan (??)". chinadigitaltimes.net.
16. Schrage, E., Vice President, Global Communications and Public Affairs, Google Inc., "Testimony of Google Inc. before the Subcommittee on Asia and the Pacific, and the Subcommittee on Africa, Global Human Rights, and International Operations."
17. Thompson, C. "Google's China Problem (And China's Google Problem)". *The New York Times Magazine* (April 23, 2006): LexisNexis. Duke University Library.
18. "Toppling the Great Firewall of China." *eWeek*. (September 12, 2007): NA. Academic OneFile. Gale. Duke University Library - Perkins.
19. Walton, G. (2001). *China's Golden Shield: Corporations and the Development of Surveillance Technology in the People's Republic of China*. Canada: Rights and Democracy.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

1. Έχει η Google την πολυτέλεια να μη δραστηριοποιηθεί στην Κίνα;
2. Ποιοι ενδιαφερόμενοι θα επηρεαστούν από την πιθανή απόφαση των διαχειριστών της Google να διακόψουν τις επιχειρήσεις της Κίνας; Πώς θα επηρεαστούν; Ποιες αντισταθμίσεις θα έκανε η Google;
3. Θα έπρεπε οι διευθυντές της Google να εκπλαγούν από την κατάσταση της Κίνας;

Η συνέχεια:

Την επιθυμία της να επιστρέψει στην κινεζική αγορά, μετά από 6 χρόνια σημαντικά περιορισμένων δραστηριοτήτων στη χώρα, εκφράζει τον τελευταίο καιρό η Google. Ωστόσο, υπάρχει ένα μεγάλο πρόβλημα στην επιστροφή του κολοσσού της αναζήτησης στην Κίνα, εκτός από τους προφανείς περιορισμούς που θα υφίσταται εξαιτίας της λογοκρισίας: οι χρήστες του διαδικτύου της χώρας έχουν μάθει να ζουν χωρίς αυτή.

Καλύτερα όμως να μιλήσουμε με γεγονότα. Η εταιρεία που σήμερα βρίσκεται υπό τη σκέπη της Alphabet διέκοψε τη λειτουργία της αναζήτησης στην κινεζική γλώσσα ήδη από το 2010, όταν μετακόμισε τους servers της για να αποφύγει να συμμορφωθεί με τη λογοκρισία που επέβαλε η κυβέρνηση, μετά και την επίθεση που πραγματοποίησαν κυβερνητικοί χάκερς στα συστήματά της.

Έκτοτε οι Κινέζοι μπορούν θεωρητικά να πραγματοποιήσουν κάποια αναζήτηση μέσω Google, αλλά εκτός από αργή, παρέχει μόνο όσες πληροφορίες ικανοποιούν την κυβέρνηση της Κίνας. Επιπλέον, την ίδια στιγμή τα smartphones που βασίζονται στην τεχνολογία Android της Google κυριαρχούν στην Κίνα, οι δικές της εφαρμογές για κινητά καθώς και το Google Play Store για τις εφαρμογές κινούνται μεταξύ αφάνειας και ανυπαρξίας. Κάπως έτσι η Google έχει μετατραπεί σε έναν πολύ μικρό παίκτη της κινεζικής αγοράς σε μια χώρα που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό χρηστών του διαδικτύου και καταγράφει τις περισσότερες πωλήσεις smartphones παγκοσμίως.

Η προσπάθεια να επαναπροσεγγίσει την κινεζική αγορά είναι κάτι που μελετάται εδώ και χρόνια από την Google. Ειδήμονες του τεχνολογικού χώρου μάλιστα προσδιορίζουν πως αυτή θα είναι η χρονιά της επιστροφής. Άλλοι μάλιστα διατείνονται πως η Google θα δημιουργήσει μια νέα έκδοση Google Play σε συνεργασία με τις τοπικές επιχειρήσεις τεχνολογίας.

Όσες φορές, δε, τα στελέχη της Google έχουν ερωτηθεί δημοσίως για την αποχώρηση της εταιρείας στην αγορά, δεν δίνουν σαφείς απαντήσεις ενώ εκφράζουν επιθυμία να επιστρέψουν χωρίς βέβαια να υποστούν μεγάλη λογοκρισία. «Όπου είναι δυνατόν, θέλουμε να εξυπηρετούμε τους Κινέζους χρήστες», ανέφερε ο Sundar Pichai, διευθύνων Σύμβουλος της Google Alphabet, σε συνέντευξή του κατά τη διάρκεια του Code την περασμένη εβδομάδα.

Οι λόγοι που τόσο η Google όσο και η Facebook επιθυμούν να βρουν έναν τρόπο να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην κινεζική αγορά είναι προφανείς. Είναι η δεύτερη μεγαλύτερη αγορά στον κόσμο όσον αφορά την ιντερνετική διαφήμιση. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του eMarketer τα έσοδα από τη διαδικτυακή διαφήμιση αναμένονται να φτάσουν τα 40 δισ. δολάρια το τρέχον έτος, δηλαδή περίπου το 60% των ετήσιων ψηφιακών διαφημιστικών εσόδων των ΗΠΑ. Κι ενώ Google και Facebook έχουν τη μερίδα του λέοντος των online διαφημίσεων στις ΗΠΑ, στην κινεζική αγορά την πρωτιά διατηρούν οι Baidu και Alibaba.

Παρά την επιθυμία τους, βέβαια, η επιστροφή στην κινεζική Ιθάκη θα είναι τόσο μακρά όσο και δύσκολη, ακόμα κι αν η εταιρεία συνάψει μια αποδεκτή συμφωνία με τις αρχές της χώρας. Ο λόγος είναι κυρίως πως τα 700 εκατομμύρια χρήστες του διαδικτύου της χώρας έχουν ήδη μάθει να ζουν χωρίς αυτή. Η αναζήτηση στον διαδικτυακό ιστό μέσω της Google αντιπροσώπευε περίπου το ένα τρίτο του μεριδίου αγοράς το 2009, με την Baidu να προηγείται και τότε κατά πολύ. Σήμερα όμως το μερίδιο αγοράς της Google είναι περίπου 10% την ώρα που η Baidu χειρίζεται περίπου το 80% όλων των αναζητήσεων της χώρας, σύμφωνα με έκθεση της PwC που δημοσιεύτηκε την προηγούμενη χρονιά. Εκμεταλλευόμενοι την απουσία του Google App Store μάλιστα, οι βασικοί εγχώριοι τεχνολογικοί παίκτες, συμπεριλαμβανομένης της Baidu και της κατασκευάστριας smartphones Xiaomi, έχουν δημιουργήσει τεράστια «καταστήματα» εφαρμογών που ανθούν χάρη στους χρήστες των smartphones.

Σίγουρα τα ισχύοντα δεδομένα δεν παρουσιάζουν καμία ομοιότητα με εκείνα που ίσχυαν δέκα χρόνια πριν, όταν η Google αποφάσισε να επεκταθεί στην κινεζική γλώσσα. Τότε οι τοπικές εταιρείες τεχνολογίας συνήθιζαν να αντιγράφουν τις ξένες τεχνολογίες χωρίς να προσφέρουν κάτι το διαφορετικό στους χρήστες. Σήμερα όμως εταιρείες όπως οι Xiaomi, WeChat Tencent και άλλες, έχουν δημιουργήσει εξαιρετικά δημοφιλείς τεχνολογίες ειδικά προσαρμοσμένες στις κινεζικές συνθήκες. Ένα ακόμα γεγονός που δεν βοηθά είναι πως η Google διατηρεί τη μυστικοπάθειά της σχετικά με τους λόγους που αποχώρησε από την κινεζική αγορά. «Φύγαμε το 2010, εξαιτίας της έντονης λογοκρισίας η οποία δεν συμβαδίζει με την ηθική μας», ανέφερε ο εκτελεστικός πρόεδρος της Alphabet, Eric Schmidt, την περασμένη εβδομάδα.

Παρόλο που αυτό είναι αλήθεια, η διοίκηση της εταιρείας αποφεύγει να αναφερθεί στις κρατικές κυβερνοεπιθέσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2009, οι οποίες συνέβαλαν στο να αλλάξουν ριζικά τα αισθήματα του κολοσσού του διαδικτύου απέναντι στη χώρα. Εκείνη την εποχή, η Google δήλωσε ότι χάκερς έσπασαν τους λογαριασμούς gmail ακτιβιστών που ήταν αντίθετοι με την κυβερνητική πολιτική της χώρας. Κυβερνοεπιθέσεις πραγματοποιήθηκαν την ίδια περίοδο και σε μεγάλες εταιρείες των ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένων των Dow Chemical και Rackspace.

Έκτοτε η εταιρεία έχει ενισχύσει κατά πολύ την ασφάλειά της. Ταυτόχρονα όμως και οι Κινέζοι χάκερς έχουν εξασκήσει τις δυνατότητές τους. Παρόλο που η επιλεκτική μνήμη των στελεχών της Google για την περίπτωση της Κίνας εξακολουθεί μέχρι και σήμερα, η εταιρεία προσπαθεί να διασφαλίσει ότι μια μελλοντική επιστροφή δεν θα την εκθέσει εκ νέου σε παρόμοιο κίνδυνο.

Από πλευράς της και η Κίνα έχει γίνει φιλόξενη για τις ξένες εταιρείες προσπαθώντας να ενισχύσει τη δική της διαδικτυακή βιομηχανία. Με τους περιορισμούς της και τις ιδιαίτερες ανάγκες των Κινέζων καταναλωτών, η χώρα δεν βιώνει την παγκόσμια διαδικτυακή επανάσταση αλλά μια πιο προσαρμοσμένη στα μέτρα της.

Σκεπτόμενος κανείς τα ισχύοντα δεδομένα, συμπεραίνει πως η Κίνα δεν χρειάζεται την Google αλλά και πως η Google δεν χρειάζεται τους πονοκεφάλους της Κίνας...

Πηγή: <http://www.insider.gr/eidiseis/bloomberg/14824>

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

1. Πώς κρίνετε την απόφαση της Google να ξαναδραστηριοποιηθεί στην Κίνα;
2. Πώς πιστεύετε ότι θα επηρεάσει η εμπειρία της Google από την Κίνα την εταιρεία σε άλλες διεθνείς αγορές;

2.2 Τι Είναι η Παγκοσμιοποίηση

Έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί που προσπαθούν να περιγράψουν την έννοια του όρου «παγκοσμιοποίηση». Παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να είναι η ροή κεφαλαίου, ανθρώπινων πόρων, προϊόντων και υπηρεσιών, τεχνολογίας και στοιχείων κουλτούρας μεταξύ των κρατών. Ή, εναλλακτικά, το οικονομικό φαινόμενο της απελευθέρωσης των αγορών διεθνώς και της δημιουργίας ενιαίων κανόνων στο εμπόριο και, ευρύτερα, στην οικονομική ζωή (φορολογία, κανόνες ανταγωνισμού, μοντέλα λειτουργίας των επιχειρήσεων). Για κάποιους άλλους, παγκοσμιοποίηση είναι ένας γενικός όρος που αναφέρεται σε ένα σύμπλεγμα σχέσεων στα πεδία της οικονομίας, του εμπορίου, της κοινωνίας, της τεχνολογίας, της κουλτούρας και της πολιτικής (Steger, 2017). Συνεπώς, η έννοια της παγκοσμιοποίησης αναφέρεται βασικά στις διαστάσεις του μακρο-περιβάλλοντος και διερευνά τη σύγκλιση ή την απόκλιση προς και από ομογενοποιημένες συμπεριφορές, χαρακτηριστικά, πρακτικές και διαδικασίες. Για παράδειγμα, η παρουσία διάσημων πολυεθνικών εταιρειών, όπως η Coca-Cola και τα McDonald's, σε σχεδόν κάθε χώρα του κόσμου αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι κάποιες προτιμήσεις των καταναλωτών συγκλίνουν, σε βάρος των τοπικών ποτών και φαγητών. Το γεγονός ότι οι μεγάλες αμερικανικές εταιρείες παροχής υπηρεσιών, όπως η Accenture και η IBM, έχουν πλέον περισσότερους υπαλλήλους στις αναδυόμενες οικονομίες από ό,τι στις Ηνωμένες Πολιτείες αντανάκλα την όλο και αυξανόμενη διασύνδεση σε ένα διεθνώς αλληλοεξαρτώμενο περιβάλλον (Guillén and Ontiveros, 2012). Δεν ξέρουμε αν αυτή η σύγκλιση είναι απόλυτη ή, έστω, παρατηρείται στον επιθυμητό βαθμό. Είναι όμως μια πραγματικότητα που αξίζει να διερευνηθεί.

Το ξέρατε;

- Η Coca-Cola είναι, κατά γενική ομολογία, το πιο δημοφιλές και διαδεδομένο αναψυκτικό του κόσμου. Ας δούμε μερικές πληροφορίες που δεν ξέραμε γι' αυτό.
- Το 3,1% όλων των αναψυκτικών και ποτών που καταναλώνονται καθημερινά είναι της Coca-Cola. Περίπου 55 δισ. αναψυκτικά και ποτά πίνει ο παγκόσμιος πληθυσμός σε μία μέρα. Τα 1.700.000.000 ανήκουν στην εταιρεία της Coca-Cola!
- Η Coca-Cola παράγει τόσα πολλά διαφορετικά είδη αναψυκτικών, από σόδα μέχρι energy drinks και αναψυκτικά με βάση τη σόγια, που ένας άνθρωπος θα χρειαζόταν 9 χρόνια για να τα δοκιμάσει όλα, αν έπινε ένα την ημέρα.
- Το λογότυπο είναι αναγνωρίσιμο από το 94% του πληθυσμού της Γης και η ίδια η Coca-Cola αναφέρει πως το όνομα της εταιρείας είναι η δεύτερη πιο αναγνωρίσιμη λέξη σε παγκόσμιο επίπεδο μετά τη λέξη «OK».
- Σε όλο τον κόσμο εκτιμάται ότι κάθε άνθρωπος πίνει μια Coca-Cola, κατά μέσο όρο, κάθε 4 μέρες!
- Η εταιρεία ξοδεύει περισσότερα χρήματα για διαφήμιση κάθε χρόνο απ' ό,τι η Microsoft και η Apple μαζί. Πιο συγκεκριμένα, το κόστος της διαφήμισης για το 2010 ήταν 2,9 δισ. δολάρια, ενώ της Microsoft 1,6 δισ. και της Apple 691 εκ.
- Οι κάτοικοι του Μεξικού είναι οι πιο φανατικοί οπαδοί της Coca-Cola, καταναλώνοντας 665 αναψυκτικά ο καθένας στη διάρκεια ενός χρόνου. Η ετήσια κατανάλωση ξεπερνά αυτή των Αμερικανών, Βρετανών, Ινδών και Κινέζων μαζί!
- Υπάρχουν 33 εταιρείες παγκοσμίως που έχουν ετήσιο τζίρο πάνω από 1 δισ. δολάρια, οι 15 από αυτές ανήκουν στην Coca-Cola.

Πηγή: [www.http://dailyarticle.gr/2012/07/16](http://dailyarticle.gr/2012/07/16)

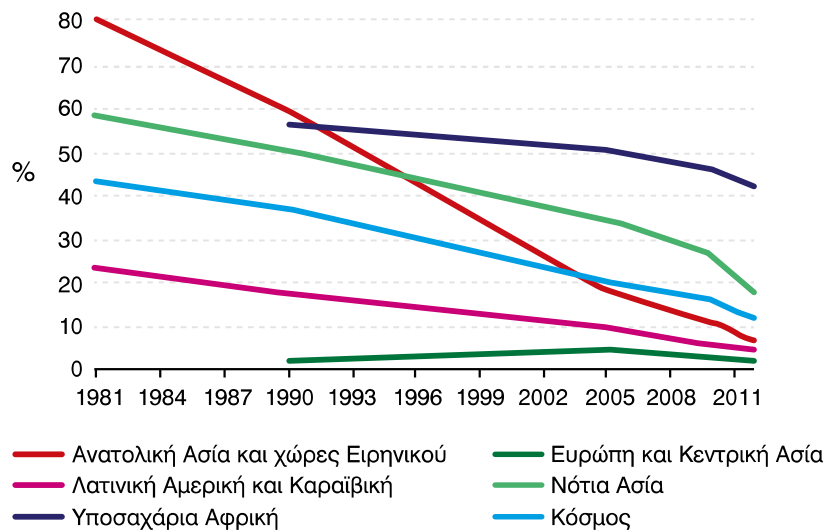
Για τη διεθνή επιχειρηματικότητα, η όλη συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση περιστρέφεται κυρίως στο οικονομικό περιβάλλον σαν βασικό πεδίο αναφοράς και μπορεί να προσδιοριστεί μάλλον σαν μια ανταλλαγή απόψεων για το πώς η μετακίνηση επιχειρηματικού κεφαλαίου και η διεθνοποίηση των επιχειρήσεων επηρεάζεται από τις οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο, επηρεάζει την πολιτισμική, καταναλωτική και εθνική ταυτότητα των χωρών – και αν αυτή η επιρροή είναι επιθυμητή. Σύμφωνα με τον Mishkin (2006), όταν ένας Ιάπωνας επενδυτής αγοράζει ένα αμερικανικό κρατικό ομόλογο ή μετοχές της IBM στο χρηματιστήριο, το κεφάλαιο μετακινείται από την Ιαπωνία στις ΗΠΑ. Αυτό είναι ένα παράδειγμα οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Το δάνειο που χορηγεί η Citibank σε έναν Ιταλό κατασκευαστή παπουτσιών είναι επίσης αποτέλεσμα της οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Το άνοιγμα μιας ισπανικής τράπεζας στο Σαντιάγο της Χιλής είναι ακόμα ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Το ίδιο θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε και στην περίπτωση που ένας κάτοικος της Νέας Υόρκης παραγγέλνει μια Mercedes, η οποία φτιάχνεται στη Γερμανία, αντί για μια Cadillac που φτιάχνεται στην Αμερική, όταν η MGM πουλάει ένα DVD μιας από τις ταινίες της σε έναν έφηβο στη Σιγκαπούρη και όταν μια εταιρεία με έδρα της το Λονδίνο χρησιμοποιεί έναν Ινδό προγραμματιστή υπολογιστών στο Μπανγκαλόρ της Ινδίας. Όλα αυτά τα παραδείγματα εμπεριέχουν τις διεθνείς συναλλαγές, τη ροή κεφαλαίων (μετοχές), αγαθών (αυτοκίνητα Mercedes και DVD) και υπηρεσιών (προγραμματισμός). Η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου σε αγαθά και υπηρεσίες έχει επεκταθεί με εξαιρετικά γρήγορους ρυθμούς τα τελευταία 40 με 50 χρόνια (Bernstein, 2008).

Πίνακας 2.3: Προσεγγίσεις του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης

Οι σκεπτικιστές	Οι φανατικά υπέρμαχοι
Hirst and Thompson, 1997	Φιλελεύθεροι και Νεοφιλελεύθεροι
Οι άνθρωποι δεν μετακινούνται με την ίδια ευκολία που διακινούνται ιδέες, αγαθά και κεφάλαια. Παραμένουν εξαρτημένοι από τα κράτη	Ενίσχυση του ρόλου των αγορών (και μείωση του κράτους) ως μηχανισμός συντονισμού οικονομικής δραστηριότητας
Λέξη κλειδί: κράτος	Λέξη κλειδί: αγορές
Οι «ενδιάμεσοι»	Ο μεγάλος μετασχηματισμός
Κοινωνιολόγοι	Υποστηρικτές της Διασύνδεσης
Έμφαση στις κοινωνικές δομές που ενισχύουν την ομοιομορφία και την κοινή κατεύθυνση	Έμφαση στη συν-εξέλιξη τεχνολογικών και θεσμικών αλλαγών σε συνδυασμό με αποφάσεις πολιτικής και επιχειρηματικές στρατηγικές
Λέξη κλειδί: κοινωνία	Λέξη κλειδί: συν-εξέλιξη

Η παγκοσμιοποίηση όμως στο οικονομικό περιβάλλον δεν εκφράζει μόνο την τάση της διεθνούς οικονομίας για ενοποίηση, όσον αφορά το εμπόριο και τις επενδύσεις μεταξύ των χωρών, αλλά εκφράζει επίσης και την εναρμόνιση με τις νομοθεσίες και τους κανονισμούς που διέπουν τις οικονομικές δραστηριότητες. Ο πυρήνας της έννοιάς της είναι ότι ο κόσμος τελεί υπό μια διαδικασία σύγκλισης. Αντιπροσωπεύει βασικά την ενδυνάμωση μιας διεθνούς συνείδησης σε αντιδιαστολή με τη συνείδηση του έθνους-κράτους. Κατά τη διάρκεια των πιο πρόσφατων δεκαετιών, όπως είδαμε, οι περισσότερες χώρες έκαναν σημαντικά βήματα προς ένα περισσότερο ενοποιημένο οικονομικό σύστημα, το οποίο κατέστησε τις συναλλαγές ευέλικτες, αποδεκτές και προσιτές σε έναν μεγάλο αριθμό επιχειρηματιών και επιχειρήσεων. Η παγκοσμιοποίηση στην οικονομική της έκφανση προβλέπει ένα ανεξάρτητο διεθνές-παγκόσμιο οικονομικό σύστημα στο οποίο θα κυριαρχούν διεθνοποιημένες επιχειρήσεις που δεν θα συνδέονται με καμία μεμονωμένη χώρα. Η Hewlett-Packard (HP), για παράδειγμα, έχει τη βάση της στην Καλιφόρνια, αλλά απασχολεί υπαλλήλους σε 178 χώρες. Η HP παράγει και κατασκευάζει τα προϊόντα της οπουδήποτε, και με οποιονδήποτε τρόπο είναι πιο φθηνό να το κάνει. Βλέπουμε λοιπόν ότι πολυεθνικές, όπως η HP, κάνουν αυτό που είναι καλύτερο γι' αυτές, όχι ό,τι είναι καλύτερο για τις χώρες προέλευσής τους. Αυτό που έχουμε δει συνολικά σε αυτή την εποχή της παγκοσμιοποίησης είναι μια σύγκλιση των κατά κεφαλήν εισοδημάτων μεταξύ των χωρών που έχουν τη δυνατότητα να επωφεληθούν της διαδικασίας οικονομικής ενοποίησης με το να γίνουν οικονομικά εξωστρεφείς.

Διάγραμμα 2.2: Ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού που ζει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2017, <https://www.worldbank.org/>

Διάγραμμα 2.3: Δυνάμεις παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση όμως, πέρα από την οικονομική της διάσταση, αναφέρεται και σε άλλες πτυχές της ζωής μας. Η τεράστια και γρήγορη κυκλοφορία και διανομή πληροφοριών, κυρίως μέσω του διαδικτύου και η ευκολία της επικοινωνίας ανάμεσα σε ανθρώπους από διαφορετικές περιοχές της γης, με τη βοήθεια των δορυφόρων, των ΜΜΕ και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email), του φαξ, και του κινητού τηλεφώνου είναι απλά παραδείγματα που επικυρώνουν την έννοια της ενοποίησης. Αυτό το

διεθνές δίκτυο επικοινωνίας επιτρέπει τη μεταφορά πολιτικών και πολιτισμικών ιδεολογιών, τάσεων της μόδας και ιδεών παγκοσμίως. Η μείωση των αποστάσεων μέσω της μείωσης του χρόνου που χρειάζεται για τη μεταφορά (λόγω της εξέλιξης στα μέσα μεταφοράς) διευκολύνει, εκτός από τις μεταφορές των προϊόντων, και τις μετακινήσεις των ανθρώπων. Υπάρχει κινητικότητα εργασίας (labour mobility) από τις αγορές με έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης σε αγορές με έλλειψη εργασίας. Η μετανάστευση έχει επιπτώσεις όχι μόνο στο οικονομικό περιβάλλον μιας χώρας, αλλά και στο πολιτισμικό της περιβάλλον, εφόσον ο πολιτισμός των μεταναστών συνεξελλίσσεται με αυτόν της χώρας που τους υποδέχτηκε. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει ένας αυξανόμενος αριθμός ανθρώπων που σπουδάζουν στο εξωτερικό, είτε με τη φυσική τους παρουσία είτε εξ αποστάσεως χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο. Η παγκοσμιοποίηση προάγει σταθερά την πτώση της σημασίας των εθνικών πολιτικών συνόρων και της γεωγραφικής απόστασης και περιλαμβάνει την όλο και περισσότερο σύνθετη αλληλεξάρτηση μεταξύ των χωρών. Δεν σημαίνει όμως απαραίτητα και απόλυτη ταύτιση.

Αυτό που γίνεται αντιληπτό ως παγκοσμιοποίηση μπορεί εναλλακτικά να ερμηνευθεί ότι είναι μία έντονη επιρροή του δυτικού πολιτισμού, κουλτούρας και οικονομικού τρόπου διακυβέρνησης στον υπόλοιπο κόσμο. Τουλάχιστον έως σήμερα, γιατί, όπως είδαμε και στο Κεφάλαιο 1, κανείς δεν μπορεί να είναι σίγουρος για το πώς ο κόσμος μας θα μετεξελιχθεί τα επόμενα χρόνια. Η κυριαρχία της άποψης ότι ο δυτικός τρόπος ζωής και οικονομικής δραστηριότητας είναι ο πιο αναπτυγμένος και ο πλέον κατάλληλος, σε συνδυασμό με την τάση των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών να «έχουν ως πρότυπο» το δυτικό μοντέλο, δημιούργησε μία συντριπτική εμμονή των δυτικών κρατών στον πολιτισμό τους. Παρ' όλα αυτά, δεν αποδέχεται όλος ο κόσμος τον δυτικό πολιτισμό ως τον βέλτιστο τρόπο ζωής, και εάν οι εν λόγω χώρες μπορούσαν αποτελεσματικά να αποφύγουν την οικονομική τους εξάρτηση από τις δυτικές χώρες, ίσως και να αντιμάχονταν την παγκοσμιοποίηση εντονότερα από ό,τι κάνουν κάποιες εθνικιστικές ομάδες και θρησκευτικές κοινότητες τα τελευταία χρόνια. Οι διαφωνίες, αντιδράσεις και διαφορετικές εκτιμήσεις εμφανίζονται περισσότερο σε πολιτικά ζητήματα, καθώς και σε ό,τι αφορά την κουλτούρα, τις ιδέες, τα ήθη, τα έθιμα και την επιστήμη, τα οποία γίνονται αντιληπτά με διαφορετικούς τρόπους από διαφορετικούς πολιτισμούς, παρά σε οικονομικά ζητήματα τα οποία γίνονται αντιληπτά σχεδόν με τον ίδιο τρόπο στις περισσότερες χώρες. Οι αντιδράσεις προέρχονται κυρίως από την Ασία εξαιτίας των μεγάλων πολιτισμικών και θρησκευτικών διαφορών, και η οποία διαλέγει προσεκτικά τις πτυχές στις οποίες θα ακολουθήσει τον αμερικανικοκεντρικό δυτικό πολιτισμό. Ένα άλλο πλεονέκτημα για το δυτικό μοντέλο είναι η χρησιμοποίηση της αγγλικής γλώσσας στις περισσότερες συναλλαγές, η χρησιμοποίησή της ως γλώσσας επικοινωνίας των υπολογιστών, καθώς και η χρήση του δολαρίου και του ευρώ ως βασικά νομίσματα στις διεθνείς συναλλαγές εμπορίου, επενδύσεων, συναλλάγματος και πετρελαίου.

Μελέτη Περίπτωσης

Διαμαρτυρίες ενάντια στην παγκοσμιοποίηση στη Γαλλία

Τον Αύγουστο του 1999, δέκα άντρες υπό την αρχηγία ενός τοπικού αγρότη και του ακτιβιστή José Boné σε μία πόλη της Κεντρικής Γαλλίας λεηλάτησαν το υπό κατασκευή εστιατόριο της McDonalds, προκαλώντας ζημιά που υπολογίζεται γύρω στα 150.000 δολάρια. Ωστόσο αυτοί δεν ήταν συνηθισμένοι βανδαλιστές, σύμφωνα με τους υποστηρικτές τους τουλάχιστον, αλλά το όλο συμβάν ήταν μία «συμβολική λεηλασία» των McDonald's και μία διαμαρτυρία ενάντια στις άδικες αμερικανικές πολιτικές για το εμπόριο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε απαγορεύσει τις εισαγωγές βοδινού κρέατος που εμπεριείχε ορμόνες από την Αμερική, αρχικά εξαιτίας φόβων ότι το βοδινό κρέας ήταν πιθανό να προκαλέσει προβλήματα

υγείας (παρόλο που επιστήμονες της ΕΕ είχαν συμπεράνει ότι δεν υπήρχε απόδειξη για κάτι τέτοιο). Έπειτα από μια προσεκτική εξέταση, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου δήλωσε ότι η απαγόρευση της ΕΕ δεν επιτρεπόταν με βάση τους εμπορικούς κανονισμούς τους οποίους η ΕΕ και η Αμερική είχαν συνυπογράψει και ότι η ΕΕ θα έπρεπε να άρει την απαγόρευση, αλλιώς θα αντιμετώπιζε αντίποινα. Η ΕΕ αρνήθηκε να συμβιβαστεί και έτσι η κυβέρνηση της Αμερικής επέβαλε 100% δασμούς στις εισαγωγές συγκεκριμένων ευρωπαϊκών προϊόντων, περιλαμβανομένων και των κύριων γαλλικών εξαγωγικών προϊόντων, όπως της μουστάρδας και του τυριού ροκφόρ. Σε φάρμες, ο Βονέ και άλλοι αγρότες εξέτρεφαν πρόβατα, το γάλα των οποίων χρησιμοποιούνταν για να παρασκευαστεί τυρί ροκφόρ. Εξοργίστηκαν με τους αμερικανικούς δασμούς και αποφάσισαν να ξεσπάσουν στα εστιατόρια McDonald's.

Ο Βονέ και οι συμπατριώτες του συνελήφθησαν και κατηγορήθηκαν. Σύντομα αποτέλεσαν το επίκεντρο του αναδυόμενου κινήματος στη Γαλλία ενάντια στην παγκοσμιοποίηση που διαμαρτύρονταν για έλλειψη εθνικής κυριαρχίας και για άδικες πολιτικές στο εμπόριο, οι οποίες προσπαθούσαν να αναγκάσουν τους Γάλλους καταναλωτές να τρώνε βοδινό κρέας με ορμόνες. Ήταν αρνητικοί στην εισβολή που υπέστη η γαλλική κουλτούρα από ξένες αμερικανικές αξίες, μία εκ των οποίων συμβόλιζαν τα McDonald's.

Αφού του επιτράπηκε να παραμείνει ελεύθερος σε αναμονή της δίκης του, ο Βονέ ταξίδεψε στο Σιάτλ της Αμερικής τον Δεκέμβριο του 1999 για να διαμαρτυρηθεί κατά του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, όπου και ανακηρύχθηκε ήρωας του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση. Πίσω στη Γαλλία, η δίκη του Βονέ τον Ιούλιο του 2000 προσείλκυσε 40.000 υποστηρικτές, οι οποίοι κατασκλήνωσαν έξω από το δικαστήριο και περίμεναν την ετυμηγορία. Ο Βονέ κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε τρεις μήνες φυλάκιση, πολύ λιγότερο από τη μέγιστη πιθανή ποινή των πέντε ετών. Οι υποστηρικτές του φορούσαν μπλουζάκια που έγραφαν: «Ο κόσμος δεν είναι εμπόρευμα, το ίδιο ούτε και εγώ».

Ένα ερώτημα που γεννιέται είναι εάν οι Γάλλοι αντιτίθενται στην ξένη επένδυση. Η εμπειρία των McDonald's φαίνεται να το υποστηρίζει αυτό, όπως και η έκταση που δόθηκε στη συγκεκριμένη είδηση, αλλά μια πιο προσεκτική εξέταση αναδεικνύει ότι είναι διαφορετική η πραγματικότητα. Τα McDonald's έχουν γύρω στα 800 εστιατόρια στη Γαλλία και συνεχίζουν να τα πηγαίνουν καλά εκεί. Οι ξένες επενδύσεις στη Γαλλία έφτασαν σε επίπεδα ρεκόρ στα τέλη του '90 και του 2000. Το 2000 η Γαλλία κατέγραψε 563 μεγάλες επενδυτικές συμφωνίες, και οι αμερικανικές εταιρείες υπολογίστηκαν γύρω στις 178 (1 χρόνο μάλιστα μετά τα γεγονότα). Επιπλέον οι γαλλικές εταιρείες επενδύουν στο εξωτερικό σε επίπεδα ρεκόρ. Τέλος, οι Γάλλοι πολιτικοί φαίνονται να είναι αποφασισμένοι να εξαλείψουν όλα τα εγχώρια εμπόδια που δυσκόλευαν τις γαλλικές εταιρείες να ανταγωνιστούν αποτελεσματικά στην παγκόσμια οικονομία.

Ένα επιχείρημα, που επιβεβαιώνει το γεγονός ότι οι Γάλλοι γενικότερα δεν είναι ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, είναι το ακόλουθο: σύμφωνα με τον δείκτη παγκοσμιοποίησης του περιοδικού *Foreign Policy* με τη συνεργασία του Α.Τ. Kearney η Γαλλία εμφανίζεται στη 12η θέση στον δείκτη παγκοσμιοποίησης (στην 7η θέση όσον αφορά τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις), όταν την ίδια στιγμή η Αμερική είναι στην 11η, η Γερμανία μόλις στην 17η, ενώ στη δεκάδα βρίσκουμε την Ιρλανδία (1η), την Ελβετία (2η), την Ολλανδία (5η), τη Δανία (6η), τη Βρετανία (9η) και την Ελλάδα μόλις 26η.

Πηγή: Hill, Charles W. L., 2002, *International Business: Competing in the Global Marketplace*, 3rd Edition, USA, σελ. 25.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

1. Είναι ενάντια στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις οι Γάλλοι καταναλωτές και οι Γάλλοι πολιτικοί; Σχολιάστε.
2. Ήταν άδικη η απαγόρευση που επέβαλε η ΕΕ στις εισαγωγές βοδινού από την Αμερική; Τι γνώμη έχετε για τα αντίποινα της Αμερικής και για την απόφαση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Σχολιάστε.

2.3 Προβλήματα Οικονομικής Παγκοσμιοποίησης

Παρά το γεγονός ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση έχει μια ιστορική διαδρομή, είναι μακριά από την ολοκλήρωσή της. Όπως τεκμηριώνεται στο βιβλίο του Maurice Obstfeld και του Alan Taylor, *Global Capital Markets* το 2004, η οικονομική ενοποίηση κατά κύριο λόγο παρέχει οφέλη στις αναπτυσσόμενες χώρες, και όπως είδαμε στην εισαγωγή του βιβλίου, τα τελευταία χρόνια και στις αναδυόμενες οικονομίες. Ακόμα όμως, παρά την αύξηση των διεθνών ροών κεφαλαίου τα τελευταία χρόνια, αυτές κατευθύνονται κυρίως από τον Βορρά προς τον Βορρά, δηλαδή από τις πλούσιες χώρες σε άλλες πλούσιες χώρες που είναι κυρίως στο βόρειο ημισφαίριο, και όχι από τον Βορρά προς τον Νότο, δηλαδή από τις πλούσιες στις λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες. Οι ροές αυτές επιτρέπουν στους ανθρώπους των πλούσιων κρατών να πολλαπλασιάζουν τον πλούτο τους. Αντίθετα, το διεθνές κεφάλαιο γενικά δεν ρέει προς τις φτωχές χώρες για να ενισχύσει την ανάπτυξή τους. Όπως ο νομπελίστας Robert Lucas (1990) επεσήμανε, αυτό το χαρακτηριστικό των διεθνών ροών κεφαλαίου αποτελεί ένα παράδοξο: Γιατί να μην πηγαινούν από τις πλούσιες στις φτωχές χώρες; Γνωρίζουμε ότι η εργασία είναι πιο φθηνή στις αναπτυσσόμενες σε σύγκριση με τις αναπτυσσόμενες χώρες (για παράδειγμα, σε μια φτωχή χώρα οι μισθοί είναι το ένα δέκατο από το επίπεδο των ΗΠΑ), και έτσι θα μπορούσαμε να σκεφτούμε ότι το κεφάλαιο θα ήταν ιδιαίτερα παραγωγικό εκεί. Γενικά, θα έπρεπε να περιμένουμε ροές κεφαλαίων από τις πλούσιες (όπου οι αποδόσεις των κεφαλαίων είναι πολύ χαμηλότερες) σε φτωχές χώρες (όπου είναι υψηλότερες). Αν και υπήρξε μια αύξηση στην ποσότητα των κεφαλαίων που διακινούνται προς τις αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες (τα τελευταία χρόνια) οικονομίες, το κεφάλαιο εξακολουθεί να ρέει κυρίως από τη μια πλούσια χώρα σε μια άλλη πλούσια χώρα, όπου οι αποδόσεις του είναι παρόμοιες.

Διάγραμμα 2.4: Δασμοί στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων το 2014 και η μεταβολή τους σε σχέση με το 2008

		Εξαγωγική περιφέρεια						
		Αναπτυγμένες χώρες	Ανατολική Ασία	Λατινική Αμερική	Νότια Ασία	Υποσαχάρια Αφρική	Χώρες υπό Μετάβαση	Δυτική Ασία και Βόρεια Αφρική
Περιφέρεια που εισάγει	Αναπτυγμένες χώρες	10.3 -0.5	8.4 1.3	4.5 0.8	3.8 -0.2	1.4 -1	5.1 -1.4	4 -1.3
	Ανατολική Ασία	12.7 -5	9.1 -3.5	13 -0.7	13.3 -2.3	9.1 0.7	19.2 -4.4	8.8 -1.5
	Λατινική Αμερική	5.3 -0.1	11.1 -0.9	2.2 -1.7	11.3 0.7	12.9 0.4	13 8.7	11.7 -0.2
	Νότια Ασία	37.9 8.3	34 10.8	32.1 0.5	6.9 -0.1	17.6 1.5	7.9 0.1	20.5 -5.2
	Υποσαχάρια Αφρική	12 -0.9	13.3 0.2	11 -0.1	16.3 3.9	7.7 -1.5	6.4 -11.3	18.5 0.6
	Χώρες υπό Μετάβαση	10.1 -0.9	6.1 -0.6	10.3 -2.8	5.6 -0.6	1.8 -0.9	1.3 1.1	6.7 -1.2
	Δυτική Ασία και Βόρεια Αφρική	13.7 0.1	9.7 -1.4	6.6 -2.3	4.3 0.4	7.3 -1.7	22 14.3	2.4 -1.6

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2016, <https://data.oecd.org>

Οι συνέπειες της μη ισορροπημένης ροής του κεφαλαίου σε παγκόσμιο επίπεδο δημιουργεί αντιδράσεις. Η αντίδραση κατά της παγκοσμιοποίησης στη Λατινική Αμερική είναι σήμερα πολύ ισχυρή. Μεγάλο μέρος του κόσμου στη Λατινική Αμερική έχει στραφεί ενάντια στην παγκοσμιοποίηση, επειδή έχει απογοητευτεί από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης από το 1990 και μετά, όταν οι περισσότερες χώρες άνοιξαν τις οικονομίες τους στις ροές ξένων κεφαλαίων. Χώρες όπως το Μεξικό, ο Ισημερινός και η Αργεντινή έχουν βιώσει καταστροφικές κρίσεις που οδήγησαν σε μεγάλη ύφεση. Στον απόηχο της οικονομικής κρίσης το 2001-2002, για παράδειγμα, η Αργεντινή γνώρισε ένα ποσοστό ανεργίας που άγγιξε το 20% και ένα επίπεδο κατά κεφαλήν εισοδήματος που ήταν 18% μειωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο του 1998. Δεδομένης της ύφεσης, η Αργεντινή είχε αναλάβει οικονομικές πολιτικές που καθιστούσαν πιο δύσκολη τη συμμετοχή της στο παγκόσμιο σύστημα συναλλαγών. Αυτό είναι ακριβώς το ίδιο με αυτό που συνέβη στη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας

του 1930. Πριν από αυτή την περίοδο, η Αργεντινή ήταν ένα πλήρες συμμετέχον κράτος στην παγκοσμιοποίηση και μια από τις πλουσιότερες χώρες στον κόσμο, με κατά κεφαλήν εισόδημα που ήταν υψηλότερο από τον μέσο όρο των χωρών της Ευρώπης. Πράγματι, η Αργεντινή ήταν ένας από τους πιο επιθυμητούς προορισμούς για τους μετανάστες. Στο τέλος του αιώνα, όταν φτωχοί Ιταλοί επέλεξαν αν θα πήγαιναν στο Μπουένος Άιρες ή τη Νέα Υόρκη, έκαναν κλήρωση για να αποφασίσουν ποιος ήταν ο καλύτερος προορισμός (Mishkin, 2006). Μετά όμως τη Μεγάλη Ύφεση και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η χώρα γύρισε την πλάτη της στις διεθνείς αγορές και έκλεισε την οικονομία της στον υπόλοιπο κόσμο. Κατά τα επόμενα πενήντα χρόνια, η Αργεντινή είχε χαμηλή οικονομική ανάπτυξη, και κατά κεφαλήν εισόδημα που άγγιζε μόλις το 50% του μέσου όρου των ευρωπαϊκών χωρών. Η ιστορία φαίνεται να επαναλαμβάνεται. Η κρίση του 2001-2002 αμφισβήτησε την αξιοπιστία της χώρας στην παγκόσμια οικονομική σκηνή. Σαν αντίδραση, μεταξύ άλλων, η κυβέρνηση της Αργεντινής τον Μάρτιο του 2006 αποφάσισε να περιορίσει τις εξαγωγές βόειου κρέατος για έξι μήνες, προκειμένου να αυξηθεί η εγχώρια προσφορά και να μειωθεί η τιμή του. Να σημειωθεί ότι η Αργεντινή είναι η πέμπτη μεγαλύτερη χώρα-παραγωγός βόειου κρέατος παγκοσμίως.

ΕΚΘΕΜΑ

Η οικονομία της Αργεντινής σήμερα

Η Αργεντινή μπαίνει και πάλι στο μάτι του κυκλώνα που σαρώνει τις αναδυόμενες αγορές τους τελευταίους μήνες. Ο πρόεδρος Μαουρίσιο Μάκρι ζήτησε ταχύτερη εκταμίευση των δανείων ύψους 50 δισ. δολαρίων που εξασφάλισε τον Ιούνιο από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το πέσο Αργεντινής υποχωρούσε χθες μέχρι και κατά 18,8%, στα 42 πέσος ανά δολάριο. Αργά το βράδυ έπεφτε κατά 14,3%, ενώ την Τετάρτη είχε κλείσει με πτώση 7%. Η κεντρική τράπεζα ανακοίνωσε χθες αύξηση του βασικού επιτοκίου δανεισμού από το 45% στο 60%(!), προσπαθώντας να σταθεροποιήσει το πέσο. Η συνεχιζόμενη κατάρρευση του πέσο παρέσυρε και άλλα νομίσματα αναδυόμενων αγορών, όπως την τουρκική λίρα (-5%), το ραντ Νοτίου Αφρικής (-1,6%), την ινδική ρουπία (-0,3%) που υποχώρησε σε νέο ιστορικά χαμηλό επίπεδο όσο και τα χρηματιστήρια με τον δείκτη MSCI αναδυόμενων αγορών να υποχωρεί κατά 0,5%. «Συμφωνήσαμε με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να επισπεύσουμε (την εκταμίευση) όλων των απαραίτητων πόρων ώστε να εγγυηθούμε τη συμμόρφωση με το οικονομικό πρόγραμμα το 2019», είπε ο Μάκρι σε τηλεοπτικό διάγγελμα το βράδυ της Τετάρτης. Η Κριστίν Λαγκάρντ, επικεφαλής του ΔΝΤ, ανταποκρίθηκε δηλώνοντας ότι το Ταμείο θα επανεξετάσει το χρονοδιάγραμμα εκταμίευσης των δανείων, παραδεχόμενη ότι Ουάσιγκτον και Μπουένος Αϊρες «δεν είχαν προβλέψει πλήρως» τις «πιο αρνητικές συνθήκες στις διεθνείς αγορές» όταν κατάρτιζαν το πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας τον Ιούνιο.

Η μεγάλη υποτίμηση του πέσο Αργεντινής, ιδιαίτερα από τις αρχές Απριλίου και μετά, οδήγησε την κυβέρνηση Μάκρι να ζητήσει οικονομική βοήθεια από το ΔΝΤ στις αρχές Μαΐου. Τα Ταμεία ανταποκρίθηκε δανείζοντας στην Αργεντινή 50 δισ. δολάρια, το μεγαλύτερο δάνειο στην ιστορία του, ενώ το Μπουένος Αϊρες ενίσχυσε την πολιτική λιτότητας που εφαρμόζε στην προσπάθειά του να περιορίσει το ύψος του πληθωρισμού, να μειώσει το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και να σταθεροποιήσει το πέσο έναντι του δολαρίου. Ωστόσο, η συνεχιζόμενη αύξηση των αμερικανικών επιτοκίων δανεισμού και η ενίσχυση του δολαρίου καθιστούν πολύ πιο ελκυστικά τα αμερικανικά περιουσιακά στοιχεία, με αποτέλεσμα την εκροή κεφαλαίων δισ. δολαρίων από τις αναδυόμενες αγορές, εκροή που απειλεί πολλές οικονομίες με ξαφνική διακοπή εξωτερικής χρηματοδότησης και αποκαλύπτει τις αδυναμίες που προτιμούσαν να αγνοούν οι επενδυτές τα προηγούμενα χρόνια. Η Αργεντινή ήταν ακόμα πιο άτυχη, διότι η ξηρασία που την έπληξε στην αρχή του 2018 κατέστρεψε τις σοδειές σόγιας και καλαμποκιού, αφαιρώντας 2% του ΑΕΠ από την οικονομία, σύμφωνα με το υπουργείο Οικονομικών της χώρας. «Οι Αρχές θα εργαστούν για να αναθεωρήσουν το οικονομικό σχέδιο της κυβέρνησης με στόχο να προστατεύσουν αποτελεσματικότερα την Αργεντινή από τις πρόσφατες μεταβολές στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, περιλαμβανομένης της (άσκησης) ισχυρότερης νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής», είπε χθες η κ. Λαγκάρντ.

Το πέσο έχει υποχωρήσει κατά περίπου 52% έναντι του δολαρίου από την αρχή του έτους, υποτίμηση που βοήθησε στην άνοδο του πληθωρισμού στο 31,2% τον Ιούλιο, ενώ η κεντρική τράπεζα έχει αυξήσει το βασικό επιτόκιο δανεισμού στο 60% και έχει πουλήσει 13,1 δισ. δολάρια από την αρχή του έτους στην προσπάθεια να σταθεροποιήσει την ισοτιμία.

Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τη λιτότητα που εφαρμόζει η κυβέρνηση ώστε να πετύχει τους στόχους του προγράμματος του ΔΝΤ, βοήθησαν ώστε η οικονομία της Αργεντινής να συρρικνωθεί τον Ιούλιο κατά 6,7% σε ετήσια βάση, ενώ ο υπουργός Οικονομικών της Αργεντινής Νικολάς Ντουχόβνε προέβλεψε τη Δευτέρα πως η οικονομία θα συρρικνωθεί κατά 1% το 2018. Από την άλλη πλευρά, τα δάνεια από το ΔΝΤ έχουν περιορίσει την ανάγκη χρηματοδότησης από τις αγορές με πολύ υψηλότερο επιτόκιο δανεισμού, ενώ η κυβέρνηση Μάκρι δηλώνει πως έχει μειώσει τις δαπάνες του προϋπολογισμού κατά 2 δισ. δολάρια (όμως με αρνητική συνέπεια στον ρυθμό ανάπτυξης και στην απασχόληση).

Πηγή: Κώστας Καραγιάννης (2018), <http://www.kathimerini.gr/982543/article/oikonomia/>

Η αντίδραση ενάντια στην παγκοσμιοποίηση επίσης εκδηλώθηκε σε χώρες όπως η Βολιβία και η Βενεζουέλα (Mishkin, 2006). Διαδηλώσεις κατά του περαιτέρω ανοίγματος της οικονομίας οδήγησαν στην αποπομπή του Βολιβιανού προέδρου το 2003 και ξανά το 2005, ενώ ο πρόεδρος της Βενεζουέλας, Ούγκο Τσάβες, έχει υποστηρίξει πολιτικές που στρέφουν τη χώρα μακριά από τις παγκόσμιες αγορές. Μόνο μία χώρα της Λατινικής Αμερικής, η Χιλή, έχει ενσωματωθεί στο οικονομικά ενοποιημένο περιβάλλον. Από το 1990 η Χιλή έχει ανοίξει την οικονομία της εντελώς στις διεθνείς ροές κεφαλαίου. Από το 1990 έως το 2003 είχε έναν μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 5,6% ετησίως, μακράν το υψηλότερο στη Λατινική Αμερική. Ωστόσο, η Χιλή είναι μια μικρή χώρα, με πληθυσμό μόνο 16 εκατομμυρίων, λιγότερο από το ένα τριακοστό του συνολικού πληθυσμού άνω των 500 εκατομμυρίων στη Λατινική Αμερική.

Μελέτη Περίπτωσης

Η παγκοσμιοποίηση βοήθησε τις υπό μετάβαση χώρες;
Τα υπέρ και τα κατά της παγκοσμιοποίησης

Με τον όρο παγκοσμιοποίηση μπορούμε να αποκαλέσουμε τη διαδικασία μετατροπής της οικουμένης σε μια ενιαία οικονομική, πολιτική και πολιτιστική επικράτεια. Η παγκοσμιοποίηση είναι μια τάση που συνοδεύει όλη την ιστορία της ανθρωπότητας και όχι μόνο την περίοδο των τελευταίων 20 ετών (στην οποία απλώς έχουμε μία **νέα φάση παγκοσμιοποίησης**). Για παράδειγμα, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης υπήρχε πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης εμφανίζεται σε θέματα οικονομίας, πολιτικής, στα μέσα ενημέρωσης, στις επιστήμες, στην καθημερινή ζωή, στη μόδα, στα χρηματιστήρια και τις κεφαλαιαγορές, στο εμπόριο, στις επενδύσεις, και την εργασία. Δεν εμφανίζει όμως την ίδια επιτυχία και αποδοχή σε όλους τους παραπάνω προαναφερθέντες τομείς.

Σ' αυτό το φαινόμενο παρουσιάζονται **πολλοί πολέμιοι**. Οι διαδηλώσεις είναι αρκετές όπως στη Θεσσαλονίκη το 2003, στη Γένοβα το 2001 (150.000 διαδηλωτές – 4.000 Έλληνες – 25.000 αστυνομικοί), το 1999 στο Σιάτλ – (50.000 διαδηλωτές) καθώς και στη Νίκαια, Πράγα και Γκέτεμποργκ.

Οι πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης αναφέρουν ότι η παγκοσμιοποίηση έχει αποφέρει διεύρυνση των ανισοτήτων και ότι η νέα φάση της παγκοσμιοποίησης θέτει τον άνθρωπο στο περιθώριο και αποφασίζει με οικονομικά δεδομένα. Ότι είναι πλέον πιο βίαιος ο κόσμος και ότι σκοτώνονται άνθρωποι από τη μόλυνση, την πείνα και τους πολέμους. Επιπλέον από την κακή διαχείριση του χρήματος έχουμε νέα ανακατανομή του χρήματος και οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι. Υπάρχει φτώχεια και αδικία αυξα-

νόμηση ανησυχητικά και υπάρχει διάχυτο το αίτημα για καλύτερη ζωή για τους ανθρώπους. Ο κόσμος διοικείται από ολιγομελή πολυεθνικά ολιγοπώλια και είναι περισσότερο επικίνδυνο παρά ποτέ για τον άνθρωπο το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η υπερθέρμανση του πλανήτη, η τρύπα του όζοντος, τα πυρηνικά, η μόλυνση και η ατμοσφαιρική ρύπανση. Οι πολέμοι σε αυτό το φαινόμενο συνεχίζουν λέγοντας ότι η οικονομική παγκοσμιοποίηση θα οδηγήσει στην πολιτιστική ισοπέδωση, ότι η Δύση και οι εταιρείες της εξακολουθούν να αντλούν τις πρώτες ύλες του πλανήτη, ότι η παγκοσμιοποίηση ομογενοποιεί και συνθλίβει πολιτισμούς και εθνικές ταυτότητες και ότι είναι μία οικονομική καταγίδα που παρασύρει τα πάντα, με αποτέλεσμα μόνο οι ισχυροί να μπορούν να κερδίσουν. Σε αυτό το πλαίσιο κυρίαρχη είναι η αγορά και σε δεύτερη μοίρα έρχεται η κοινωνία. Η παγκοσμιοποίηση συνιστά απειλή και διευρύνει το χάσμα των φτωχών από τους πλούσιους. Τέλος, υποστηρίζουν ότι χρειαζόμαστε την Κοινωνική Ευρώπη, χρειαζόμαστε περισσότερα κινήματα εναντίον του ρατσισμού, κινήματα να μάχονται τα εθνικιστικά κινήματα, τις κοινωνικές ανισότητες, να αντιτίθενται στην ισοπέδωση που προκαλούν τα ΜΜΕ, να αντιτίθενται στην εξαθλίωση των χωρών του Τρίτου Κόσμου.

Εδώ γεννάται το ερώτημα: Τι οδήγησε στην παγκοσμιοποίηση;

Οι πολέμοι της παγκοσμιοποίησης χρησιμοποιούν και στατιστικά στοιχεία για να υπερασπιστούν με αποτελεσματικότητα τις θέσεις τους:

Ο Robert Wright αναφέρει ότι από το 1975-1995 στις ΗΠΑ το κατά κεφαλήν εισόδημα αυξήθηκε κατά 43% **χωρίς** οι Αμερικανοί **να έχουν «αυξήσει» την ευτυχία τους**. Κατά τη γνώμη του εισόδημα μεγαλύτερο των 10.000 δολαρίων δεν προσθέτει ευτυχία. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, οι άνθρωποι που ζουν με λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα μειώθηκαν κατά 100 εκατ. το 1998-1999, ενώ έχουμε 1,2 δισ. άτομα να ζουν παγκοσμίως υπό συνθήκες απόλυτης φτώχειας. Υπάρχουν και πλούσιες χώρες στις οποίες πολλοί άνθρωποι ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας (ΗΠΑ 13,7%, Καναδάς 17,8%, Μ. Βρετανία 20%, Ιταλία 17%, Γερμανία 13%, Γαλλία 17%). Επιπλέον το 1960 το 20% των κατοίκων των πλουσιότερων χωρών του κόσμου είχε εισόδημα **30 φορές** μεγαλύτερο από το εισόδημα του 20% των κατοίκων των φτωχών χωρών. Όμως, το 1995 το 20% των κατοίκων των πλουσιότερων χωρών του κόσμου είχε εισόδημα **80 φορές** μεγαλύτερο από το εισόδημα του 20% των κατοίκων των φτωχών χωρών.

Ο Paul Krugman ήταν αρνητικός για τα δάνεια σωτηρίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στη ΝΑ Ασία. Ο Mundell Robert (Νόμπελ οικονομίας 1999) αναφέρει ότι το ΔΝΤ εξυπηρετεί τα συμφέροντα των διεθνών κερδοσκόπων και ότι πρέπει να ελέγχεται η διεθνής κίνηση των κεφαλαίων του.

Σύμφωνα με το Global Billionaires Club (έτος 2000-1) που έχει 450 μέλη, τα οποία έχουν πλούτο μεγαλύτερο από το ΑΕΠ όλων των φτωχών χωρών που αποτελούν το 56% του συνόλου όλου του κόσμου, οι 225 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν άθροισμα πλούτου που ξεπερνά το 1 τρισ. δολάρια. Αυτό το ετήσιο εισόδημα το έχουν αντίστοιχα 2,5 δισ. άνθρωποι του πλανήτη, δηλαδή το 47% των φτωχών του πλανήτη. Οι 3 πλουσιότεροι άνθρωποι του κόσμου έχουν περισσότερα χρήματα από το άθροισμα του ΑΕΠ των 48 λιγότερων αναπτυσσόμενων χωρών του κόσμου. Οι 15 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν περισσότερα από το άθροισμα του ΑΕΠ των 45 νοτίως της Σαχάρας αφρικανικών χωρών. Οι 10 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν περισσότερα από το άθροισμα του ΑΕΠ των χωρών της ΝΑ Ασίας. Οι 84 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν περισσότερα από το ΑΕΠ της Κίνας με πληθυσμό 1,2 δισ. κατοίκους. Οι 225 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν εισόδημα που το 4% του πλούτου τους, δηλαδή περίπου 40 δισ. δολάρια ανά χρόνο, είναι το κόστος εξάλειψης της φτώχειας στον πλανήτη (βασική εκπαίδευση, υγεία για όλους, τροφή, τοκετός γυναικών, νερό, αποχέτευση).

Η ομάδα των λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών αριθμούσε το 1971 24 μέλη. Σήμερα οι χώρες αυτές είναι 49. Το κατά κεφαλήν ετήσιο εισόδημα (Μ.Ο.) αυτών των χωρών είναι 900 δολάρια. Στις αναπτυσσόμενες χώρες (Μ.Ο.) είναι 25.000 δολάρια.

Από την άλλη πλευρά, αυτοί που είναι **υπέρ της παγκοσμιοποίησης** αναφέρουν ότι συντελεί στην απο-εθνικοποίηση των οικονομιών με ταυτόχρονη καθιέρωση διεθνικών υπερεθνικών δικτύων παραγωγής, εμπορίου, οικονομικής δραστηριότητας και επικοινωνίας. Επίσης, ότι η παγκόσμια οικονομία ως πιο

κατάλληλη κατευθύνει την εγχώρια αγορά και υπαγορεύει τη συνολική πορεία των εθνικών-πολιτικών-οικονομικών ζητημάτων. Το κράτος δυσχεραίνεται να ελέγξει από μόνο του τα μακροοικονομικά μεγέθη και χάνεται η έννοια της εθνικής οικονομίας και μέσα από την παγκοσμιοποίηση έχουμε συνεχή αύξηση των εισαγωγών και εξαγωγών, οπότε και του εμπορίου συνολικά, πράγμα που είναι θετικό για τους καταναλωτές και για τις επιλογές τους, απολαμβάνοντας πιο ανταγωνιστικές μειωμένες τιμές των προϊόντων. Έχουμε απελευθέρωση αγορών, παγκόσμιων αγορών χρήματος, μετοχών και προϊόντων, περισσότερες ιδιωτικές επενδύσεις και «υγιή ανταγωνισμό». Η παγκοσμιοποίηση έχει αλλάξει τη διάρθρωση της παγκόσμιας παραγωγής (από αγροτική σε βιομηχανική) και «υπάρχει εθνικό και υπερεθνικό προϊόν». Το διεθνές εμπόριο βοηθάται από το άνοιγμα των αγορών, των εθνικών οικονομιών, της ελευθερίας κίνησης των εργαζομένων, κεφαλαίων, αγαθών, τεχνολογίας και των άλλων συντελεστών παραγωγής. Έχουμε αύξηση πολυεθνικών και οι επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται πλέον σε πολλές χώρες διευρύνοντας τους ορίζοντες σε ολόκληρο τον κόσμο. Επίσης οι υπέρμαχοι της παγκοσμιοποίησης αναφέρουν ότι **δεν είναι πλέον δυνατή η ανακοπή της πορείας της παγκοσμιοποίησης** η οποία και κάνει τον κόσμο πλουσιότερο και οι άνθρωποι, οι εταιρείες και τα κράτη είναι αποφασισμένοι να αυξήσουν τον πλούτο τους. Ισχυρίζονται ότι τα φτωχά κράτη έχουν γίνει λιγότερο φτωχά, επειδή συμμετέχουν στην παγκοσμιοποίηση (η ΝΑ Ασία έγινε πλουσιότερη επειδή συμμετείχε στην παγκοσμιοποίηση αίροντας τα εμπόδια και ανοίγοντας τις αγορές της, ενώ η Κεντρική Αφρική είναι εχθρική προς την παγκοσμιοποίηση και γι' αυτό παραμένει φτωχή). Η παγκοσμιοποίηση επιφέρει αύξηση κερδών, μείωση του κόστους, γι' αυτό έχουμε ξένες επενδύσεις στις χώρες με φθηνό εργατικό κόστος, στις οποίες έχουμε ως αποτέλεσμα των ξένων επενδύσεων αύξηση μισθών, εργασίας, βελτίωση ποιότητας, ποικιλία προϊόντων, μείωση τιμών και αύξηση του επιπέδου ζωής. Η παγκοσμιοποίηση επιφέρει επίσης μεγάλη κινητικότητα ιδεών, ανθρώπινων και χρηματικών πόρων, πλουραλισμό, δυνατότητα πολλών-πολλαπλών επιλογών τον ίδιο χρόνο σε κάθε τόπο, εντοπίζοντας όλες τις ανάγκες των πελατών-καταναλωτών, βοηθάει τις εταιρείες στην ανεύρεση νέων αγορών και στην επιδίωξη συνεργασιών με άλλες επιχειρήσεις, τις ποιοτικές επενδύσεις, την τεχνογνωσία, τη σωστή πληροφόρηση, την καθιέρωση επιθετικής στρατηγικής και το ηλεκτρονικό εμπόριο. Με την παγκοσμιοποίηση έχουμε ταχύτητα μέσα επικοινωνίας, μεταφοράς και οικονομικών ροών, αύξηση του εμπορίου, άνοιγμα αγορών, περιφερειακή συνεργασία, μείωση κλειστών αγορών, μείωση εμποδίων, διεθνείς συναλλαγές, νέα πολιτική τιμών προϊόντων, υπηρεσιών, μεγαλύτερα περιθώρια κέρδους, μεγαλύτερες πωλήσεις, συνεχή εκπαίδευση του προσωπικού, εξειδίκευση, εντατικότερο ανταγωνισμό, επικοινωνία και συνεργασία των λαών. Η παγκοσμιοποίηση σέβεται και προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, βοηθάει στην απονομή δικαιοσύνης, στην ειρήνη, υπερασπίζεται την ανεξιθρησκία. Η παραγωγική διαδικασία δεν περιορίζεται σε κάποιο συγκεκριμένο χώρο. Δημιουργείται ένας παγκόσμιος καταμερισμός εργασίας και όχι απλώς μια μεταφορά πρώτων υλών και εμπορευμάτων.

Άλλο Διεθνοποίηση άλλο Παγκοσμιοποίηση

Η **διεθνοποίηση** (internalisation) κατά τον Rugman (1980) είναι η σταδιακή απόφαση για επέκταση στη διεθνή αγορά, με προσεκτικά βήματα, με σποραδικές εξαγωγές, με εξαγωγές μέσω αντιπροσώπων, με εγκατάσταση θυγατρικών με εμπορική ενασχόληση, με εγκαθίδρυση παραγωγικής δυναμικότητας, με δραστηριοποίηση σε χώρες με μικρή ψυχολογική απόσταση μεταξύ της χώρας προέλευσης της πολυεθνικής και της χώρας υποδοχής της επένδυσης (όχι μεγάλες διαφορές στην κουλτούρα, τη γλώσσα, το πολιτικό σύστημα, τις επιχειρηματικές πρακτικές). Η επιχείρηση αποκτά σιγά σιγά εμπειρία στη διεθνή αγορά. Η στρατηγική είναι όχι μεγάλα άλματα στην αγορά του εξωτερικού.

Με την **παγκοσμιοποίηση** (globalization) έχουμε ανάπτυξη σύγχρονων πληροφοριακών και επικοινωνιακών τεχνολογιών (ηλεκτρονικό εμπόριο κ.λπ.), εγκαθίδρυση θυγατρικών – εξαγορές – συγχωνεύσεις – στρατηγικές συμμαχίες, είναι αδιάφορο ως δεδομένο η απόσταση των χωρών. Επίσης η απόκτηση πληροφορίας και εμπειρίας γίνεται πολύ γρηγορότερα από ό,τι με το μοντέλο της διεθνοποίησης. Με την παγκοσμιοποίηση οι εταιρείες επεκτείνονται σε μεγαλύτερη έκταση, ταχύτερο ρυθμό, μεγαλύτερο

αριθμό αγορών εξωτερικού, με πιο προχωρημένες μεθόδους ανάμειξης στις αγορές του εξωτερικού, μεγαλύτερα δίκτυα και ταχύτερη απόκτηση εμπειρίας.

Η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία που ενισχύει ή διευρύνει την ανισότητα μεταξύ των χωρών, των λαών, των πολιτών διάφορων χωρών ή και των πολιτών της ίδιας της χώρας;

Ποικίλες έρευνες με στατιστικά δεδομένα καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα. Π.χ. με τη βοήθεια του κατά κεφαλήν ΑΕΠ οι έρευνες καταλήγουν στο ότι όντως τα τελευταία χρόνια έχει ενισχυθεί η ανισότητα (inequality) μεταξύ των χωρών, όμως αν χρησιμοποιηθούν στατιστικά με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε προσαρμοσμένες τιμές αγοραστικής δύναμης, τότε η ανισότητα τα έτη 1960-1993 μεγάλωσε, μετά όμως τα επόμενα πέντε χρόνια μειώθηκε. Επίσης, η ανισότητα μεταξύ των χωρών θεωρείται από τους υπέρμαχους ότι μειώθηκε, γιατί υπερδυνάμεις όπως η Αμερική και η Ιαπωνία με πολύ μεγάλη πληθυσμιακή συμμετοχή παγκοσμίως βρίσκονται σε ύφεση και άρα βοηθούν στη μείωση της ανισότητας. Μεγάλη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στον πληθυσμό μιας χώρας, όταν μελετούμε τη φτώχεια, γιατί αν ασχοληθούμε με το πόσοι ζουν με λιγότερο από 1 δολάριο την ημέρα (1,2 δισ. άτομα), η αύξηση των φτωχών μπορεί να συνοδεύεται από μια σημαντική αύξηση του πληθυσμού μιας υπανάπτυκτης χώρας και αντίστροφα. Επίσης, όταν αυξάνεται ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν σε επίπεδα φτώχειας, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αύξηση ή η μείωση του πληθυσμού. (Για παράδειγμα, αν αυξηθεί το παγκόσμιο εισόδημα και μειωθεί ο πληθυσμός, τότε μειώνεται η ανισότητα και η φτώχεια.) Η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να ωφελεί περισσότερο από όλους τους πλούσιους και μπορεί να αυξάνει την ανισότητα, αλλά έρευνες αποδεικνύουν ότι ωφελούνται και τα άτομα που ζουν στα επίπεδα φτώχειας, αφού στις χώρες οι οποίες συμμετείχαν στην παγκοσμιοποίηση μειώθηκε ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν κάτω από το επίπεδο φτώχειας. Επίσης σημαντικό είναι να εξετάσουμε και το επίπεδο ζωής (living standards), το οποίο με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, την εξέλιξη ιατρικής, καθώς και την αύξηση του εισοδήματος ακόμη και ενός δολαρίου έχει πολύ μεγαλύτερη ευεργετική αξία για τον φτωχό παρά για τον πλούσιο.

Συμπέρασμα

Ως συμπέρασμα, επειδή η παγκοσμιοποίηση είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, δεν μπορούμε να πούμε αν συνολικά βοηθά στην αύξηση της ανισότητας. Κάποιος μηχανισμός της παγκοσμιοποίησης μπορεί να μειώνει την ανισότητα και κάποιοι άλλοι μηχανισμοί μπορεί να την αυξάνουν. Επίσης μπορεί κάποιες χώρες (π.χ. της ΝΑ Ασίας) που συμμετείχαν στην παγκοσμιοποίηση να μείωσαν την απόσταση σε σχέση με τις πλούσιες χώρες, αλλά άλλες χώρες είτε έγιναν πιο φτωχές είτε η ανάπτυξή τους ήταν μικρή και εν συγκρίσει με την ανάπτυξη των πλούσιων χωρών ήταν τελικά ασήμαντη (μεγάλωσε η απόσταση μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών). Όσον αφορά τις χώρες των Βαλκανίων τα στατιστικά τους στοιχεία δείχνουν ότι δεν βοηθήθηκαν από το άνοιγμα των αγορών τους, όμως δεν είναι σίγουρο αν αυτό οφείλεται στην έλλειψη αποτελεσματικότητας του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης ή στη μη επιτυχή μετάβαση αυτών των χωρών στην οικονομία της αγοράς.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

1. Ποια η γνώμη σας για την παγκοσμιοποίηση;
2. Ποια τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της παγκοσμιοποίησης;
3. Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο;
4. Η παγκοσμιοποίηση μείωσε ή αύξησε τις ανισότητες μεταξύ των χωρών; Σχολιάστε.
5. Η παγκοσμιοποίηση βοήθησε τις βαλκανικές χώρες στη μετάβασή τους στην οικονομία της αγοράς; Σχολιάστε.

Πηγή: Α. Π. Μπιτζένης, 2003, *Η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς: θέματα παγκοσμιοποίησης*, CDROM, City College Affiliated Institution of the University of Sheffield, Θεσσαλονίκη.

ΕΚΘΕΜΑ

Στη Γένοβα κατά της παγκοσμιοποίησης

Σχεδόν 2.500 Έλληνες πολίτες παγκοσμιοποιούν την αντίδρασή τους ενάντια στη νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων και ετοιμάζονται να διαδηλώσουν στις 21 Ιουλίου στη Γένοβα με κεντρικό σύνθημα, που βρίσκει απόλυτη απήχηση στο οικουμενικό λαϊκό αίσθημα: «Είστε G-8, είμαστε έξι δισεκατομμύρια». Η ελληνική συμμετοχή στις μεγάλες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας, που θα πραγματοποιηθούν στη Γένοβα, όπου θα διεξαχθεί η Σύνοδος Κορυφής των οκτώ ισχυρών του πλανήτη, έχει ξεπεράσει κάθε προσδοκία. Ήδη, στο πρώτο «καραβάνι», που ταξιδεύει την ερχόμενη Πέμπτη ακτοπλοϊκώς στην Ιταλία, δεν υπάρχουν πλέον θέσεις, οπότε οι οργανωτές της «Πρωτοβουλίας Γένοβα 2001» χρειάστηκε να ναυλώσουν άλλο ένα καράβι για να καλύψουν τις ανάγκες της μαζικής προσέλευσης.

Πηγή: Έλενα Καρανάση (2001), <http://www.kathimerini.gr/96133/>

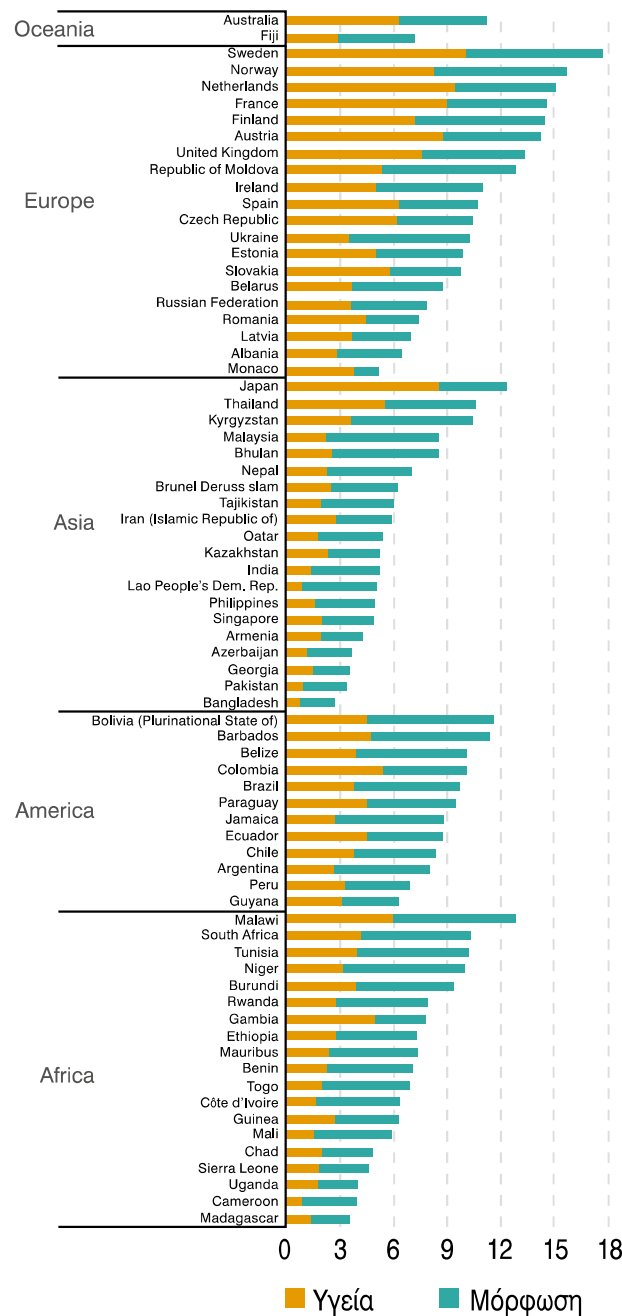
2.4 Μορφές Παγκοσμιοποίησης

Όπως είδαμε, η παγκοσμιοποίηση είναι ένας γενικός όρος που αναφέρεται σε ένα σύμπλεγμα σχέσεων στα πεδία της οικονομίας και των διεθνών συναλλαγών, της κοινωνίας, της τεχνολογίας, της κουλτούρας και της πολιτικής. Παρόλο που αποτελεί ένα ιδιαίτερα περίπλοκο φαινόμενο, μπορεί κάποιος να διακρίνει διάφορες πτυχές της σε κάποια από τα αποτελέσματά της (Μπιτζένης, 2008):

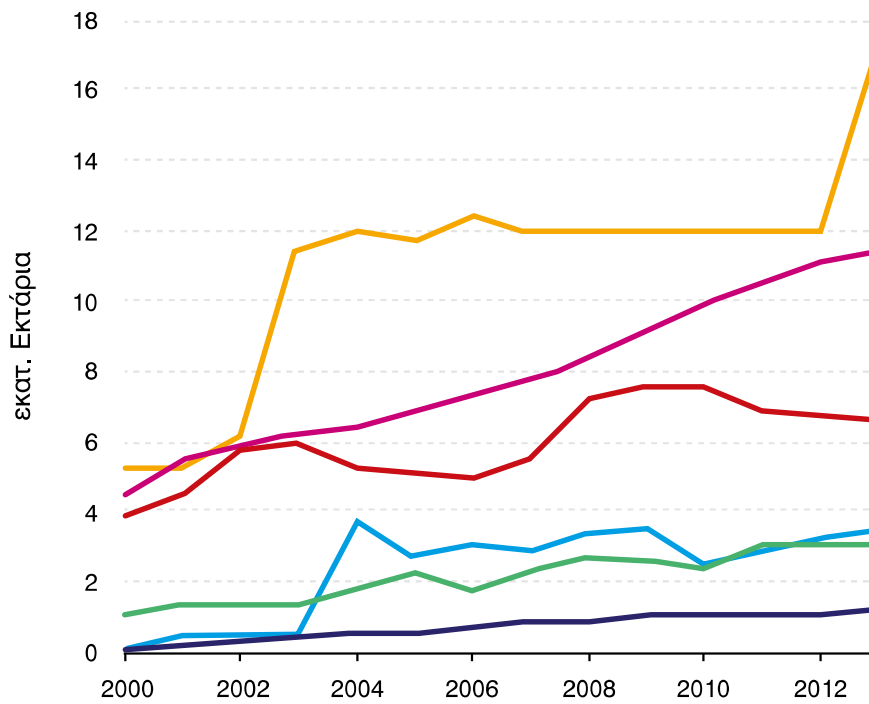
- **Οικονομική παγκοσμιοποίηση** – η ενίσχυση και επέκταση των πολυεθνικών εταιρειών με αυξανόμενες άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) και ροές εμπορίου.
- **Χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση** – η ανάδυση παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών (χρηματιστηρίων) και η πιο εύκολη πρόσβαση σε πηγές εξωτερικής χρηματοδότησης για επιχειρήσεις και κράτη.
- **Πολιτική παγκοσμιοποίηση** – η επέκταση των πολιτικών συμφερόντων σε περιοχές και χώρες που δεν γειτνιάζουν με τα πολιτικά ισχυρά κράτη.
- **Παγκοσμιοποίηση της πληροφόρησης** – η αύξηση της ροής πληροφόρησης μεταξύ γεωγραφικά απομακρυσμένων περιοχών.
- **Πολιτισμική παγκοσμιοποίηση** – η ανάπτυξη διαπολιτισμικών επαφών και η δημιουργία μιας κουλτούρας με κοινά, παγκόσμια χαρακτηριστικά.
- **Θρησκευτική παγκοσμιοποίηση** – η ανάπτυξη επαφών μεταξύ διαφορετικών θρησκειών και οι τάσεις για ένωση εκκλησιών.
- **Περιβαλλοντική παγκοσμιοποίηση** με τη χρήση της πληροφόρησης και μέσω της μεταφοράς της τεχνολογίας διευκολυνόμαστε στη λήψη κατάλληλων και απαραίτητων μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά και μέσω της παγκοσμιοποίησης και της ανάπτυξης έχουμε τη μόλυνση του περιβαλλοντικού οικοσυστήματος. Είναι η πρώτη φορά στην ιστορία που ολόκληρος ο κόσμος μαζί προσπαθεί να αντιμετωπίσει φαινόμενα όπως το λιώσιμο των πάγων, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η τρύπα του όζοντος, η αύξηση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου, η μείωση των εκπομπών ρύπων των αυτοκινήτων και η αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- **Στρατιωτική παγκοσμιοποίηση** – Η επεκτατική πολιτική των ισχυρών κρατών και της επιρροής αυτών μέσω της χρήσης στρατιωτικής ισχύος ή της δημιουργίας στρατιωτικών συνασπισμών (NATO) ή της πώλησης εξελιγμένων οπλικών συστημάτων.
- **Θεσμική παγκοσμιοποίηση** υπό την έννοια της εναρμόνισης των κανονισμών και δημιουργίας θεσμών με κοινά χαρακτηριστικά και διεθνών οργανισμών. Παράδειγμα θεσμικής παγκοσμιοποίησης είναι η λειτουργία οργανισμών όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τα Ηνωμένα Έθνη.

- **Τεχνολογική παγκοσμιοποίηση** που αφορά την έρευνα και ανάπτυξη, τη διάδοση τεχνολογιών, την κοινωνία της πληροφορίας, τη μετάδοση των γνώσεων (know-how), το brain drain, την εξειδίκευση, την ψηφιοποίηση της εικόνας, του ήχου και γενικότερα της πληροφορίας, τα σύγχρονα μέσα μεταφοράς, την επικοινωνία σε πραγματικό χρόνο, τα υπερσύγχρονα μηχανήματα, την αύξηση παραγωγής και παραγωγικότητας, την εξέλιξη και βελτίωση της ποιότητας και την αύξηση της ποικιλίας των προϊόντων και υπηρεσιών.
- **Κοινωνική παγκοσμιοποίηση** που αφορά την κοινωνική ευημερία, τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των χωρών, τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, τους οργανισμούς για την καταπολέμηση της φτώχειας και τις κοινωνικές ανισότητες, την ανάπτυξη, ευημερία και τις συνθήκες διαβίωσης, το επίπεδο υγείας και εκπαίδευσης, την πρόσβαση στα βασικά αγαθά και την κοινωνική συνοχή.

Διάγραμμα 2.5: Κατανομή πόρων από την κυβέρνηση για παιδεία και υγεία, 2014 (% του ΑΕΠ)

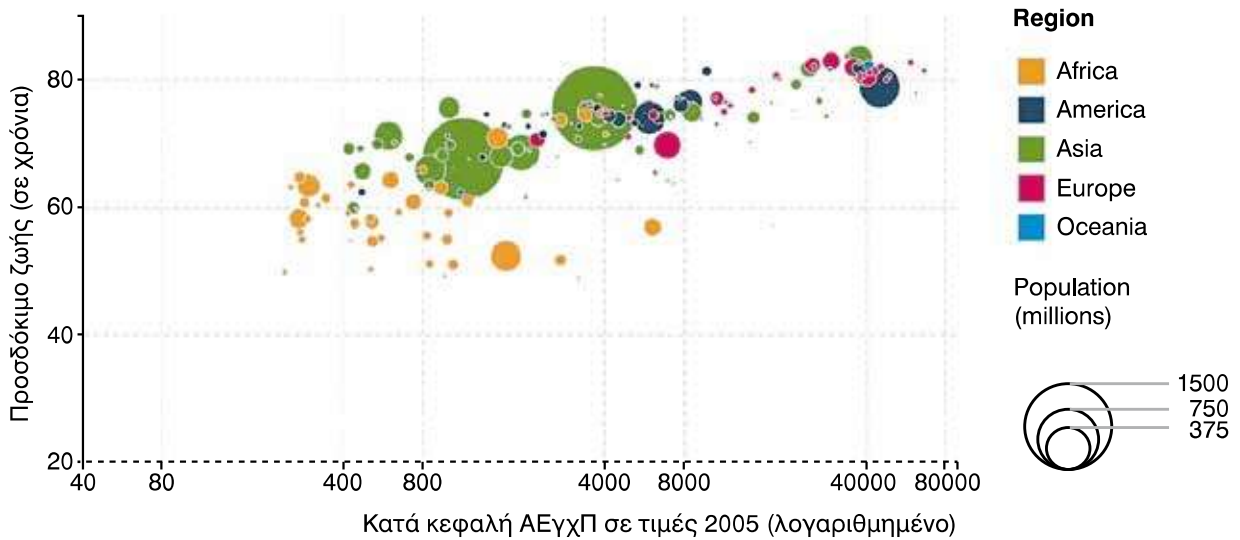

Διάγραμμα 2.6: Οργανικές καλλιέργειες (σε εκατομμύρια εκτάρια)

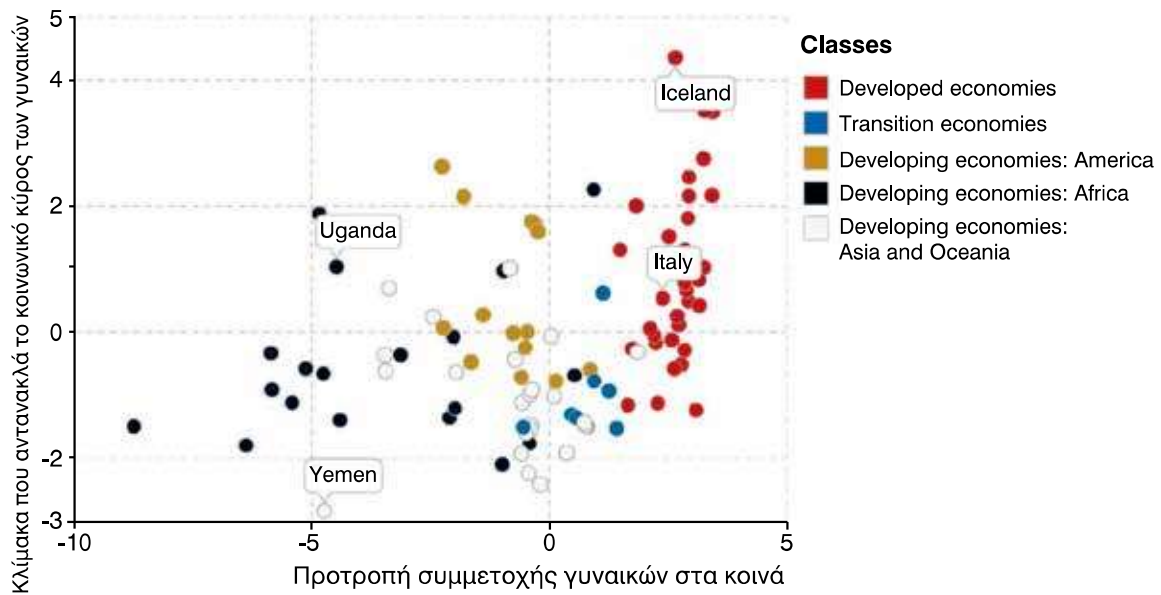
Πηγή: FiBL, 2015, <https://www.fibl.org/en/>

Διάγραμμα 2.7: Προσδόκιμο ζωής σε σχέση με το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Πηγή: Ηνωμένα Έθνη, 2015

Διάγραμμα 2.8: Διαφυλετική ισότητα

Πηγή: ΟΟΣΑ, 2017, <https://data.oecd.org>

2.5 Οι Μύθοι της Παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης ζωής. Πολλά υποστηρίζονται για αυτή και αρκετά στερεότυπα έχουν δημιουργηθεί. Αυτά οδηγούν και σε κάποιες εσφαλμένες παραδοχές:

Πρώτος μύθος είναι ότι η παγκοσμιοποίηση είναι θεσμός και αποτελείται από κανόνες. Στην πραγματικότητα, είναι ένα φαινόμενο το οποίο σύμφωνα με την οικονομική του διάσταση αναφέρεται στο ότι οι εθνικές οικονομίες αλληλεξαρτώνται με αποτέλεσμα την ενιαία λειτουργία της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο πλαίσιο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης οι κανόνες της αγοράς επικρατούν της πολιτικής και στόχος είναι η ενοποίηση και η ολοκλήρωση, μέσω της απελευθέρωσης των αγορών, η χρήση της νέας τεχνολογίας και η ελεύθερη μεταφορά του κεφαλαίου, με ταυτόχρονη απελευθέρωση του εμπορίου και των επενδύσεων. Μπορεί να μην είναι λοιπόν θεσμός η παγκοσμιοποίηση, αλλά ωστόσο υπάρχουν θεσμοί, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, και ιδίως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, οι οποίοι διευκολύνουν, υλοποιούν και επιταχύνουν την οικονομική παγκοσμιοποίηση. Επίσης, κυρίαρχος μοχλός άσκησης της οικονομικής παγκοσμιοποίησης είναι και οι πολυεθνικές. Για παράδειγμα, χάρη στις διεθνείς επιχειρηματικές δραστηριότητές τους, από το 1960 μέχρι σήμερα, το παγκόσμιο εμπόριο δεκαπενταπλασιάστηκε, η παγκόσμια παραγωγή τετραπλασιάστηκε και το παγκόσμιο κατά κεφαλήν εισόδημα υπερδιπλασιάστηκε. Το 1970 υπήρχαν 7.000 πολυεθνικές και σήμερα υπάρχουν πάνω από 65.000, με εκατοντάδες χιλιάδες θυγατρικές τους εγκαταστημένες στο εξωτερικό.

Δεύτερος μύθος είναι ότι υπάρχει μόνο οικονομική παγκοσμιοποίηση. Πολλοί συνδέουν την παγκοσμιοποίηση μόνο με την οικονομία, γιατί στον τομέα αυτό παρουσίασε ραγδαία εξέλιξη και τα αποτελέσματά της είναι περισσότερο εμφανή (Kleinknecht and Wengel, 1998). Παρ’ όλα αυτά, έχουμε επίσης την τεχνολογική, πολιτική, πολιτισμική, κοινωνική και θεσμική τάση για ενοποίηση.

Τρίτος μύθος είναι ότι είναι ένα καινούργιο φαινόμενο. Όπως είδαμε, η παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο που συνοδεύει όλη την ιστορία της ανθρωπότητας και όχι μόνο την περίοδο των τελευταίων ετών. Φαινόμενα της παγκοσμιοποίησης ή προηγούμενες φάσεις παγκοσμιοποίησης υπήρξαν κατά τα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου, της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, της

Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και της περιόδου πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Μάλιστα, όπως είδαμε, σε αυτή τη περίοδο, η παγκόσμια οικονομία ήταν αξιοσημείωτα ενοποιημένη σε όρους εμπορίου, από τη στιγμή που στο εμπόριο συμμετείχαν σχεδόν όλες χώρες από όλο τον κόσμο συμμετέχουν σήμερα. Στη σημερινή φάση της παγκοσμιοποίησης, ένα «επιτυχημένο» παράδειγμα μιας ενοποιημένης αγοράς αποτελεί η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Η ΟΝΕ είναι το «όχημα» για την προσαρμογή της ευρωπαϊκής οικονομίας στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης και στην πραγματικότητα η ΟΝΕ μέσω της οικονομικής ευθυγράμμισης (νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής), γνωστής και ως «πολιτικής σύγκλισης», αποτελεί μια μικρογραφία της παγκοσμιοποίησης. Στο πλαίσιο της ΟΝΕ διευκολύνεται η πρόσβαση σε νέες αγορές, η ελεύθερη διακίνηση του ανθρώπινου στελεχιακού δυναμικού και των συντελεστών παραγωγής μεταξύ των χωρών-μελών και καταργείται ο συναλλαγματικός κίνδυνος στις οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές με την εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος και νομισματικής πολιτικής, γεγονότα που έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση των διασυνοριακών επενδύσεων και του εμπορίου.

Τέταρτος μύθος είναι ότι η παγκοσμιοποίηση μπορεί ως φαινόμενο να σταματήσει ή να αποτραπεί. Δυστυχώς ή ευτυχώς η εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης δεν σταματά. Μπορεί να περνάει διάφορες φάσεις, να επιταχύνεται, να δυσχεραίνει ή να επιβραδύνεται το φαινόμενο, αλλά δεν θεωρούμε ότι αποτρέπεται. Έχουμε ελεύθερη και απρόσκοπτη διακίνηση ανθρώπων, ιδεών και αγαθών σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό σημαίνει ότι δεν υφίστανται πλέον οι τεχνικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί, θεσμικοί και πολιτισμικοί περιορισμοί και υπάρχει αλληλεξάρτηση των οικονομιών του πλανήτη με τη συμβολή της ανάπτυξης της τεχνολογίας. Οι μεταφορές εμπορευμάτων, κεφαλαίων και συντελεστών παραγωγής δεν αντιμετωπίζουν πλέον τυπικά εμπόδια, καθώς ο ένας μετά τον άλλον οι «φραγμοί» (δασμολογικοί και μη δασμολογικοί) παραχωρούν τη θέση τους στο καθεστώς της ελεύθερης διακίνησης. Η ηλεκτρονική επανάσταση, η επανάσταση του διαδικτύου, η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, η πολιτικοποίηση της ιδέας της παγκοσμιοποίησης, οι πολυεθνικές εταιρείες, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οργανισμοί, οι συνεργασίες κρατών, οι παγκόσμιοι οικονομικοί θεσμοί, η κινητικότητα του κεφαλαίου (περισσότερο εύκολη παρά ποτέ) και η δραστική μείωση του μεταφορικού και τεχνολογικού κόστους, τα οποία κατήργησαν τις αποστάσεις μεταξύ των πολιτών και των αγορών, συνέβαλαν όλα μαζί αποτελεσματικά στην επιτάχυνση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης και στην αδυναμία μας να εμποδίσουμε/αποτρέψουμε πλέον την εξέλιξή του.

Πέμπτος μύθος είναι ότι η παγκοσμιοποίηση έχει επιτύχει. Αυτό δεν αληθεύει, αφού μόνο στον χώρο των κεφαλαιαγορών-χρηματιστηρίων υπάρχει πλήρης ενοποίηση και αλληλεξάρτηση των αγορών. Για παράδειγμα, έχουμε πλήρη ευθυγράμμιση των αντιδράσεών τους σε κρίσεις όπως αυτή της Νοτιοανατολικής Ασίας το 1998, της Ρωσίας το 1999, της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 κ.λπ.

Έκτος μύθος είναι ότι όλοι επωφελούνται από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και όλοι πρέπει να συμμετέχουν σε αυτή. Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να είναι ένα φαινόμενο πολύ ισχυρό, αλλά δεν είναι και η μόνη επιλογή προς την ανάπτυξη και την ευημερία. Επειδή πρόκειται για ένα πολύπλοκο φαινόμενο δεν μπορούμε να αποφανθούμε αν τελικά έχει αποκλειστικά θετικές ή αρνητικές συνέπειες. Η αλήθεια μάλλον βρίσκεται κάπου στη μέση, αποτελεί έναν συγκερασμό των δύο απόψεων. Φυσικά η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ουδέτερη διαδικασία αφού δημιουργεί πλούτο και φτώχεια, δηλαδή κερδισμένους και ηττημένους. Για παράδειγμα, οι ίδιες οι δομές που απελευθερώνουν το εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών, διευκολύνουν και τη διακίνηση ναρκωτικών. Το ίδιο το διαδίκτυο που απελευθερώνει τη διακίνηση ιδεών, διευκολύνει και τη διακίνηση όπλων. Η επιδημία της «μαύρης πανώλης» κατά τον Μεσαίωνα χρειάστηκε περίπου έναν αιώνα για να χτυπήσει ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Σήμερα μία ασθένεια στις ΗΠΑ απέχει μόνο δέκα ώρες από την Αθήνα. Επίσης, μπορεί να έχουμε θετικά παραδείγματα χωρών που κέρδισαν πολλά από τη συμμετοχή τους στην παγκοσμιοποίηση, όπως αυτές της Νοτιοανατολικής Ασίας, της Κίνας και της Ινδίας. Αντίθετα, χώρες που απέχουν από την παγκοσμιοποίηση μπορεί να ζημιώθηκαν, όπως οι χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής. Για παράδειγμα, το Κονγκό, όπου μεταξύ 1965 και 1998 τα οικονομικά του μεγέθη χειροτέρευαν, τα εισοδήματα των πολιτών και το επίπεδο ευημερίας τους μειώθηκε.

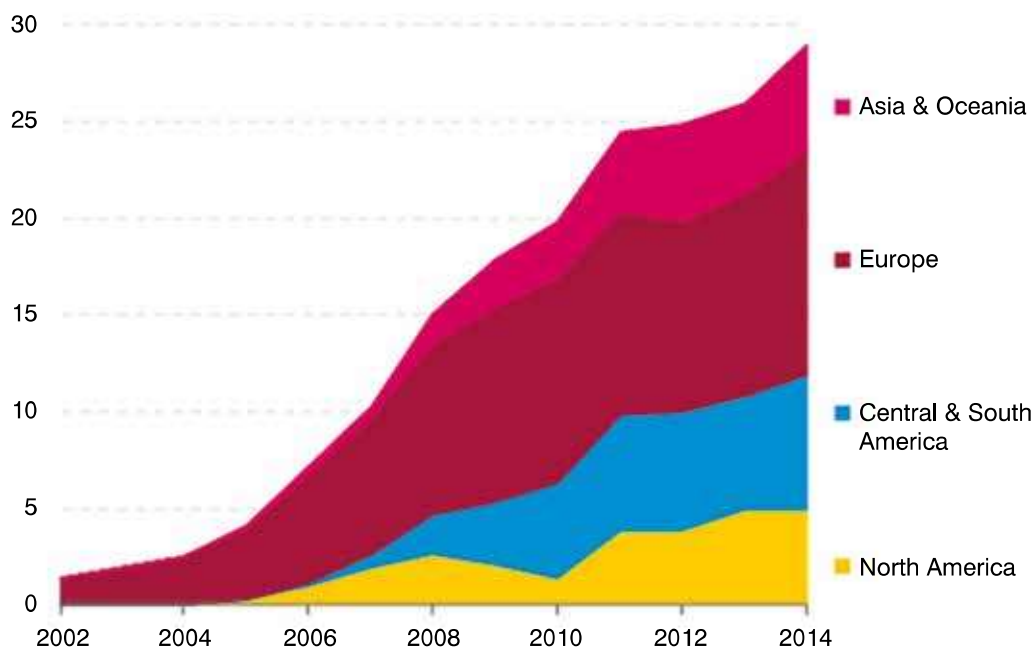
Τέλος, πρέπει να αναφερθούμε στον **έβδομο μύθο περί της ορθής ή μη χρήσης των στατιστικών στοιχείων υπέρ αλλά και κατά της παγκοσμιοποίησης**. Ποικίλες έρευνες με στατιστικά δεδομένα καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα τελευταία χρόνια έχει ενισχυθεί η ανισότητα όχι μόνο μεταξύ των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών, αλλά και μεταξύ των ίδιων των πολιτών εντός των χωρών (μεταξύ δηλαδή πλουσίων και φτωχών). Για παράδειγμα, το 1960 το 20% των κατοίκων των πλουσιότερων χωρών του κόσμου είχε εισόδημα 30 φορές μεγαλύτερο από το εισόδημα του 20% των κατοίκων των φτωχών χωρών. Το 1995, το 20% των κατοίκων των πλουσιότερων χωρών του κόσμου είχε εισόδημα 80 φορές μεγαλύτερο από το εισόδημα του 20% των κατοίκων των φτωχών χωρών. Οι 225 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν άθροισμα πλούτου που ξεπερνά το 1 τρισ. \$. Αυτό το ετήσιο εισόδημα κατέχουν 2,5 δισεκατομμύρια άνθρωποι, δηλαδή περίπου το 35% του πλανήτη. Οι 3 πλουσιότεροι άνθρωποι στον κόσμο έχουν περισσότερο πλούτο από το άθροισμα του ΑΕΠ των 48 λιγότερων αναπτυγμένων κρατών. Οι 15 πλουσιότεροι άνθρωποι διαθέτουν περισσότερα από το άθροισμα του ΑΕΠ των κρατών της Υποσαχάριας Αφρικής. Οι 225 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν εισόδημα που το 4% του πλούτου τους, δηλαδή περίπου 40 δισ. \$ τον χρόνο, αρκεί για να καλύψει το κόστος εξάλειψης της φτώχειας στον πλανήτη (βασική εκπαίδευση, υγεία για όλους, τροφή, τοκετός γυναικών, νερό, αποχέτευση). Η διαφορά στον πλούτο ανάμεσα στις χώρες όπου ζει το πλουσιότερο 20% του συνολικού πληθυσμού της Γης και στις χώρες όπου ζει το φτωχότερο ήταν 11 προς 1 το 1913, εκτινάχθηκε στο 30 προς 1 το 1960 και εκτοξεύτηκε στο 74 προς 1 το 1997. Εκείνη τη χρονιά, στις χώρες που ζούσε το πλουσιότερο 20% παραγόταν το 86% του παγκόσμιου ΑΕΠ, ενώ στις χώρες του φτωχότερου 20% παραγόταν μόλις το 1%. Οι χώρες του πλουσιότερου 20% πραγματοποιούν το 82% των παγκόσμιων εξαγωγών, ενώ εκείνες του φτωχότερου 20% πραγματοποιούν μόνο το 1%. Από την άλλη, τα ίδια στατιστικά στοιχεία μπορούν να ερμηνευτούν διαφορετικά και να χαρακτηριστούν ως στατιστικά στοιχεία υπέρ της παγκοσμιοποίησης, όπως για παράδειγμα ότι η ανισότητα μειώθηκε γιατί υπερδυνάμεις όπως η Αμερική πριν μερικά χρόνια και η Ιαπωνία όλα τα τελευταία χρόνια, με πολύ μεγάλη πληθυσμιακή συμμετοχή παγκοσμίως, βρίσκονταν σε ύφεση και άρα βοηθούν στη μείωση της ανισότητας μεταξύ των χωρών. Επίσης, η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να ωφελεί περισσότερο από όλους τις πλούσιες χώρες, αλλά ταυτόχρονα ωφελούνται και τα άτομα που ζουν στα επίπεδα φτώχειας, αφού στις χώρες που συμμετείχαν στην παγκοσμιοποίηση μειώθηκε ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο φτώχειας. Τέλος, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και το όφελος από την εξέλιξη της ιατρικής διαχέεται σε όλο τον κόσμο. Συμπερασματικά, επειδή η παγκοσμιοποίηση είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, δεν μπορούμε να πούμε αν συνολικά βοηθά ή όχι στην αύξηση της ανισότητας. Μπορούμε να καταλήξουμε όμως στο ότι κάποιοι μηχανισμοί της μπορεί να μειώνουν τις ανισότητες και κάποιοι άλλοι να τις αυξάνουν. Επίσης, μπορεί κάποιες χώρες που συμμετείχαν στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης να μείωσαν την απόσταση σε σχέση με τις πλούσιες χώρες, αλλά άλλες χώρες είτε έγιναν φτωχότερες, είτε η ανάπτυξή τους ήταν μικρή και εν συγκρίσει με την ανάπτυξη των πλούσιων χωρών ασήμαντη.

2.6 Υπέρμαχοι και Επικριτές της Παγκοσμιοποίησης

Υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης: Οι υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης πιστεύουν ότι αύξησε τη συνολική ευημερία και ασκούν έντονη κριτική σε αρκετές υφιστάμενες πολιτικές, ιδιαίτερα στις πολύ υψηλές επιχορηγήσεις που δίνονται για τη γεωργία στον αναπτυγμένο κόσμο και τους ανάλογους προστατευτικούς δασμούς. Για παράδειγμα, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατευθύνεται σε μεγαλοαγρότες και αγροεπιχειρήσεις, που αποτελούν μια ισχυρή συντεχνιακή ομάδα. Το 2005, η Ιαπωνία έδωσε 47 δισ. \$ σε επιχορηγήσεις του αγροτικού της τομέα, σχεδόν τέσσερις φορές περισσότερα χρήματα από τη συνολική βοήθεια που πρόσφερε σε άλλες χώρες. Οι ΗΠΑ δίνουν 3,9 δισ. \$ κάθε χρόνο για να στηρίξουν τον τομέα καλλιέργειας βαμβακιού, ο οποίος περιλαμβάνει 25.000 καλλιεργητές, τρεις φορές περισσότερο από τον προϋπολογισμό της USAID για τα 500 εκατομμύρια

μύρια Αφρικανούς. Αυτό εξαντλεί τα έσοδα του κράτους, αυξάνει τις τιμές για τους καταναλωτές στον αναπτυσσόμενο κόσμο, μειώνει τον ανταγωνισμό και την αποτελεσματικότητα, αποτρέπει τις εξαγωγές από συγκριτικά περισσότερο ανταγωνιστικούς αγροτικούς και άλλους τομείς λόγω των εμποδίων, και υποδαυλίζει τους τομείς στους οποίους οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα.

Διάγραμμα 2.9: Παραγωγή βιοντίζελ (σε δισεκατομμύρια λίτρα)

Πηγή: Ηνωμένα Έθνη (2014). *The State of the Biofuels Market: Regulatory, Trade and Development Perspectives*. New York and Geneva: 21-23.

Πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης: Οι επικριτές της οικονομικής πτυχής της παγκοσμιοποίησης υποστηρίζουν ότι δεν είναι, όπως δηλώνουν οι υποστηρικτές της, μια αναπόφευκτη διαδικασία η οποία πηγάζει φυσικά από τις οικονομικές ανάγκες όλων (Friedman and Ramonet, 1999). Οι επικριτές συνήθως επισημαίνουν ότι η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των εταιρειών και αντιτάσσουν τη δυνατότητα καθιέρωσης εναλλακτικών θεσμών και πολιτικών, οι οποίες θα αντιμετώπιζαν τις επιθυμίες των φτωχών, καθώς και τα περιβαλλοντικά θέματα με πιο δίκαιο και σωστό τρόπο. Το κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης είναι αρκετά ευρύ και περιλαμβάνει εκκλησιαστικές οργανώσεις, εθνικιστικές ομάδες, αριστερά κόμματα, περιβαλλοντιστές, αγροτικές συντεχνίες, αντιρατσιστικές οργανώσεις κ.ά. Κάποιοι ζητούν μεταρρυθμίσεις (για ένα πιο ανθρώπινο είδος καπιταλισμού), άλλοι έχουν πιο επαναστατική προσέγγιση (υποστηρίζοντας εναλλακτικές προτάσεις στον καπιταλισμό) και άλλοι αντιδρούν θεωρώντας την παγκοσμιοποίηση καταστροφική για τη βιομηχανία και την απασχόληση μεμονωμένων κρατών. Αναφορικά με το κρίσιμο ζήτημα της παγκόσμιας μετανάστευσης, η διαμάχη εκτυλίσσεται γύρω από τις αιτίες (σε τι βαθμό είναι εθελοντική ή υποχρεωτική, απαραίτητη ή όχι), αλλά και τις συνέπειές της (κατά πόσο είναι ωφέλιμη, αν συμφέρει κοινωνικά ή περιβαλλοντικά). Οι υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης θεωρούν τη μετανάστευση απλώς μια διαδικασία κατά την οποία το εργατικό δυναμικό μπορεί να μετακινηθεί από τη μία χώρα στην άλλη για να προσφέρει τις υπηρεσίες του, ενώ οι επικριτές δίνουν έμφαση στις αρνητικές συνέπειες αυτής, όπως την οικονομική, πολιτική και περιβαλλοντική ανασφάλεια, και επισημαίνουν τον συσχετισμό μεταξύ μετανάστευσης και της τεράστιας ανάπτυξης φτωχών συνοικιών σε πόλεις του αναπτυσσόμενου κόσμου. Σύμφωνα με το

«The Challenge of Slums», έκθεση που εξέδωσε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών το 2003⁴, «η κυκλική φύση του καπιταλισμού, η αυξημένη ζήτηση για εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό σε σχέση με το ανειδίκευτο, και οι αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης –και ιδιαίτερα οι απότομες βελτιώσεις και επιδεινώσεις της οικονομίας ανά τον κόσμο που συμβάλλουν στην ανισότητα και τη μη ομοιόμορφη κατανομή του νέου πλούτου– συμβάλλουν στην τεράστια ανάπτυξη των φτωχογειτονιών».

Διάφορες πτυχές της παγκοσμιοποίησης θεωρούνται ζημιογόνες από πολλές ομάδες ακτιβιστών, καθώς και από εθνικιστές. Το κίνημα δεν έχει συγκεκριμένο όνομα. Ο όρος «ενάντια στην παγκοσμιοποίηση» χρησιμοποιείται συχνά από τα ΜΜΕ, αλλά μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση, καθώς πολύ συχνά οι ακτιβιστές αντιτίθενται σε συγκεκριμένες πτυχές της παγκοσμιοποίησης και όχι σε ολόκληρο το φαινόμενο. Για παράδειγμα, ιδιαίτερα επιδραστικοί θεωρητικοί όπως ο Νόαμ Τσόμσκι είπαν ότι ο όρος αυτός δεν έχει νόημα, αφού στόχος του κινήματος είναι η παγκοσμιοποίηση της δικαιοσύνης. Πολλοί ακτιβιστές έχουν ως σύνθημα το «ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός», το οποίο έχει δώσει ονόματα όπως το *altermondialisme* στα γαλλικά. Υπάρχουν πολλά είδη «αντι-παγκοσμιοποίησης». Σε γενικές γραμμές, οι πολέμιοι ισχυρίζονται ότι τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης δεν ήταν αυτά που προβλέφθηκαν όταν ξεκίνησαν οι προσπάθειες για απελευθέρωση του εμπορίου και ότι πολλοί οργανισμοί που είναι αναμειγμένοι στο σύστημα της παγκοσμιοποίησης δεν λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα των φτωχότερων χωρών, της εργατικής τάξης και του φυσικού περιβάλλοντος.

Στο πεδίο της οικονομίας, θεωρητικοί που υποστηρίζουν το δίκαιο εμπόριο δηλώνουν ότι το ελεύθερο εμπόριο χωρίς περιορισμούς ευνοεί τους πλούσιους σε βάρος των φτωχών. Μερικοί πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης βλέπουν το φαινόμενο ως την προώθηση των συμφερόντων των εταιρειών με πρόθεση να περιοριστούν οι ατομικές ελευθερίες στο όνομα του κέρδους. Υποστηρίζουν επίσης ότι η αυξανόμενη αυτονομία και δύναμη των εταιρειών καθορίζει την πολιτική των κρατών. Μερικές ομάδες που τάσσονται εναντίον, ισχυρίζονται ότι η παγκοσμιοποίηση είναι βαθιά ιμπεριαλιστική, και είναι ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στον πόλεμο του Ιράκ και συμβάλλουν στην εισροή κεφαλαίων στις ΗΠΑ αντί στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Έτσι, από μία άποψη, η «παγκοσμιοποίηση» είναι άλλος ένας όρος για την «αμερικανοποίηση», καθώς κάποιοι υποστηρίζουν ότι οι ΗΠΑ είναι μια από τις πολύ λίγες χώρες που πραγματικά επωφελούνται από την παγκοσμιοποίηση. Η κρίση που ξέσπασε στην Ανατολική Ασία το 1997, ξεκινώντας από την εύθραυστη οικονομία της Ταϊλάνδης για να εξαπλωθεί γρήγορα στη Μαλαισία, την Ινδονησία και τη Νότια Κορέα και σιγά σιγά να γίνει αισθητή σε όλο τον κόσμο, έδειξε τους νέους κινδύνους και την αστάθεια των ευμετάβλητων, παγκοσμιοποιημένων αγορών. Η εκχώρηση χρημάτων που ακολούθησε από το ΔΝΤ ήταν υπό όρους για πολιτικές αλλαγές, γεγονός το οποίο οι πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης είδαν ως νεοαποικιακό πλήγμα στην εθνική κυριαρχία των κρατών. Η κύρια αντίδραση εντοπίζεται στην παγκοσμιοποίηση χωρίς περιορισμούς (νεοφιλελευθερισμός, καπιταλισμός *laissez-faire*), βασικοί εκφραστές της οποίας θεωρούνται κυβερνήσεις και άλλοι φορείς με μεγάλη δύναμη (όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα), οι οποίοι –σύμφωνα με τους επικριτές– δεν ενδιαφέρονται για τον λαό, αλλά για τα συμφέροντα των εταιρειών. Πολλά συνέδρια και συναντήσεις μεταξύ υπουργών εμπορίου και οικονομικών των ισχυρών χωρών συνοδεύτηκαν από διαμαρτυρίες, καμιά φορά βίαιες, από ομάδες που αντιτίθενται στην εταιρική παγκοσμιοποίηση. Ακτιβιστές που είναι εναντίον της παγκοσμιοποίησης αντιδρούν επίσης στο γεγονός ότι η τρέχουσα κατάσταση παγκοσμιοποιεί το κεφάλαιο και τις επιχειρήσεις, αλλά όχι την ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων, υποδεικνύοντας τους αυστηρούς ελέγχους μετανάστευσης σε όλες σχεδόν τις χώρες και την απουσία εργατικών δικαιωμάτων σε πολλές χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου.

4 Η έκθεση μπορεί να βρεθεί στο: <https://unhabitat.org/books/the-challenge-of-slums-global-report-on-human-settlements-2003/>

Πίνακας 2.4: Τα επιχειρήματα των οπαδών και πολεμίων της παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση έχει πολλούς εχθρούς αλλά και πολλούς φίλους. Από τα στελέχη της Παγκόσμιας Τράπεζας μέχρι τους διαδηλωτές του Σιάτλ και από τους ακαδημαϊκούς κύκλους μέχρι τα ΜΜΕ, η παγκοσμιοποίηση προκαλεί έντονες συζητήσεις. Πέρα από τους αφορισμούς και τις όποιες απλουστεύσεις, υπάρχουν πολλά και σοβαρά επιχειρήματα υπέρ ή κατά της παγκοσμιοποίησης.

Τα «κατά» της παγκοσμιοποίησης

- Χάνεται η διαφορετικότητα των πολιτισμών, ισοπεδώνονται τα ειδικά χαρακτηριστικά τους και στην ουσία όλα εκδυτικοποιούνται. Κουλτούρες με ιδιαιτερότητες (φυλές Αφρικής, νησιών Ινδικού Ωκεανού κ.ά.) κινδυνεύουν με αφανισμό.
- Διαιωνίζονται η φτώχεια και οι διακρίσεις. Για παράδειγμα, οι αγροτικές χώρες δεν έχουν κίνητρο να βιομηχανοποιηθούν. Δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού. Έτσι, μένουν στο περιθώριο. Δεν υπάρχει διάχυση της ανάπτυξης.
- Παρακάμπτονται η εθνική κυριαρχία/ανεξαρτησία, καθώς και οι δημοκρατικές διαδικασίες των κρατών, αφού όλα ρυθμίζονται από διεθνείς οργανισμούς διορισμένους από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου.
- Επιβάλλονται οι κανόνες της ασύδοτης αγοράς που –στο όνομα του κέρδους– εκμεταλλεύεται τον άνθρωπο, μεγαλώνει το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών και εξαπλώνει τις κοινωνικές ανισότητες.
- Αγνοούνται οι θρησκευτικές ιδιαιτερότητες κάθε λαού. Οι ολιγάριθμες θρησκείες δέχονται την πίεση της πλειοψηφίας. Η αρχή της ανεξιθρησκίας δοκιμάζεται.
- Σε πολιτικό επίπεδο, ενισχύεται η τάση για συγκρότηση περιφερειακών συμμαχιών κρατών που ανταγωνίζονται μεταξύ τους (για παράδειγμα, ΗΠΑ με Καναδά και Μεξικό, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ιαπωνία με άλλα κράτη της Άπω Ανατολής).
- Η εκπαίδευση/μόρφωση γίνεται περισσότερο τεχνοκρατική και ολοένα και λιγότερο ανθρωποκεντρική. Αγνοούνται αξίες και ιδανικά, ενώ δίνεται υπερβολική έμφαση σε έννοιες όπως πλούτος, καριέρα, κέρδος, καταξίωση.
- Περιθωριοποιούνται οι ανίκανοι ή ανήμποροι να παρακολουθήσουν τις νέες εξελίξεις στην τεχνολογία, τις επιστήμες, την πολιτική, την οικονομία. Δημιουργείται «κοινωνία δύο ταχυτήτων».

Τα «υπέρ» της παγκοσμιοποίησης

- Διευκολύνονται οι επενδύσεις ξένων σε κάθε χώρα. Έτσι, πληθαίνουν οι θέσεις εργασίας, ανεβαίνει το βιοτικό επίπεδο, αυξάνεται ο πλούτος.
- Διευκολύνεται το εμπόριο, μεγαλώνει ο ανταγωνισμός, ο καταναλωτής απολαμβάνει καλύτερα ή/και φθηνότερα προϊόντα. Διευρύνονται οι αγορές, μειώνεται η σημασία των μονοπωλίων.
- Η παγκοσμιοποίηση μειώνει το μίσος, τους πολέμους μεταξύ των λαών, καθώς εξαπλώνονται η κοινή παγκόσμια γνώση, η αλληλεγγύη, η κατανόηση. Κοινές αξίες γίνονται κτήμα όλης της ανθρωπότητας.
- Τα ανελεύθερα, δικτατορικά καθεστώτα που υπάρχουν ακόμη σε διάφορα κράτη δέχονται μεγάλη πίεση από τη διεθνή-παγκοσμιοποιημένη κοινότητα για σεβασμό στα ατομικά δικαιώματα. Στο τέλος καταρρέουν.
- Διευκολύνονται ο τουρισμός και οι ανθρώπινες μετακινήσεις γενικότερα. Ο πολίτης ταξιδεύει πιο εύκολα, αποκτά εμπειρίες, έρχεται σε επαφή με διαφορετικές κουλτούρες, γίνεται πολίτης του κόσμου, του «μεγάλου παγκοσμιοποιημένου χωριού».
- Ο άνθρωπος και κυρίως οι νέοι αποκτούν ένα επιπλέον κίνητρο για να ακολουθήσουν τις νέες τεχνολογίες, την εξέλιξη των επιστημών. Αυτές γίνονται παγκόσμιο κτήμα. Έτσι δημιουργείται ανταγωνιστικό περιβάλλον που συμβάλλει στην ανάπτυξη.
- Μειώνονται οι δαπάνες για πολεμική άμυνα, αφήνοντας περιθώρια για κοινωνική πολιτική και ενίσχυση των ασθενέστερων.

- Το «εθνικό κράτος» δεν αποτελεί πλέον τη βασική μονάδα πολιτικής οργάνωσης, σχεδιασμού, ευημερίας και νομιμοποίησης. Έτσι, μειώνεται η αξία κάθε παθογένειας που ταλανίζει ένα κράτος. Παράλληλα, ισχυροποιούνται πολιτικά οι διεθνείς οργανισμοί (Ευρωπαϊκή Ένωση, Βορειοαμερικανική Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου, Ηνωμένα Έθνη, Παγκόσμια Τράπεζα, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου κ.ά.).
- Χρησιμοποιείται κοινό νόμισμα, το οποίο είναι ανθεκτικό σε ενδεχόμενες κρίσεις. Εκλείπουν οικονομικές παρενέργειες (για παράδειγμα, υποτίμηση δραχμής στην Ελλάδα το 1953 και το 1998).

Πηγή: Γιάννης Παπαντωνίου (2007), <http://www.tanea.gr/>

2.7 Το Μέλλον της Παγκοσμιοποίησης

Σημαντικές κοινωνικές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα. Η πιο κρίσιμη ίσως και να ήταν η ταχεία μετάβαση από τον σοσιαλισμό και τον κεντρικό σχεδιασμό σε ένα σύστημα της οικονομίας της αγοράς για τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και του Ανατολικού Συνασπισμού, καθώς και της Κίνας. Άλλες αλλαγές αναφέρονται στη μείωση των φυλετικών διακρίσεων στις ΗΠΑ, στη μετάβαση από τη Βρετανική Αυτοκρατορία στην Κοινοπολιτεία, στο τέλος των αποικιακών αυτοκρατοριών και στο τέλος του απαρτχάιντ (apartheid) στη Νότια Αφρική. Καθένα από αυτά τα γεγονότα, από αυτές τις αλλαγές, σηματοδότησε σημαντικές επανατοποθετήσεις στη διαμόρφωση και τον τρόπο λειτουργίας του κόσμου μας. Οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές προσαρμογές είναι δύσκολο να γίνουν αποδεκτές από τους περισσότερους ανθρώπους. Η ανάλυσή τους απαιτεί την εξέταση ενός διευρυμένου συνόλου παραγόντων και μεταβλητών. Για παράδειγμα, μια λύση για θέματα που αφορούν την υγεία εξαρτάται από την επίλυση του προβλήματος της κοινωνικής πρόνοιας, το οποίο συνδέεται άρρηκτα με τις πολιτικές για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης. Καλύτερες θέσεις εργασίας εξαρτώνται από την ποιότητα της εκπαίδευσης, και αυτή, με τη σειρά της, από μια αίσθηση της κοινότητας και του σκοπού της. Όμως, οι προσαρμογές που επιβάλλονται από τις τεχνολογικές εξελίξεις είναι πιο εύκολο να γίνουν αποδεκτές, γιατί φαίνονται ως απρόσωπες και αναπόφευκτες, παρά τις κοινωνικές τους συνέπειες – όπως συνέβη για παράδειγμα κατά τη χρονική στιγμή της βιομηχανικής επανάστασης. Στο κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον, οι προσαρμογές των μετατοπίσεων από τη μοναρχία στη δημοκρατία στο πλαίσιο της Αμερικανικής και Γαλλικής επανάστασης ήταν σε γενικές γραμμές ευπρόσδεκτες, παρά τις απότομες αλλαγές στις κυβερνητικές και κοινωνικές δομές. Στις μέρες μας όμως πιστεύουμε ότι το οικονομικό περιβάλλον (και όχι το κοινωνικό ή το πολιτικό) είναι κυρίαρχο στη διαμόρφωση των σύγχρονων εξελίξεων. Έτσι, η περαιτέρω πορεία προς την παγκοσμιοποίηση απαιτεί επανεξέταση της φύσης και του ρόλου του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος, του καπιταλισμού, στην επίτευξη των στόχων της ανθρωπότητας, συμπεριλαμβανομένης της συγχώνευσής του με κοινωνικά και πολιτικά μορφώματα, όσο και με τυπικούς και άτυπους θεσμούς. Μια πιο ανοιχτή και ενοποιημένη παγκόσμια οικονομία δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή, εκτός αν υπάρχει μια ευρεία συμφωνία σχετικά με τους στόχους, τις διαδικασίες, και τις θεμελιώδεις αξίες της. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων σαράντα χρόνων ο καπιταλισμός έχει αλλάξει, δεδομένου ότι έχει μετακινηθεί από την εστίαση στην εκμετάλλευση του πλούτου σε τοπικό επίπεδο στην εκμετάλλευση του πλούτου σε παγκόσμιο επίπεδο μέσα από την ανάπτυξη και την ολοκλήρωση περιφερειακών εθνικών ενώσεων. Η αποδοχή του βασίστηκε σε μια υπόσχεση για ανάπτυξη, ελευθερία και κοινωνική δικαιοσύνη. Παρατηρούμε όμως ότι αυτές οι προσδοκίες δεν εκπληρώθηκαν. Αντίθετα, κρίνεται ως επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπιστούν τα επαναλαμβανόμενα προβλήματα της φτώχειας και μια άνιση κατανομή των ωφελιών και των επιβαρύνσεων (περιλαμβανομένης της ανεργίας και της αύξησης της αβεβαιότητας) εντός και μεταξύ των εθνών. Μέχρι τώρα, ο καπιταλισμός έχει επιδείξει μερική αποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, όπως επίσης και άλλων όπως η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η

διαφθορά. Για να έχει μέλλον η παγκοσμιοποίηση πρέπει να εξεταστούν τα παρακάτω κρίσιμα ζητήματα (Dunning, 2004):

1. Αποδοτικότητα: Το σημαντικότερο όφελος που ισχυρίστηκε ότι μπορεί να προσφέρει ο καπιταλισμός ήταν η χρήση των μηχανισμών της αγοράς για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στη χρησιμοποίηση πόρων, με κατεύθυνση την ικανοποίηση των καταναλωτών, των ιδιωτών, των επιχειρήσεων, των οργανισμών και των κυβερνήσεων. Η αποδοτικότητα είναι πάντα επιθυμητή ως μέσο για την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης, την ορθή χρήση και διατηρησιμότητα των πόρων, καθώς και την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, τη μείωση της φτώχειας και των ασθενειών. Κάθε αποδεκτό παγκόσμιο σύστημα που βασίζεται σε μηχανισμούς κατανομής πόρων θα πρέπει να επιδιώκει υψηλά επίπεδα όχι μόνο αποδοτικότητας, αλλά και απόδοσης, περιλαμβανομένης και της απόδοσης των ανθρώπινων πόρων μέσω της ισότητας των ευκαιριών που θα παρέχεται στα άτομα για να εφαρμόζουν τις ικανότητές τους. Η αποδοτικότητα μπορεί επίσης να μειώσει το κόστος ανταλλαγής πληροφοριών, τόσο εντός όσο και μεταξύ των χωρών – και να επιταχύνει την ενίσχυση της χρήσης καινοτόμων τεχνολογιών. Η αποδοτικότητα ενισχύεται από την εφαρμογή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που επεκτείνουν το εμπόριο, τις επενδύσεις και την απασχόληση, τόσο στο τοπικό όσο και στο διεθνές περιβάλλον.

Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί, η αποτελεσματικότητα στην παραγωγή και διανομή των αγαθών και υπηρεσιών δεν είναι από μόνη της επαρκής στόχος, διότι η οικονομική ανάπτυξη δεν είναι από μόνη της ένας παράγοντας που εξασφαλίζει την οικονομική και κοινωνική ευημερία. Η ανάπτυξη έχει πολλές διαστάσεις, κάποιες από τις πιο σημαντικές είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου για τις φτωχότερες τάξεις, η δημιουργία υγιών περιβαλλόντων εργασίας και η παροχή ίσων, αξιοκρατικών ευκαιριών προς όλους. Με άλλα λόγια, η αποδοτικότητα πρέπει να εκταθεί του οικονομικού περιβάλλοντος και να συμπεριλάβει κοινωνικές διαστάσεις.

2. Ισότητα: Μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην κατανομή πόρων και την παραγωγή και διανομή των προϊόντων και υπηρεσιών δεν συνιστά αυτομάτως και πιο δίκαιη κατανομή του εισοδήματος και του πλούτου (Tanzi, 2004). Ούτε και η ισότητα από μόνη της αποτελεί επαρκή παράγοντα για μεγαλύτερη ευημερία. Η εμπειρία του παρελθόντος έχει δείξει ότι η ισότητα στην παραγωγή και στη διανομή των αγαθών μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη. Όπως προκύπτει από τη μελέτη των αίτιων της κατάρρευσης των σοσιαλιστικών συστημάτων, τα κίνητρα των περισσότερων (είτε ιδιωτών είτε και οργανώσεων) είναι έντονα υλιστικής φύσεως. Ωστόσο, η ισότητα ως κοινωνικό αγαθό (τόσο εντός όσο και εκτός της αγοράς) πρέπει να αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό οποιουδήποτε συστήματος, προκειμένου το σύστημα αυτό να γίνει αποδεκτό. Ταυτόχρονα, μεγαλύτερη ισότητα θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και ανάπτυξη, καθώς θα καταπολεμήσει κοινωνικά δεινά και θα προσφέρει ευκαιρίες μάθησης πολιτισμικών ιδεών και προσανατολισμών, που υπό την πίεση της ενοποίησης έχουν περιθωριοποιηθεί.

Αν δεν υπάρξει μια παγκόσμια κοινότητα, δεν μπορεί να υπάρξει παγκόσμια ισότητα. Η ισότητα των ευκαιριών βρίσκεται στον πυρήνα της ισότητας, τόσο εντός όσο και μεταξύ των εθνών. Αν και η ισότητα γίνεται αντιληπτή με διαφορετικό τρόπο ανάμεσα στις χώρες και στους ιδιώτες, διότι διαθέτουν διαφορετικά συστήματα αξιών, είναι αναγκαίο να καταβληθούν προσπάθειες προσέγγισης αποδεκτών επιπέδων ισότητας, προκειμένου να σημειωθεί πρόοδος προς τη δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινότητας. Η ίδια η ισότητα βασίζεται σε ηθικές και αξίες, τις οποίες για να προστατεύσουν, όλοι έχουν δικαίωμα να καταφεύγουν στη δικαιοσύνη. Όμως, σε πολλές χώρες η έλλειψη ηθικής συμπεριφοράς οδηγεί σε εκτεταμένη δημόσια και ιδιωτική διαφθορά, αφού τα άτομα και οι ομάδες επιδιώκουν να αποκτήσουν πλούτο και δύναμη και όχι να συνεισφέρουν στην κοινωνία ισότητα και παραγωγικά.

Προς το παρόν, ακόμη και οι εθνικές κοινότητες δεν παρουσιάζουν κοινούς στόχους ή συμπεριφορές και η έννοια της ισότητας δεν υφίσταται. Αρκετές μάλιστα κοινωνικές μειονότητες μέσα στις εθνικές κοινότητες αντιμετωπίζουν πράξεις βίας. Στο διεθνές επίπεδο, είναι απαραίτητο να υπάρξει μια κοινότητα, η οποία θα στηρίζεται σε συμφωνηθέντα ηθικά πρότυπα συμπεριφοράς που θα προκύψουν

μέσω της κοινής βούλησης των εθνών. Μια τέτοια κοινότητα θα μπορούσε να ενώσει τα άτομα και τα έθνη σε ένα υψηλό ιδεώδες, δηλαδή της πίστης και της συνεργασίας και όχι σε έναν χαμηλό σκοπό, δηλαδή της υλικής προόδου μέσω άκριτης εκμετάλλευσης, που προκαλεί διχασμό ανασφάλεια. Επομένως, το ζητούμενο για την παγκοσμιοποίηση, ως αυτή υφίσταται στις μέρες μας, είναι ο κοινωνικός καπιταλισμός και όποιο σύστημα προκύπτει από αυτό.

3. Συμμετοχή: Η διαδικασία της παραγωγής και η κατανομή των ωφελειών και των επιβαρύνσεων απαιτεί να έχουν όλοι έναν κατάλληλο ρόλο στη λήψη αποφάσεων μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης. Όλες οι χώρες δεν διαθέτουν την ίδια δύναμη, αλλά πρέπει να αποκτήσουν τα μέσα και τον τρόπο για να συμμετέχουν εξίσου στα οφέλη και στις επιβαρύνσεις ενός κόσμου που ενοποιείται. Σε αυτή την περίπτωση, οι συμβιβασμοί είναι αναγκαίοι, για να υπάρξει κάποια συμφωνία με σκοπό τη συνεργασία. Η ανάπτυξη της έννοιας της συνεργασίας μέσα σε μια κοινότητα μπορεί να επανορθώσει οποιαδήποτε αντιληπτή ανισορροπία έχει προκύψει από προηγούμενες αποφάσεις. Η συμμετοχή, σε συνδυασμό με την ισότητα, εξασφαλίζουν μεγαλύτερη διαφάνεια και ασφάλεια για ευρύτερες κοινωνικές ομάδες. Αν δεν προσφέρεται η συμμετοχή σε όλους, η λήψη αποφάσεων θα πραγματοποιείται από μια μη αντιπροσωπευτική μειοψηφία. Κατά συνέπεια, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης δεν θα γίνει αποδεκτή από την πλειοψηφία των πολιτών.

4. Δημιουργικότητα: Οι σύγχρονες δυτικές κουλτούρες έχουν εκφράσει την άποψη ότι «το να είσαι άνθρωπος σημαίνει να είσαι δημιουργικός» – και όχι απλά να ζεις ανταποκρινόμενος στα δεδομένα της καθημερινότητας σαν παθητικός αποδέκτης αυτών. Αλλά οι ευκαιρίες για δημιουργικότητα και καινοτομία στο οικονομικό περιβάλλον (κυρίως μέσω της επιστήμης, της τεχνολογίας, της έρευνας και ανάπτυξης, των διαφόρων τεχνών και της ακαδημαϊκής ενασχόλησης) δεν κατανέμονται ομοιόμορφα σε όλο τον κόσμο. Η γεωγραφική θέση των ερευνητικών εγκαταστάσεων, οι ακαδημαϊκές υποδομές και οι χορηγίες από τα ιδρύματα και τις κυβερνήσεις συγκεντρώνονται κυρίως στις προηγμένες χώρες. Επομένως, η παγκοσμιοποίηση θα απαιτήσει από τη διεθνή κοινότητα μεγαλύτερη προσπάθεια, προκειμένου να δημιουργήσει ευκαιρίες και να ενθαρρύνει εκείνες τις χώρες που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Οι προσπάθειες αυτές θα συμβάλλουν πραγματικά στην πρόοδο της ανθρωπότητας.

Ειδικότερα, η δημιουργικότητα για ένα έθνος σημαίνει συμμετοχή σε επιστημονικές ανακαλύψεις, τεχνολογικές καινοτομίες και προηγμένα εκπαιδευτικά προγράμματα. Η συγκέντρωση αυτών των στοιχείων μόνο σε μερικές χώρες στη σημερινή εποχή αμφισβητεί την αποδοχή της ενοποίησης. Σύμφωνα με τον παγκόσμιο καπιταλισμό, η οικονομία αναπτύσσεται σε διάφορες χώρες με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματά τους σε εξειδικευμένους τομείς. Ωστόσο, μια σειρά από χώρες που ενδεχομένως δραστηριοποιούνται αποτελεσματικά στη βιομηχανική έρευνα και ανάπτυξη θεωρούν ότι είναι μη επιτρεπτό κάποιες χώρες να είναι εφευρέτες και καινοτόμοι και άλλες απλώς να εμπορευματοποιούνται τις τεχνολογίες. Συνεπώς, θα πρέπει να βρεθούν τα μέσα για την ευρύτερη εξάπλωση των σταδίων της βιομηχανικής προόδου. Και αυτό όμως απαιτεί ηθικές αποφάσεις. Οι πολυεθνικές εταιρείες και οι διασυνοριακοί συνασπισμοί θα μπορούσαν να είναι πιο εποικοδομητικοί σε μια πιο δίκαιη λήψη δημιουργικών αποφάσεων. Οφέλη της δημιουργικότητας είναι όχι μόνο η ικανοποίηση της ανακάλυψης, αλλά και η μεγαλύτερη πρόσβαση στην περιέργεια για την επιστήμη, τόσο από τους ιδιώτες όσο και από ερευνητικούς φορείς. Έτσι θα ενισχυθεί και η ποιότητα ζωής όλων των εθνών.

5. Προσαρμογή στους κινδύνους: Όπως είδαμε στο Κεφάλαιο 1, η ενοποίηση της παγκόσμιας οικονομίας σημαίνει μεγαλύτερη πολυπλοκότητα και μεταβλητότητα στις τοπικές οικονομίες σε σχέση με το παρελθόν. Ως άμεση συνέπεια αυτού του γεγονότος, οι ευκαιρίες απασχόλησης κατά τη διάρκεια της εργασιακής ζωής των ατόμων αλλάζουν και οι περίοδοι ανεργίας είναι ενδεχομένως συχνότερες. Αποτέλεσμα αυτού είναι η «κοινωνία της εργασιακής αβεβαιότητας», με διαφορετικά χαρακτηριστικά από τις οικονομίες της πλήρους απασχόλησης που αναζητήθηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Όχι μόνο υπάρχει συνεχής αλλαγή θέσεων, αλλά και η μερική απασχόληση είναι πιο συχνό φαινόμενο, καθώς πρέπει να παρέχεται σε όλους ένα εισόδημα και μια θέση εργασίας. Μάλιστα για

να καλυφθούν οι περίοδοι χαλάρωσης της απασχόλησης, θα ενθαρρύνονται τα άτομα να προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους, επεκτείνοντας τον «μη κερδοσκοπικό» τομέα. Οι εθελοντικές υπηρεσίες του πολίτη θα μπορούσαν κάλλιστα να διαδραματίσουν έναν σημαντικό ρόλο στον τομέα της κοινωνικής εργασίας και να παρέχουν ανταποδοτικές εμπειρίες τόσο στους εθελοντές όσο και σε αυτούς που εξυπηρετούνται από τους εθελοντές. Η αλλαγή στη σταδιοδρομία σηματοδοτεί μια αλλαγή στο σύστημα αξιών, καθώς υπάρχει μετάβαση από την αξία του μεγαλύτερου εισοδήματος και πλούτου σε αγαθά και υπηρεσίες στις αξίες των μη εμπορεύσιμων υπηρεσιών, της μείωσης των κοινωνικών δεινών, της μεγαλύτερης ισότητας των ευκαιριών στην οικονομική και κοινωνικο-πολιτική απασχόληση.

6. Ο σεβασμός, η αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα: Ιστορικά, οι εθνικές κυβερνήσεις έχουν προσπαθήσει να κερδίσουν τον σεβασμό, την αξιοπρέπεια, την παρουσία και τη διαπραγματευτική τους δύναμη μέσα από την αυτονομία και την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας τους. Ωστόσο, έτσι όπως εξελίσσεται η παγκοσμιοποίηση, ο κυρίαρχος ρόλος των εθνικών κυβερνήσεων εξασθενεί, τουλάχιστον κατά τον καθορισμό των κανόνων διεξαγωγής των διεθνών υποθέσεων. Όμως, καμία χώρα δεν θα δεχθεί να «χαθεί» στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, η καθεμία πρέπει να γίνει σεβαστή και να ενθαρρυνθεί να παίξει κάποιο θετικό ρόλο μέσα στη διεθνή κοινότητα.

Αλλά και σε ατομικό επίπεδο πρέπει να αυξηθεί ο σεβασμός στην προσωπικότητα, στην αξιοπρέπεια και στα δημιουργήματα του ανθρώπου σε όλες τις φάσεις της ζωής του. Αυτό σημαίνει εξάλειψη διακρίσεων σε θέματα εθνότητας, φύλου, θρησκείας και ηλικίας. Είναι επιτακτική η ανοχή στην ανομοιομορφία, ενώ η πολυμορφία και πολυσυλλεκτικότητα σε κουλτούρες αποτελεί δείγμα πολιτισμού.

Παρά το γεγονός ότι μέσα από διάφορες διατάξεις, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) έχει ψηφίσει την καθολική προστασία των ατομικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η κάλυψη και η ερμηνεία αυτών ποικίλλει μεταξύ των χωρών. Η εφαρμογή τους εντός των εθνικών συνόρων θεωρείται μια εγχώρια (και όχι διακυβερνητική) υπόθεση, ενώ στις μισές χώρες του ΟΗΕ τα ανθρώπινα δικαιώματα συνεχίζουν να παραβιάζονται. Για παράδειγμα, σε πολλές χώρες τα δικαιώματα των αλλοδαπών είναι λιγότερα σε σχέση με εκείνα που χορηγούνται στους υπηκόους. Για να ολοκληρωθεί η παγκοσμιοποίηση πρέπει να υπάρξει εναρμόνιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ώστε οι άνθρωποι να προστατεύονται εξίσου σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Τα ανθρώπινα δικαιώματα βασίζονται στις ηθικές αξίες, αλλά εξακολουθούν να μην προστατεύονται επαρκώς σε όλες τις χώρες. Αυτό αποτελεί ένα μεγάλο εμπόδιο στην υλοποίηση των ωφελειών της παγκοσμιοποίησης.

7. Περιβάλλον: Ενώ παγκόσμιοι οργανισμοί έχουν δώσει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, τα περισσότερα κράτη ανακοινώνουν περιβαλλοντικές απειλές σε διάφορες εκφάνσεις, όπως η ρύπανση του αέρα, η μόλυνση και σπατάλη του νερού, η ηχορύπανση, η αποψίλωση των δασών, η ερημοποίηση, η υπερθέρμανση του πλανήτη και η διάβρωση του εδάφους. Κύριος στόχος μας θα έπρεπε να είναι η διατήρηση των πόρων, η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η φροντίδα για τις μελλοντικές γενιές. Όμως, συγκεκριμένα συμφέροντα έχουν οδηγήσει σε μια εντελώς διαφορετική αντιμετώπιση του περιβάλλοντος από τις διάφορες εθνικές αρχές. Οι ΗΠΑ είναι λιγότερο ανήσυχες από τις άλλες χώρες για την απειλή της υπερθέρμανσης του πλανήτη, η Βραζιλία είναι αποφασισμένη να υλοτομήσει το δάσος του Αμαζονίου, ανεξαρτήτως των επιπτώσεων από τη βροχόπτωση, οι στάσεις για τη διατήρηση των αλιευτικών αποθεμάτων ποικίλλει μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ούτω καθεξής. Πραγματικά, είναι δύσκολο να υπάρξει εμπόριο και ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου και της τεχνολογίας όταν η διεθνής στάση απέναντι στην περιβαλλοντική προστασία αποκλίνει.

Καθένα από αυτά τα επτά κριτήρια αποδοχής έχει εν μέρει εκπληρωθεί σε εθνικά επίπεδα, τουλάχιστον στις αστικές κοινωνίες, όπου έχει διαμορφωθεί μια «κοινότητα συμφερόντων», και αυτό με τη σειρά του παρέχει τη βάση για μια ειρηνική ζωή. Έχουν λιγότερο επιτευχθεί σε περιφερειακό επίπεδο, π.χ. σε

όλη την Ευρώπη ή τη Νοτιοανατολική Ασία και σχεδόν καθόλου σε παγκόσμια κλίμακα. Ορισμένα από τα παραπάνω κριτήρια υπάρχουν στις διατάξεις και τα κείμενα του ΟΗΕ, αλλά οι περισσότερες από τις αποφάσεις του Οργανισμού υλοποιούνται από τις εθνικές κυβερνήσεις κατά τη βούλησή τους. Για την εκπλήρωση αυτών των κριτηρίων, που θα οδηγήσουν σε μια πιο «δίκαιη» παγκοσμιοποίηση, απαιτείται μεταμόρφωση τόσο των ατόμων όσο και των κοινωνιών από την άποψη των στόχων που θα θέσουν και των μέσων επίτευξής τους.

Η εφαρμογή, λοιπόν, των επτά κριτηρίων για τη στήριξη ενός κοινά αποδεκτού και αποτελεσματικού παγκόσμιου καπιταλισμού είναι απαραίτητη. Όμως, αν λάβουμε υπόψη τα μείζονα ζητήματα που τίγονται, τότε οι απλές οριακές προσαρμογές από τις κυβερνήσεις δεν θα προωθήσουν επαρκώς την ολοκλήρωση της παγκοσμιοποίησης. Για να αντιμετωπιστούν τα δεινά των πολέμων, του εγκλήματος, της διαφθοράς, της βίας, της εξαπάτησης, της απληστίας, και της επιθυμίας για εξουσία με κάθε κόστος, πρέπει να καταπολεμηθούν τα βαθύτερα αίτια των προβλημάτων με μεγαλύτερη επιτυχία από ό,τι έχει γίνει στο παρελθόν. Μεταρρυθμιστές στον δέκατο όγδοο και δέκατο ένατο αιώνα προσπάθησαν να απελευθερώσουν τα άτομα, ώστε να ακολουθήσουν τον δικό τους δρόμο προς την προσωπική ολοκλήρωση και αυτοπραγμάτωση και να αλλάξουν παθογενείς πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς. Σήμερα, ούτε η συστηματική μεταρρύθμιση (από πάνω προς τα κάτω) ούτε η μεταρρυθμισμένη ατομική συμπεριφορά (από κάτω προς τα πάνω) έχει επιτύχει τους στόχους της και έχει λειτουργήσει με έναν ολοκληρωμένο τρόπο. Αυτό που απαιτείται δεν είναι τίποτα λιγότερο από μια διαδικασία μετασχηματισμού τόσο των ατόμων όσο και της κοινωνίας – κατά προτίμηση σε συνδυασμό και ολιστικά.

Η παγκόσμια εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων θα συμβάλει στον μετασχηματισμό της διακυβέρνησης εντός και μεταξύ των εθνών, που θα βασίζεται σε μια ευρύτερη αποδοχή των θεμελιωδών αξιών και κανόνων συμπεριφοράς. Οποιαδήποτε κίνηση για μεγαλύτερη ενοποίηση σε παγκόσμιο επίπεδο θα είναι πιο εύκολο να επιτευχθεί αν οι βασικές αξίες γίνουν κατανοητές και συμφωνηθούν.

ΑΠΟΦΕΙΣ

Ο εμπορικός πόλεμος φέρνει το τέλος της παγκοσμιοποίησης;

Η παγκοσμιοποίηση επιβλήθηκε πριν πέντε περίπου δεκαετίες από τις ΗΠΑ, σε ολόκληρη την υφήλιο. Η Αμερική πίστευε τότε ότι η παγκόσμια πρωτοκαθεδρία της απειλείτο από την Ευρώπη ή την Ιαπωνία, και ότι η παγκοσμιοποίηση θα απέτρεπε αυτό τον κίνδυνο. Και αποδείχθηκε ότι είχε δίκαιο, αφού παρέμεινε ανενόχλητη στην κορυφή του κόσμου, για περίπου πενήντα χρόνια. Ωστόσο, και πάλι τώρα, η παγκόσμια κυριαρχία της Αμερικής φαίνεται να απειλείται σοβαρά από την ταχύτατα ανερχόμενη οικονομία της Κίνας, αλλά και από ανεπιτυχείς επιλογές της Ευρώπης. Αυτές κυρίως οι απειλές εξηγούν την προσφυγή του Αμερικανού πλανητάρχη στη δεύτερη διαθέσιμη κοσμοθεωρία, αυτήν του προστατευτισμού.

Η οργή του Αμερικανού πλανητάρχη εναντίον της ΕΕ, τη βρίσκει σε εξαιρετικά δύσκολη συγκυρία, καθώς ένας ολοένα μεγαλύτερος αριθμός των κρατών-μελών της εγκαταλείπει χωρίς ενδοιασμούς τις αρχές της οικονομικής της πολιτικής, όπως είναι η περίπτωση του συνόλου σχεδόν των βαλκανικών κυβερνήσεων, αλλά και της Ιταλίας, χωρίς φυσικά να λησμονείται και η βόμβα του BREXIT.

Όπως δήλωσε πρόσφατα ο επικεφαλής οικονομολόγος του Ινστιτούτου Παγκόσμιας Αλλαγής, στο Λονδίνο, Simon Tilford:

«Η ευρωζώνη δεν έχει ξεπεράσει τον κίνδυνο».

Ειδικότερα, το ευρώ εμφανίζεται εξαιρετικά ευάλωτο έναντι του πολύ ορατού κινδύνου της έλευσης μιας νέας κρίσης. Το μένος του Αμερικανού πλανητάρχη για τα ανοικτά σύνορα εξηγείται από την πεποίθηση του ότι οι «σύμμαχοι» εκμεταλλεύτηκαν την Αμερική, και ότι η εκμετάλλευση αυτή πρέπει να τελειώσει, ώστε η Αμερική να ξαναγίνει «Πρώτη». Η έναρξη εμπορικού πολέμου, από τον Αμερικανό πλανητάρχη, αποσκοπεί στην εξάλειψη του σωρευτικά υψηλού εμπορικού ελλείμματος, από τις συναλ-

λαγές των ΗΠΑ με την Κίνα και την ΕΕ, και αποδίδεται σε ανορθόδοξες και άδικες μεθοδεύσεις εναντίον των ΗΠΑ.

Η πικρία του Donald Trump στρέφεται, κυρίως, εναντίον της παραδοσιακής συμμάχου της Αμερικής, της Ευρώπης, με την απαραίτητη διευκρίνιση ότι τα πυρά στοχεύουν κυρίως τη Γερμανία και τη μακροχρόνια ηγέτιδά της την κυρία Merkel. Ο Donald Trump προβαίνει σε καταλυτικής σημασίας διαπίστωση, ότι δηλαδή ο Δυτικός κόσμος, που δημιουργήθηκε με βάση τη φιλελεύθερη Δημοκρατία και με πρωτεργάτη την Αμερική, αμέσως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, βρίσκεται στα πρόθυρα διάλυσής του, εξαιτίας σημαντικής και διαρκούς ανισορροπίας στους κόλπους του.

Αυτή η ανισορροπία, κατά τον Αμερικανό πλανητάρχη, οφείλεται στις επικίνδυνες επιλογές της ΕΕ, που συνοψίζονται ως εξής:

- Η οικονομική συμβολή της Ευρώπης, στη διατήρηση/συντήρηση αυτού του κόσμου της Δύσης υπήρξε μηδαμινή, ρίχνοντας το κύριο βάρος στις ΗΠΑ. Χάρη στην αποχή, από τις υποχρεώσεις της (κυρίως προς το ΝΑΤΟ), η Ευρώπη μπόρεσε να δημιουργήσει ένα σημαντικό κράτος Πρόνοιας, με δωρεάν υγεία και παιδεία, που ουσιαστικά επιβαρύνουν την Αμερική.
- Το G7 εξελίχθηκε σε ένα προστατευμένο χώρο υπέρ της Ευρώπης μέσα στον οποίον εξασφάλιζαν αγορές τα γερμανικά αυτοκίνητα, απωθώντας από αυτόν τα αμερικάνικα.
- Στα πλαίσια της ΕΕ, το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα ευνόησε κύρια και πρωταρχικά τη Γερμανία, εφόσον χωρίς αυτό θα όφειλε να ανατιμήσει το μάρκο της, προκειμένου να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του μόνιμου και υψηλού εμπορικού της πλεονάσματος. Παράλληλα, η Γερμανία μπόρεσε να κρατήσει σε υψηλά επίπεδα την ανταγωνιστικότητά της, παγώνοντας τους μισθούς στο εσωτερικό, επί δεκαετίες.
- Η Γερμανία εκμεταλλεύτηκε, επίσης, τις χαώδεις αναπτυξιακές διαφορές ανάμεσα στα μέλη της ΕΕ, και κυρίως τη Βουλγαρία, τη Σλοβακία, τη Ρουμανία και την Ουγγαρία, με τους πολύ χαμηλούς μισθούς τους, προκειμένου να μεταγκαταστήσει σε αυτές τμήματα επιχειρήσεών της, και να διατηρήσει έτσι υψηλή την ανταγωνιστικότητά της.
- Η Γερμανία δημιούργησε το αδιέξοδο πρόβλημα της μαζικής μετανάστευσης, το οποίο έγινε ανεξέλεγκτο και απειλεί το μέλλον της Ευρώπης, από πολλές πλευρές.

Δυστυχώς ο Αμερικανός πλανητάρχης έχει δίκαιο σε πολλά σημεία της κριτικής του. Στα πλαίσια της ΕΕ και της Ευρωζώνης, οι πολύ δυσμενείς εξελίξεις του ευρωπαϊκού Νότου επικυρώνουν το κεντρικό επιχείρημα του Donald Trump, περί της επικράτησης σοβαρής έκτασης αδικιών και μεγάλων ανισορροπιών.

Ο θυμός του Donald Trump εναντίον μιας ΕΕ, που δεν κατόρθωσε να υλοποιήσει τους αρχικούς της στόχους, εμφανίζει ήδη πολλές διαλυτικές πτυχές, ιδίως και επειδή ένα πολύ σημαντικό τμήμα της, εμφανίζεται έντονα δυσανεκτικό με την ευρωπαϊκή/γερμανική ηγεσία, και είναι φυσικό να αποβλέπει θετικά στη συμμαχία που προσφέρει ο Αμερικανός πλανητάρχης.

Είναι ενδεικτικό, προς αυτή την κατεύθυνση, το τηλεφώνημα του Donald Trump, που ανακοινώθηκε πριν από μερικές ημέρες, προς τον Victor Orban, τον εκλεγέντα για τέταρτη φορά πρωθυπουργό της Ουγγαρίας, προκειμένου να εγκαινιάσει μαζί του και με τους Βαλκάνιους συμμάχους του, ένα κοινό μέτωπο αντιμετώπισης του προσφυγικού προβλήματος.

Οι νέες αυτές συμμαχίες μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης, προβλέπεται ότι θα στρέφονται, κυρίως, εναντίον της Γερμανίας.

Πρόκειται για πολύπλευρες και καταγιωτικές εξελίξεις, στην Ευρώπη και στον κόσμο, και το ερώτημα που μας ενδιαφέρει είναι τι επιπτώσεις αναμένεται να έχουν στην, από κάθε οπτική γωνία, καταρρέουσα πατρίδα μας.

Παρότι, η απάντηση δεν είναι απλή, ωστόσο επιβάλλεται να υποστηριχθεί ότι η σωτηρία οφείλει να αναζητηθεί σε μια, εκ βάθρων, αλλαγή προσανατολισμού και πορείας.

Πηγή: Μαρία Νεγρεπόντη-Δελιβάνη (2018), <https://marketpost.gr/opinions/emporikos-polemos-pagkosmiopoiisis/39961/>

Σύνοψη και Βασικά Στοιχεία Κεφαλαίου 2

- Παγκοσμιοποίηση είναι ένας γενικός όρος, που αναφέρεται σε ένα σύμπλεγμα σχέσεων στα πεδία της οικονομίας, του εμπορίου, της κοινωνίας, της τεχνολογίας, της κουλτούρας και της πολιτικής. Είναι δηλαδή μία διαδικασία που συντελείται σε κοινωνικό, πολιτικό, τεχνολογικό και οικονομικό επίπεδο με σκοπό την ενίσχυση της σχέσης αλληλεξάρτησης μεταξύ των κρατών.
- Η παγκοσμιοποίηση αφορά ανθρώπους, εταιρείες, οργανισμούς και κυβερνήσεις.
- Στο οικονομικό περιβάλλον, ως παγκοσμιοποίηση ορίζεται το φαινόμενο της απελευθέρωσης των αγορών διεθνώς, και της δημιουργίας ενιαίων κανόνων στο εμπόριο και, ευρύτερα, στην οικονομική ζωή (φορολογία, κανόνες ανταγωνισμού, μοντέλα λειτουργίας των επιχειρήσεων).
- Η οικονομική παγκοσμιοποίηση θεωρείται αντιφατική γιατί δημιουργεί πεδία συνεργασίας και διαμάχης. Χαρακτηρίζεται τόσο από θετικές (αύξηση απασχόλησης, διάχυση τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και εκπαίδευσης, πολιτισμική σύζευξη και εξάπλωση εμπορίου και επενδύσεων) όσο και από αρνητικές συνέπειες (παιδική εργασία, τα κράτη χάνουν την αυτονομία τους, ανισοκατανομή εισοδήματος και καταστροφή του περιβάλλοντος).
- Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο που δεν γίνεται να καταργηθεί. Για να γίνει πιο αποδεκτή πρέπει να βελτιωθεί η αποδοτικότητα, να ενισχυθεί η ισότητα, η συμμετοχή και η δημιουργικότητα, να υπάρχει σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον και να αντιμετωπίζονται ταχύτερα οι αποκλίσεις από τα ιδανικά μιας δίκαιης ανάπτυξης.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 2

- Bernstein, W.J. 2008. *A Splendid Exchange: How Trade Shaped the World*. New York: Atlantic Monthly Press.
- Cairncross, F. 1997. *The Death of Distance: How the Communications Revolution will Change our Lives*. Boston: Harvard Business School Press.
- Carpenter, M.A. and Dunung, S.P. 2012. *Challenges and Opportunities in International Business*. Self publication by Creative Commons, διαθέσιμο στο: <http://jsmith.cis.byuh.edu/pdfs>
- Dunning, J. 2004. *Making Globalization Good: The Moral Challenges of Global Capitalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Friedman, T. 2005. *The World is Flat: A Brief History of the 21st Century*. New York: Farrar, Straus, Giroux.
- Friedman, T. and Ramonet, I. 1999. "Dueling Globalization: A Debate Between Thomas L. Friedman and Ignacio Ramonet". *Foreign Policy*, 116: 110-127.
- Ghemawat, P. 2001. "Distance Still Matters". *Harvard Business Review*, 79: 137-47.
- Ghemawat, P. 2011. *World 3.0: Global Prosperity and How to Achieve it*. Boston: Harvard Business Press Books.
- Griffin, R.W. and Pustay, M.W. 2015. *International Business: A Managerial Perspective*. New York: Pearson.
- Guillén, M. and Ontiveros, E. 2012. *Global Turning Points: The Challenges for Businesses in the 21st Century*. New York: Cambridge University Press.
- Hirst, P. Q. and Thompson, G F. 1997. *Globalization in Question: The International Economy and the Possibilities of Governance*. Cambridge: Polity Press.
- Kleinknecht, A. and Wengel, J. 1998. "The Myth of Economic Globalization". *Cambridge Journal of Economics*, 22: 637-647.
- Lucas, R. 1990. "Why doesn't Capital Flow from Rich to Poor Countries?" *American Economic Review*, 80: 92-96.
- Mishkin, F. 2006. *The Next Great Globalization*. Woodstock: Princeton University Press.

- Μπιτζένης, Α. 2008. *Παγκοσμιοποίηση, Πολυεθνικές Επενδύσεις και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα*. Αθήνα: Σταμούλης.
- Obstfeld, M. and Taylor, A.M. 2004. *Global Capital Markets: Integration, Crisis, and Growth*. New York: Cambridge University Press.
- Ohmae, K. 1990. *The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy*. New York: Harper Business.
- Steger, M.B. 2017. *Globalization: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Tanzi, V. 2004. "Globalization and the Need for Fiscal Reform in Developing Countries". *Journal of Policy Modelling*, 26: 525-542.

Κεφάλαιο 3

Η Διεθνοποιημένη Επιχείρηση στο Παγκοσμιοποιημένο Περιβάλλον

Σκοπός του Κεφαλαίου 3

1. Να οριοθετήσει τα χαρακτηριστικά και τις διαστάσεις της διεθνοποιημένης (διεθνούς) επιχείρησης.
2. Να αναλύσει τη διεθνοποίηση ως μια σύνθετη διαδικασία σταδιακής εξάπλωσης σε ξένες αγορές.
3. Να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους μια επιχείρηση διεθνοποιείται και τα είδη των πλεονεκτημάτων που αξιοποιούνται μέσα από την υλοποίηση αυτής της απόφασης.
4. Να εντοπίσει και αξιολογήσει τους διαφορετικούς τρόπους εισόδου στις ξένες χώρες.
5. Να υπογραμμίσει τη σημασία του κατάλληλου χρόνου εισόδου σε νέες αγορές.